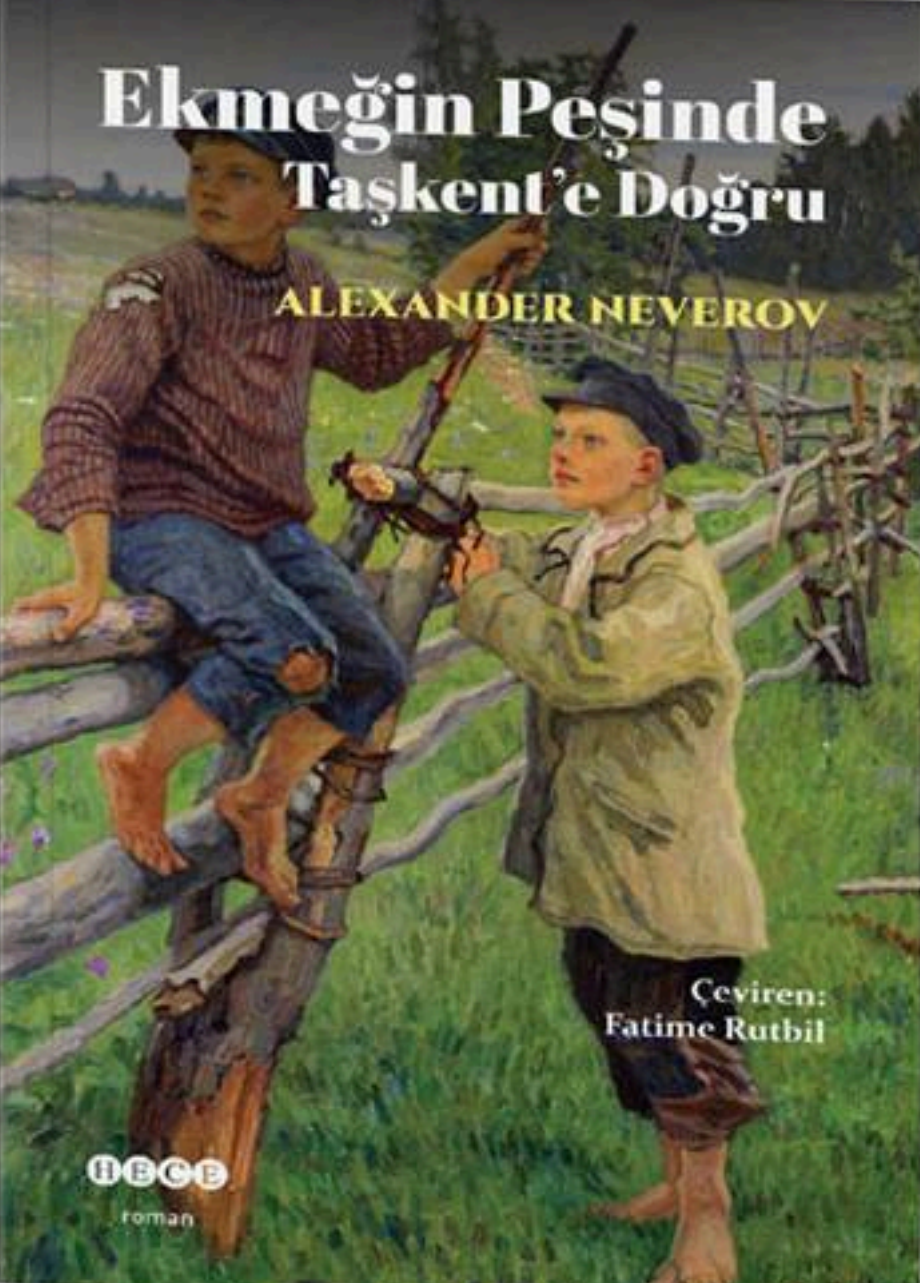
Ekmeğin Peşinde Taşkent'e Doğru

ALEXANDER NEVEROV

Çeviren:
Fatime Rutbil

HECE

roman

Alexander Neverov: 20 Aralık 1886'da Samara'nın Novikovka Melekess köyünde doğdu. Babası çiftçi olan Neverov, ilkokul eğitimini yerel bir kilise okulunda aldı. 1903'te Ozerkino'da bir orta okula kabul edildi ve buradan ilkokul öğretmeni diplomasıyla ayrıldı. Ozerkino'daki üçüncü yılında St. Petersburg gazetelerinden birinde ilk öyküsü, "İtidal Habercisi", yayımlandı. Devrim zamanlarının Sosyalist Devrim Partisi üyeleriyle arkadaş oldu fakat 1919'da Bolşeviklere katıldı. Yerel halk tiyatrosunun kurucularından biriydi ve 1919'da ilk tiyatro oyunlarını yazmaya başladı. Bunlardan biri olan "Baba" Moskova'da yarışma kazandı. Kıtlık yıllarında, birçok aç insanla Volga'dan Taşkent'e geçti. 1921 güzünde, üç çocuğundan birinin ölümü üzerine, Moskova'ya gitme planı hazırladı. Bu yolculuk, *Ekmeğin Peşinde Taşkent'e Doğru* romanının ilham kaynağı oldu. *Kadın Hikâyeleri* ise başladığı fakat bitiremediği romanıdır. Neverov 24 Aralık 1923'te Moskova'da kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Naaşı, Vagankova Mezarlığı'na defnedildi. *Ekmeğin Peşinde Taşkent'e Doğru*, Nazilerin 1933'teki yaygın kitap yakma eylemleri esnasında yakıldı.

EKMEĞİN PEŞİNDE TAŞKENT'E DOĞRU

ALEXANDER NEVEROV

Çeviren:
FATİME RUTBİL

Hece Yayınları: 388
Roman

Birinci Basım: Nisan 2016
©Hece Yayınları
Kitabın Orijinal adı: Ташкент - город хлебный

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9279-79-6

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

Modern edebiyatta çocuklar konusunda yaptığımız sohbetlerle bana bu romanı yazma ilhamı veren yazar Fedor Vasilyeviç Gladkov'a minnettarlığımı ifade etmeyi, bir görev addediyorum.

1

Dedesi, babaannesi sonra da babası öldü. Mişka, yalnız annesi ve iki kardeşiyle kaldı. En küçüğü dört yaşında, ortancası sekiz yaşındaydı. Mişka ise on ikisindeydi. Bu küçük insanlar, çaresizdi. Biri muhallebi istiyor, diğeri de ahşap yel değirmenini bıçakla keserek kendisine oyuncak at yapmaya çalışıyor. Anneleri açlıktan bitkin.

Dereye suya gider, eve zor döner. Gece ağlar, gündüz ağlar, açlık ise hiç merhamet etmez. Her gün bir cenaze olur, bazı günler iki... Mihayla amca ve Marina teyze öldü. Her evde cenazeye hazırlık var. Atlarını ve ineklerini yiyip bitirdiler, sıra köpeklere ve kedilere geldi.

Mişka kara kara düşünüyordu.

Aile büyük, çalışabilecek olanlar ise küçük. Aralarında en çok ümit vadeden oydu. Babası da vefat etmeden önce öyle demişti:

– Sen, Mişka artık evin reisisin.

Mişka sokağa çıktığında Taşkent'ten bahseden adamları duydu. Oranın ekmeği çok ucuzmuş, yalnız ulaşımı zormuş. Gidişi 2 bin verst[1], dönüşü de bir o kadar. Parasız gitmek mümkün değil, bilet ve kayıt için gerekecekti.

Mişka onları uzun uzun dinledikten sonra sordu:

– Küçükler gidebilir mi oraya?

– Gitmek mi istiyorsun?

– Ne var trenin altına saklanır giderim, beni görmezler.

Adamlar kahkahayla gülmeye başladı.

– Hayır, Mişka, senin evde kalman gerekiyor. Senin gibi küçük biri için çok zor bu. Biraz daha büyümen lazım, 5 sene sonra gidersin.

Mişka ise adamlara inanmıyor. Taşkent'in "ekmek şehri" olduğunu öğrendikten sonra, gözü hiçbir şey görmüyor. Biraz korkmaya başlayınca, kendi kendini sakinleştiriyor: Bir dene, ne var kız değilsin ya. Sadaka vermezlerse, iş bulur çalışırsın. Babanın yerine bütün yaz pulluk çektin, arabaya at koşmayı da bilirsin. Yaşının küçük olduğuna bakma, iş konusunda büyükler sana zor yetişir.

Mişka yine düşüncelere daldı.

Aklından ekmek şehri Taşkent çıkmıyor. Bir bakıyor 2 bin verst, çok da uzak sayılmaz. Yürüyerek gidilirse çok uzak. Bir trene binersem üç günde yetişirim. İkamet kaydı da istemezler. Bakarlar küçük çocuk, derler: "dokunmayın yoldaşlar, bu aç Mişka'nın ne zararı var? Pudun[2] yarısı bile etmez". Vagondan kovarlarsa, trenin üstünde iki gün dayanmak mümkün. Ağaçlara karga yuvasını bozmak için tırmanıyordum, bu trenin üstüne göre daha da tehlikeli, ama hiç düşmedim.

Bunları düşünürken kendisinden bir yaş küçük arkadaşı Seryojka Karpuhin'e rastlıyor, çok seviniyor.

– Hadi beraber gidelim!

---

1 Bir Rus uzunluk ölçü birimidir. 1,0668 kilometreye karşılık gelmektedir (Ç.N.).

2 Bir Rus ağırlık ölçme birimi. 1 pud yaklaşık 16 kg. eder (Ç.N.).

– Nereye?

– Taşkent'e ekmek almaya. İki kişiyle daha zevkli olur. Sana bir şey olursa yardım ederim.

Bana bir şey olursa sen yardım edersin. Sonuçta burada karnımızı doyuramıyoruz.

Seryojka ilk anda söylediklerine inanmayarak bakıyordu.

– Ya yağmur yağarsa?

– Yazın yağmur ılıktır.

– Ya askerler bizi kovalarsa?

– Biz de ses çıkarmadan saklanırız.

Seryojka kararsız kaldı, burnunu iki kere kaşıdıktan sonra:

– Yok, Mişka, oraya varamayız, dedi.

Mişka yemin etti.

– Söz veriyorum ulaşırız, yeter ki korkma. Kızıl Ordu her yerde, onlar kovmazlar. Aç olduğumuzu öğrendikleri zaman ekmek verirler.

– Küçüğüz biz korkarız.

Mişka ispatlamaya başladı: Hiç de küçük değiliz. Seryojka'nın bir yaş küçük olması sorun değildi, her şeyi Mişka ayarlayacaktı: Vagonda saklanacak yeri bulacak, insanları ikna edecekti. Malum, kız değiller ya! Kötü bir şey olursa sabredeceklerdi. Trenden kovsalar bile, iki kişi olunca korkmazlardı. Bir yerde geceler, sonra da yürüyerek giderlerdi. Sonra kimse görmediği zaman başka bir trene tekrar tırmanırlardı.

– Peki ne zaman geri döneriz? Seryojka sordu.

– Hemen döneriz. Oraya kadar gidiş en fazla dört gündür, dönüşü de o kadar. Ağır olmasın diye 20'şer funt[3] toplarız, o da iyi.

Seryojkanın sevinçten gözleri parladı .

– Ben bir pud taşıyabilirim!

---

[3] Bir ağırlık ölçüsü birimi. Bir funt yaklaşık 0.41 kilograma karşılık gelmektedir (Ç.N.).

– Olmaz. Çok olursa elinden alırlar. En iyisi bir daha gideriz yolu öğrendikten sonra.

– Mişka, kimseye söylemeyelim!

– Olur!

– Sen biliyorsun, ben biliyorum, başka da kimse bilmesin. Koska'yla Vanka öğrenirlerse onlar da gelmek ister, kendileri ise gölgelerinden bile korkarlar. Nereye gidebilirsin onlarla?

– Ya sen korkmuyor musun?

– Ne korkacağım! Gece yarısı mezarlığa bile gidebilirim.

2

Anne yatakta inliyordu. Küçük kardeş Fedka annesinin eteğinin ucunu çekiyordu, parmağını ağzına götürüp ekmek istiyordu. Ortancaları Yaşka ise ahşaptan tabanca yapıyordu, yemek için serçeleri vuracaktı, öyle düşünüyordu:

Üç tane öldürsem, doyarım. Biraz da Fedka'ya ve anneme veririm. Ah, bir de güvercin yakalasam!

Mişka boş ve açlık kokan kulübeye girdi, şapkasını gözlerine çekerek kaşlarını çattı. Hemen de büyük ve gerçek bir erkeğe benzedi, büyükler gibi de yayıla yayıla oturdu.

– Anne, neden uzanıyorsun?

– Kendimi kötü hissediyorum, oğlum.

– Ben ekmek bulmak için Taşkent'e gitmek istiyorum.

– Orası neresi?

– Öyle bir şehir var, buradan iki bin verst uzaklıkta, ekmek orada bayağı ucuzmuş.

Mişka sakin ve kendinden emin bir sesle konuşuyordu, tıpkı yetişkin bir adam gibi.

Annesi de ona şaşkın gözlerle bakıyordu.

– Boş mu konuşuyorsun ne, anlamıyorum seni.

Mişka baştan anlatmaya başladı. Orada meyve çoktu ve herkesin fazla fazla ekmeği vardı. Tek gidişte 30 funt getirilebilirdi (Bilerek on funt fazla söyledi annesini ikna edebilmek için). Çok net anlatıyordu, sanki kitap okuyormuş gibi. Hem sokaktaki adamlardan duyduklarını hem de kendi düşündüklerini, hepsini anlattı. Oraya kadar en fazla 4 gün, geri dönüşü de 4 gün tutardı.

– Anne, sen korkma.

– Ya eve dönmezsen?

– Dönerim.

– Bak oğlum, gidersen geceleri seni düşünmekten uyku tutmaz beni. Koca adamlar bile oraya gitmiyor.

– Yetişkinlere daha zor, anne. Onlara bilet ve ikamet kaydı lazım, biz ise Seryojka'yla herkesin gözünün önünde saklanırız. Yine de benden başka kimse beceremez. Fedka ile Yaşka'yı nereye gönderebilirsin? Ben ise korkmam.

– Bak, Mişka. İsa aşkına, trenin üstüne tırmanma. Tanrı korusun, gece vakti düşer kaybolursun. En iyisi birinden rica et, sakin bir yere oturtsunlar seni. Tek başına kalırsan ne yaparım ben?

– Korkma anne, düşmem.

Mişka topukları yırtık çarıklarına baktı, kaşlarını çattı.

– İşe yaramazlar!

Ama hemen de sakinleşti.

– Artık hava soğuk değil, yalınayak da yürünür.

Çakısını kerpiç tuğla üzerinde biledi, sapında tığ ile bir delik açtı ve kaybolmasın diye kemerinin tokasına astı. Bir beze

biraz tuz koyup, dökülüp saçılmasın diye sıkıca düğüm attı. Her ihtimale karşı kendir lifinden iple de tekrar bağladı. Yol hali, belli mi olurdu! Merhum babası da hep böyle yapardı. Pazara gider, yedek tekerlek, dingil, araba oku alırdı. Mişka'ya tekerlek lazım değildi, ip ise iyi olurdu.

Annesi bir çuval çıkardı, iki tarafına yama dikti.

– Bir tane yeter mi, Mişa?

– En iyisi iki tane ver, daha sağlam olur. Belki farklı bir şeyler de verirler.

Annesi oğluna hak verdi.

– Haklısın, Mişa. Ne varsa al. Belki biraz tahıl getirirsin, ekeriz.

Annesi gömleğini çıkardı ve arka tarafını çuval için kesti.

Yaşka ahşap tabanca yapmayı bırakıp, abisine şaşkınca bakakaldı.

– Mişka!

– Ne?

– Seryojka da seninle mi gidiyor?

Mişka cevap vermeden avluya çıktı ve etrafına bakındı.

Açlık budur!

Tekerlek bir yanda dönüyor, boyunduruk diğer yanda, ortalıkta ise ne at var, ne inek. Eskiden tavuklar gıdaklardı, horoz boğazını yırtarcasına öterdi, şimdi ise sadece direkler ve ince bir çatı... Ama, olsun. Taşkent'e gidebilirse işler düzelecekti. En önemlisi, korkmamak lazım. Başkaları gidiyor, Mişka da deneyecekti. Yaşı küçüktü ama, iş konusunda büyükler bile yetişemezdi ona.

3

Komşular sokakta yine Taşkent'ten bahsediyordu. Hayallerinde görülmemiş şeyler vardı, üzüm bağları olduğunu duymuşlardı, sulak tarlada yetişmiş kıvrımlı buğdayları düşününce ağızları sulanıyordu. Fiyatlar uygun. Cennet! Ulaşmak ise zor: Bilet ve ikamet kaydına ihtiyaç var.

Mişka korkmuyordu.

Taşkent, ekmek şehri, önünde bekliyordu. Tıpkı masallardaki gibi. Üzüm bahçeleri ... vay be! Ceplerini kayısıyla da doldurabilecekti. Nasılsa, gizlice yapsa, kimse fark etmezdi.

Adamlar orada havanın çok sıcak olduğunu söylüyordu, nefes almak bile zormuş. Bundan da korkmuyordu Mişka. Büyük ihtimalle, dereler de vardır bizdeki gibi. Dere varsa yüzer, serinlerim diye düşündü.

Seryojka Kırgızlardan bahsettiğinde –yolda onların yanından geçeceklerdi–, Mişka yine çekinmedi.

– Kırgızlar[1] da insansa, niye korkalım onlardan?

– Ya insan değillerse?

– Orada görürüz. Şimdi herkes saçma sapan konuşur.

[1] 1920'lerin ortasına kadar Ruslar "Kazak" ulusunu tanımlamak için "Kırgız" veya "Kırgız-Kazak" ifadelerini kullanmıştır. O yıllarda Kırgızlar ise "Kara-Kırgız" olarak isimlendirilmekteydi. (Ç.N.).

4

Tarlalarda sessizlik vardı. Mavi gökyüzünde tarlakuşları ötüyordu. Biraz aşağıda ardı ardına sıralanan telgraf direklerinde teller uğulduyordu. Direklerin arkasında istasyon bulunuyordu. İstasyonda ise tren. Mişka iki kere tren görmüştü, babasıyla Samara'ya gittiği zaman. Çok ilginçti! 50 sajen[1] kadar gider, borudan duman çıkar ve düdük öter.

Mişka babasının ceketini giymiş, asker kemeriyle sıkmış, elindeki sopayı sağa sola sallayarak yürüyordu. Sırtında çuval. Onun içinde daha küçük bir çuval, annesinin kırmızı gömleğinden dikili. Kırmızı çuvalın içinde kalaylı bardak, tuzlu bez, küçük bir parça otlu ekmek ve babaannesinin eteği, şehirlilere satmak için.

Seryojka yalınayak sol taraftan gidiyordu. Omuzunda uzun kadın çoraplarıyla bağlanmış büyük erkek çarıkları asılıydı. Çarıklara silindir şeklinde dürülmüş iki çuval bağlıydı.

---

[1] Eski Rus uzunluk ölçü birimi. 1 sajen – 2,1336 m. (Ç.N.).

Yolda giderken söz verdiler - birbirlerini bırakmayacaklardı. Birine bir şey olursa, diğeri onunla ilgilenecekti. Hangisine bir şey verilirse, diğeriyle mutlaka paylaşacaktı.

Küçük istasyon göründüğü zaman, Seryojka:

– Bak Mişka, duman görüyorum, dedi. Bu bizim tren değil mi?

Mişka elini gözüne siper yaparak baktı.

– Bütün tren bizim artık. Hangi vagona yetişirsek, onda gideriz.

– Onlardan çok mu?

– 20 civarında.

– Sen önden mi gideceksin?

– Hı-hı.

Seryojka gülümsedi.

– Ben yine de korkmuyorum. Kaç verst yürüdük, ayaklarım hiç yorulmadı. Haydi sajenleri ölçelim![2]

– Benim adımlarım daha geniş.

– Ben de geniş adım atacağım.

Mişka tavsiye etti:

– Acele etme, çabuk yorulursun.

Tepede dinlenmek için oturdular. Tuzlu bezlerini çıkarıp çimene serdiler. Seryojka:

– Benim tuzum seninkinden daha çok.

– Peki ekmeğin var mı?

– Annem dört tane patates verdi.

– Patatesle karın doymaz, ekmek lazım.

– Nerden bulacağım ekmeği?

---

[2] Sajen, ayağını biraz öne uzatıp kolunu yukarı kaldırarak hesaplanan bir uzunluk birimidir. Seryojka burada Mişka'yla yarışmak istiyor (Ç.N.).

Mişka kaşlarını çattı.

Çuvalında otlu ekmeği vardı. Keşke Seryojka'nın çuvalında da küçük dilim ekmek olsaydı. O zaman ikisi eşit olurdu, şimdi ise dezavantajlı. Üçer kere ısırsalar, yarısı biter.

– Neden az da olsa ekmek almadın?

Seryojka yüz üstü uzanarak yerdeki otları geveliyordu. Gözleri buğulandı, üst dudağı titremeye başladı. Köy tarafına baktı, çan kulesi bile görünmüyordu. Etrafta sadece tarla ve telgraf direkleri vardı. Geri dönerse akşama kadar varamazdı.

Mişka arkadaşına üzüldü. Anlaşmalarını hatırladı – birbirlerine yardım edeceklerdi, hemen ekmekten bir dilim kopardı.

– Al! İstasyona gidince geri verirsin. Sana ekmeği fazla gördüğümü mü düşündün?

Seryojka sustu.

Bir funttan fazla yiyebilirdi, Mişka ise küçük bir parça vermişti. İstasyonda kimse bir şey vermezse, sabaha kadar bekle. Sabah vermezlerse, akşama kadar bekle. Bir daha köy tarafına baktı, içini çekti.

– Neden iç çektin?

– Bilerek yaptım.

– Korktun mu?

– He, korktum! Ne korkacağım?

– Bu vakitten sonra her hâlükârda akşama kadar eve yetişemezsin.

Gece kurtlar iner...

Seryojka etrafına bakındı, Mişka ise korkunç hikâyelerine devam ediyordu.

– Dağ geçidine kadar yürürsün, orada da yol kesiciler bekler. Daha yakın zamanda bir adamın atını aldılar, az kalsın adamı da öldüreceklerdi.

Seryojka doğruldu, dizlerini bükerek oturdu, korkuyla yoldaşına baktı.

– Kaç gün aç kalabilirsin? Mişka sordu.

– Ya sen?

– Üç gün dayanabilirim.

Seryojka yine içini çekerek:

– İki günden fazla dayanamam.

– Susuz ne kadar dayanabilirsin?

– Bir gün dayanırım.

– Az. Ben bir buçuk gün dayanırım.

Tepeyi geçtikten sonra, Seryojka.

– Ben de bir günden biraz daha fazla dayanabilirim, dedi beklenmedik bir anda.

5

İşte mükemmel bir tren göründü.

Tekerleklerin üstündeki barakalarda sokak dolusu insan vardı, her bir barakadan insanlar bakıyordu. Barakalardan sıcaklık geliyordu, erkekler ve kadınlar trenin üstüne tırmanmaya çalışıyorlar, birbirlerini oturtuyorlar, aşağıdan ittiriyorlardı. Yukarıdan aşağıya çuvallar, çaydanlıklar ve çantalar fırlatılıyordu. Trenin üstünde asker yürüyordu ve tırmananlara yüksek sesle:

'Buraya çıkmak yasak!' diye bağırıyordu.

Bir taraftan kovunca diğer taraftan tırmanıyorlardı. Yine yukardan çuvallar uçuyor, asker elinde tabancayla:

'Buraya çıkmak yasak!', diye bağırıyordu.

Mişka da trenin üstüne tırmanmak istiyordu, insanlara yakın olmak için, ama yasak olduğu için de vazgeçti, kurallara uymak lazımdı. Seryojka hiçbir şey anlamıyordu. Kıpırdamadan şaşkın şaşkın bakıyordu insanlara.

– Niye adamları itiyorlar?

– Burası yasak, devlete ait, baksana asker tabancayla koruyor.

Yanındaki adam da elinde iki çuvalla şaşkınca bakınıyordu. Şapkasını ensesine çekmiş, kara kara düşünüyordu.

– Nerede dursam?

Üç taraftan denemişti, hepsi yasak. En son vagondaki tulumba arabasına doğru koştu, herhalde orada oturmak yasak değildir diye düşünerek. Mişka da adamın peşine düştü, bir yanda da Seryojka'yı acele ettiriyordu:

– Haydi çabuk ol, geride kalma!

Seryojka ise hiçbir şey anlamıyordu.

Her tarafında ilk defa gördüğü şeyler vardı. Köylerinde üç telli direkler vardı burada ise iki sırada sekizer telli. Etraf cam kürelerle doluydu, her yerden zurna sesi geliyordu. İki adam ellerinde lambalarla geçmişti önünden. Her tarafta demir çubuklar somunlarla bağlıydı. Seryojka'nın ayağı demir çubuğa takılmıştı, tam önünde ise penceresiz baraka çatırdayan tekerlekleriyle hareket ediyordu.

– Hey çocuk! Ezileceksin, çekil hemen!

Peşinden gittikleri adam iki çuvalıyla trenin üstüne tırmanmaya çalışıyordu yine, Mişka da kedi gibi peşinden yukarı çıkıyordu.

– Sen nereye?

– Biz Seryojka'yla Taşkent'e.

– Çabuk in, bu tren Taşkent'e gitmiyor!

– Peki amcacım, nereye?

– Sibirya'ya, Sibirya'ya! Zıpla!

– Mişka'nın kalbi küt küt atmaya başladı, saçları diken diken olmuştu. Sibirya neresi? Nasıl bir yer? Kendisi trenin üstünde oturuyordu, Seryojka ise tekerleğin yanında koşturuyordu.

– Seryojka tırman, acele et!

Seryojka vagonun basamağına ulaşmaya çalışırken, tren harekete geçmişti.

– Anam!

Seryojka tekerlek boyunca koşuyor, takibi bırakmıyordu. Nefesi tutulmuş, saçı başı dağılmış, gözleri kararmıştı.

– Yetişemeyeceksin!

Mişka'nın kalbi çok sıkışmıştı, arkadaşına da çok üzülmüştü, kaybolacağını düşünüyordu. Eve de gidemezdi, korkardı. Tren hareket ettiği zaman atlasaydı, kurtulamazdı. Tren hızlanmıştı, üstü sallanıyor, tekerlekler tıkırdıyordu.

Seryojka binmeye çalışırken ayağı takıldı, kafa üstü düştü.

– İşte şimdi kaybolacak!, diye düşündü Mişka.

Mişka istasyona, yere düşen Seryojka'ya baktı ve birbirlerini bırakmayacaklarına dair verdikleri sözü hatırladı. Ne yapabilirdi? Başka bir istasyondan geri dönmek lazımdı. Bu arada vagonun hızı düştü, sonra da durdu, herhalde bir şey unutmuşlardı. İleri doğru gitmeye başladı, sonra birden başka yola girip geriye gitti. Tekrar ileri doğru gitti, tekrar başka yoldan geriye gitti, Tam beş kere bir o tarafa bir bu tarafa döndü. Sonunda istasyonun arkasındaki tarlada durdu. Sonra trenden bir koku çıkarak dağıldı.

Yanındaki adam küfür ediyordu.

– Hay, aksi şeytan! Ben gerçekten bunun Sibirya'ya gideceğini sanıyordum...

Mişka ölesiye mutluydu.

Koşarak istasyona geldi, Seryojka yoktu. Seryojka'nın düştüğü yere koştu, orada da yoktu. Bir o tarafa bir bu tarafa koşturdu, nihayet arkadaşını istasyondaki personel kulübesinin yanında buldu. Seryojka başını dizlerinin arasına koymuş ağlıyordu.

Bu, Mişka'nın hoşuna gitmedi.

– Neden ağlıyorsun?

– Beni kaybettin.

– Birbirimizden ayrılmayalım, Taşkent'e giden yolu iyice öğrenelim, boşuna vakit kaybetmeyelim. Bekle, istasyona gidip geleyim, adamlar ne konuşuyor, bir dinleyim. Hiçbir yere gitme, burda kal.

Tartışılmazdı, Mişka liderdi.

Seryojka kulübeye yaslanıp gözlerini kapatmıştı.

– Seni deli! Neden binip gittin?

Canı yemek istiyor, ağlamak istiyor. Mişka onu unutacaktı, tek başına trene binip gidecekti, o ise yolu bilmiyor, eve nasıl dönecekti. Bilseydi bile mümkün değil, dağ geçidine kadar giderse yol kesiciler önüne çıkar. Büyük adamları öldürüyorlar, küçük oğlana hiç acımaz kıyarlar.

Evde ise muhtemelen Seryojka ne zaman gelecek diye düşünüyorlardı. Annesi komşularına "Seryojka Taşkent'e ekmek getirmek için gitti" diye anlatıyordur. Anneannesi ise herhalde dönüşünü bekleyemeden vefat eder. Çok iyi bir insandı, Seryojka'ya hiç el kaldırmamıştı. Annesi de çok iyiydi. Dereleri de ne kadar güzeldi! Yaz boyunca yüzülebilir, bir de açlık olmasaydı.

Akşam istasyonu kaplıyordu, ağaçları da siyah bir tülle örtüyordu. Direklerdeki cam küreler yanıyordu, kulübede duvarın arkasından biri vurarak ses çıkarıyordu.

– Drrrrr, drrrrrr!

Mişka ise gelmiyordu, tek başına binip gidecekti.

Yine arkadan sesler gelmeye başlamıştı.

– Drrrrr, drrrrrr!

Seryojka pencereden içeriye bakacaktı, ama kulübenin yanından ateşli gözleriyle bir canavar geçiyordu: üflüyor, püflüyor, hırıldıyordu. Üstünden kıvılcımlar saçılıyordu. Birden tam kulübenin yanında homurdanmıştı, nefesinin buharı doğrudan Seryojka'nın üstüne geldi. Seryojka eşyalarını bile alamadan kulübeden kaçmaya başladı.

6

Mişka hemen iki işi halletti: Taşkent'e giden treni öğrendi ve Kızıl Ordulu yoldaştan bir parça ekmek kabuğu aldı. Her şeyi kendi düşünmeliydi. Ekmek yok, para yok, Seryojka da tecrübesiz. Onu da biraz beslemek lazım, bitap düşmesin. Mişka ekmek kabuğunu cebine koydu – iki kere ısırsa mıydım – düşündü. Neyse ona da biraz vereyim. Sonra öder.

Hemen kulübeye koşmayı düşünürken, pencereden telgraf cihazı çarptı gözüne. İlginç! Cihazdan beyaz bir şerit çıkıyordu ve bir adam parmaklarıyla bir şeylere basıyordu. Diğer adam elindeki ahizeyi kulağına tutmuş konuşuyordu. Mişka öylece bakakalmışken hangi ara ekmek kabuğunu ağzına koyduğunu hatırlamıyor. Aç Seryojka aklına geldi ve vicdanı sızladı: Neden yedim?

Seryojka'yı bıraktığı yere koşa koşa geldi, ama o yoktu. İşte o tek pencereli kulübe... yoksa buna benzeyen başka biri miydi? Bu da neydi böyle? Biraz kafası karışmıştı. Başka bir yöne döndü -tarlaya çıktı. Bir tarafta saman yığını parlıyor, ay ise

tepeciğin üstünde duruyor, Mişka'ya bakıyor. Kimse görünmüyor. Sadece biri istasyonun arkasında çekiçle vuruyor ve birisi de sessizce hendekte ağlıyor. Biraz daha yaklaşınca, hendekte çocuklarıyla oturan kadını gördü. Ortada yanan küçük ateş sönmek üzereydi. Kadının saçları dağınıktı. Kafasını sallayarak, mırıldanıyordu:

– Tatlı çocuklarım, biz şimdi nereye gideceğiz?

Mişka düşünceye daldı:

– Ya ben nereye gideceğim?

İstasyona geri döndü, bağırdı.

Köyde köpek havlamaya başladı.

Bu da ne böyle? Nasıl bulacağım? Bırakamam da, onunla anlaşmıştık, söz verdik birbirimize. Aptal! Tek başına gitmek daha iyiydi.

Mişka istasyondaki kapıların yanına oturdu ve düşünmeye başladı. Oturdu, oturdu, gözleri kapanmaya başladı. Açtı, tekrar kapandılar. Seryojka'yı hatırladı, içini çekti. Nereye gidebilir ki? Sabah bulunur.

Mişka'nın başı dizlerine düştü, vücudu ise yukarı uçmaya başladı. Uçuyor, kanatlanmış gibi, yükseğe ve daha da yükseğe çıkıyor.

Annesi aşağıdan bağırıyor:

– Mişka düşersin, nereye tırmandın?

Kardeşi Yaşka ise ahşap tabancasıyla güvercinlere ateş ediyor. Pat! - bir güvercin vuruyor. Pat! – bir tane daha. Yaklaşık on tane vurdu. Güvercinleri bir ipe dizdi ve bunla Mişka'nın kafasına vurmaya başladı.

Mişka sinirlendi, Yaşka'ya vurmak istedi, ancak karşısına silahlı bir asker çıktı.

– Burda yatmak yasak!

Önünden küçük bir köpek geçti, havayı koklayarak. Köpekçik kapıya baktı, parmaklarının ucunda yürümeye devam etti, içerden bir adam çıktı.

– Oğlum, neden üşüyorsun burda?

– Çok uykum var amcacım.

– Nereye gidiyorsun?

– Seryojka'yla Taşkent'e, ama o kayboldu.

– Üçüncü sınıfa git, uyursun.

Mişka üçüncü sınıfa girdi, o kadar kalabalıktı ki adım atacak yer yoktu. Yığınla insan yatıyor. Üstleri buhar, hamam gibi, bir yandan da ağlama, tükürme, sümkürme sesleri. İhtiyarın biri emekliyor, yengeç gibi arka arkaya. Herkes ona kızıyor, o ise devam ediyor.

– Ne cehenneme gidiyorsun?

Mişka'nın ayağı birinin başına değdi, korktu. Adam başını kaldırarak bağırdı:

– Ne yürüyorsun burda?

– Seryojka'yı arıyorum.

– Hırsız mısın nesin!

Biri daha bağırdı.

– Kovun onu burdan –bir şeyler çalar.

Mişka bir tarafa baktı, Seryojka yok. Diğer tarafta aradı, yine yok. Sanki yer yarıldı da içine girdi! Aramamak olmazdı – anlaşmışlardı. Mişka kafasını son bir köşeye soktu, Seryojka ise o köşede büzülerek uyuyordu.

– Hey sen, kaçak!

Seryojka gözlerini açtı, anlamıyor. Sanki Mişka'nın sesi, yoksa değil mi? Sanki Mişka'nın yüzü, ama başı Mişka'nın değil. Mişka tekrar kolunu dürttü.

– Uyan! Seni zor buldum. Neden oradan kaçtın?

– Orası korkunç.

– Korkunç, öyle mi! İyi ki ormanda değilsin. Beni de dinlemedin. İyi ki aramayı bırakmadım. Tek başına kalsaydın, kaldıramazdın. Böyle yapılır mı? Geri zekâlı! Beraber gitmeye anlaştık, dayanmamız lazım.

Seryojka üzüntüyle burnunu çekti, yumruklarıyla gözlerini ovdu.

– Neyse, tamam ağlama, kızmıyorum. Ama bir daha böyle yapma. Biraz uyudun mu?

– Karnım aç.

Mişka da acıkmıştı. Dudaklarını diliyle yalayarak, düşündü: Sırtımda yük olacak.

Yüksek sesle:

– Seryojka, ne tuhafsın, sabretmeyi bilmiyorsun! Ekmeği nereden bulayım şimdi! Taşkent'e varalım, karnımızı doyuruz. Doyamazsan, kendi payımı da veririm. Senden mi esirgeyeceğim.

Aslında çuvalında evden aldığı küçük bir dilim otlu ekmeği vardı, gizlemek istedi. Dostuna acıyor, ama kendisini de düşünmek zorunda. Her şeyi Mişka ayarlıyor, tabii ki onun daha çok yemesi lazım.

Her şeyi paylaşacaklarına söz verdiklerini hatırladı, üzüldü.

Bu anlaşma da elini ayağını bağlamıştı, anlaşmasaydı keşke. Ekmek dilimini çıkardı, istemeyerek biraz kopardı.

– Al, sonra geri verirsin. Artık bana iki dilim borcun var. Çarıkla çantan nerede?

– O yerde kaldı.

– Aptal! Ekmeği nereye koyacaksın?

Seryojka kafasını çevirdi.

– Taşkent'e gitmeyeceğim.

– Neden?

– Çok uzakmış.

– Peki ya eve nasıl gideceksin?

– Yavaş yavaş giderim.

– Korkmuyorsan git. Ben de geri adam atan yoldaşları sevmem. Bir gideceğim der, bir gitmem...

Uzunca bir süre suskun bir şekilde oturdular.

Birisi buhara bürünmüş rüyasında bağırıyordu.

– Hareket ediyor, trenimiz hareket ediyor!

Yan tarafta, dağınık saçlı koca kafalı bir adam yanındakiyle doğruldu ve:

– Hepimiz öleceğiz! Bacaklarım şişmeye başladı, dedi.

Mişka Taşkent'i ve iki çuval ekmeği hayal ediyordu. Bir çuval beyaz, diğeri de siyah ekmekle doluydu. Üçüncü çuval da 10 funt buğdayla doluydu. Bunlar tohumluktu. Taneleri de bizimki gibi değil, kocaman! Annesi Mişka'yı elinde iki çuvalla görünce sevinçten ağlamaya başlıyor:

– Ah Mişa, Mişa! Ne kadar da iyisin, oğlum, bizi düşünüyorsun. Hadi yat, biraz uyu. Çocuklar, siz de gürültü yapmayın.

Mişka bulanık gözlerini açtı, tekrar kapadı.

Trenin üstünde biri mi yürüyor, ya da yağmurun sesi mi gelen? Neyse, boş ver, uyku çok bastırdı. Yarın sabah iyice öğrenirim. Tavanın tam tepesinde dalları gözüken bir ağaç sallanıyordu. Mişka'nın başı arkaya eğildi, elma dolu ağacı görebildi. İki yumruk kadar, kocaman elmalar. Biri Mişka'nın başına düşüyor, o ise dönmeye eriniyor, kolunu elmaya uzatmak istemiyor.

– Neyse, çok uykum var...

Seryojka'nın ağzı açlıktan kokuyordu.

Küçük dilimi yedikten sonra, canı daha fazla çekti. Diliyle dişlerinin arasındaki kırıntıları yokladı, tırnaklarını yemeye

başladı. Midesi açlıktan koptu. Baktı Mişka uyuyor, çantasını karıştırmaya başladı.

– Acaba ekmek saklamış mıdır?

Bardağı buldu, ekmek sandı.

Sevindi ama korktu. Ya Mişka uyanırsa. Ya döver, ya da : 'Hiç utanmıyor musun? İyiliğin için almıştım seni, sen ise hırsız çıktın' der.

Seryojka Mişka'nın bardağını tutarak düşünüyor. Hepsini yemezsem? Yine de günah. İsteyerek yapmıyorum, çok açım. Al, korkmuyorsan.

Seryojka'nın kafası karıştı – alsam mı almasam mı? Hem aç, hem de arkadaşından utanıyor.

Seryojka'ya uyku çökmeye başladı, başı önüne düşüyor, vücudu sallanıyordu. Uyu!

Seryojka uzun süre uykuyla mücadele etti. Gözlerini açıyor, başını silkeliyor, elleri titreyerek çuvaldaki bardağa dokunuyordu.

Çok açım...

Uyu, yarın doyursun karnını.

Ağır bir uyku Seryojka'nın kafasını Mişka'nın ayaklarına koydu, ağzında bir sıcaklık ve rahatlık hissetti. Şefkat dolu bir ses duydu: Hırsızlık yapma, biraz sabret.

7

Sabaha doğru Taşkent treni geldi.

Erkekler sandıklarla, kadınlar ise çocuklarla trene tırmandılar. Çuvallar omuzlara koyuldu, kovalar, çaydanlıklar, semaverler tıkırdadı. Erkeklerin sırtı bükülmüş, kadınların saçları dağılmış, herkesin gömleği terden ıslak.

Koşturdular...

– Dur!

– Elindeki çuval kimin?

– Poliiis!

Çuvalını kaybeden kadın feryat ediyor, adam ise yumruklarını sallıyor.

– Dur!

Sandığın deri ipi koptu.

– Güm!

İki adam sandıktan düştü.

– Güm!

Koşturdular...

Çağlayan bir nehir değildi bu – her taraftan yığınla kalabalık hücum ediyor. Hendeklerden, duvarların arkasından ortaya çıkıverdiler.. Yalınayak, yırtık-pırtık, yağmurdan sırılsıklam, rüzgârla havalanmış gibiydiler.

– Rahatsız etme!

Trenin üstü yüzlerce basılan ayakların yüzünden kırılmak üzereydi. Fecir karanlığında yüzlerce ses birbirine karışmıştı. İnsanlar zorlukla soluk alıyor, nefes nefese kalıyor. Eller, bacaklar titriyor, gözler korkudan kısılıyor.

– Rahatsız etme!

Kadınları oturtuyorlar, sandıkları ve çuvalları fırlatıyorlar, çocukları ise kadınların kollarına uzatıyorlar. Hırıldıyor, zor nefes alıyorlar. Bağırtılar birbirine karışıyor:

– Yetişemeyeceksin!

– Yoldaş, yoldaş, bu benim karım!

– Hadi ordan!

– Haddini bil!

– İkile!

– İvaaaaan!

– Ah, it oğlu itler!

Mişka ürkmüş Seryojka'yı sürüklüyor, vagonların altına dalıyor, başını tekerleklere çarparak.

– Çabuk!

Ama vagonun kapıları yüksek. Mişka ile Seryojka ise vagon kapılarına yetişemezler, tırmanmaları mümkün değil. Tutunacak bir şey de yok.

– Amcacım, yardım et!

Erkekler ve kadınlar akın ediyorlar, birbirlerini eziyorlar, savruluyorlar, ama kapılara yaklaştırılmıyorlar.

– Trenin üstüne tırman!

– Çaydanlık nerede?

– Yoldaşlar, çaydanlığımız orada!

– Çat! – dişlere.

– Hırsız!

– Öldürene kadar döv!

Mişka trenin etrafını iki kere dolaştı – kimse yer vermiyor. Ne yapsam? Erkekler tamponlara kadınlar ise yukarıya oturuyorlar. Genç kızlar erkek gibi bacaklarını açarak tırmanıyorlar. Burası uygun gibi. Mişka tamponun üstüne zıplayarak bağırdı:

– Buraya tırman!

Seryojka ise tırmanamıyor.

– Hadi sana yardım edeceğim!

– Düşerim ben burdan.

Mişka çok öfkelendi, sinirden dişlerini sıktı.

– Sıkı tutun.

Seryojka iki eliyle demirden tutundu, hiçbir şey göremiyor.

– Beni burada ezerler.

Duvarın arkasından adamlara kızan askerin sesi geliyor:

– Defolun burdan!

Seryojka titredi – yarı ölü yarı diri gibiydi.

– Annecim!

Mişka ona fısıldıyor:

– Sus, sessiz ol, o bizi görmüyor. Öksürme!

– Kollarım tutmuyor.

– Konuşmayı bırak!

– Mişkacığım, canım, düşeceğim.

Mişka çok sinirlendi.

Tamponun aşağısına tükürerek:

– İn aşağıya, tek başıma giderim...

Seryojka sustu, ama asker Seryojka'nın başını fark etti.

– Kim var orada?

Yakalandık.

– İn!

Yapacak bir şey yok.

Ya in, ya da konuşmaya başla. Mişka sohbete başladı.

– Kızıl Ordulu yoldaş, bu bizim köyün çocuğu, benimle gidiyor.

– Sen kimsin?

– Lopatinskliyim ben, Buzuluk kasabasından. Taşkent'e ekmeğe gidiyorum.

– Belgeleri göster!

– Pasaportu mu?

– Ne pasaportu!

Arkadaki asker de bağırıyor:

– Karakola götür onu!

Mişka'nın kalbi duracak gibi oldu:

– Yakalandık!

Seryojka ise yarı ölü.

Asker kolundan öyle bir yakaladı ki, sanki omzu tutuldu.

– Sümüklü çocuklar sizi! Treni mahvediyorsunuz...

Al işte! Taşkent'e ekmeğe gidecektik, karakola düştük. Orada, daha kötüsü olmazsa, mahkemelik olurlardı. Bu lafı Mişka köydeki adamlardan duymuştu, pek de iyi bir şeye benzemiyordu. Askeri biraz yemleseler... para da yok ki. Ağlama numarası yapsak, inanmazlar. Tren de gider. Mişka'nın kafasında türlü düşünceler dönüp duruyor, hiçbir çare bulamıyor. Bir baktı Seryojka ağlıyor, bir sinsilik yapmak istedi.

– Neden kendini koyverdin? Cezaevine götürmediler ya. Alırlar, kimiz nereliyiz bakarlar ve bırakırlar.

Sonra askere kibarca dedi:

– Bizim insanımız böyle işte. Hep yasak olan yerlere tırmanırız...

Asker susuyor.

– Kızıl Ordulu yoldaş, ikimizin geçmesine izin verilemez mi? Açlıktan ölüyoruz.

– Yürü yürü, yarın gidersin.

Mişka düşündü:

– Onu nasıl kandırabilirim?

Elini tuttu, fısıldayarak:

– Kızıl Ordulu yoldaş, adam tırmanıyor.

– Nerede?

– İşte orda, vagonların arkasına oturdu.

Asker bir baktı, vagonda iki kadın oturuyor, Mişka'nın şansı yaver gitti.

– Burada durun!

Mişka sevinçle:

– Dur Seryojka, dur! Kızıl Ordulu yoldaşı bekleyelim, bizimle uğraşmaya vakti yok...

Asker kadınları kovmaya koştu, etrafta ise ruh bile yok. Tam zamanı! Mişka omuzundaki çuvalı düzelterek, Seryojka'ya fısıldıyor:

– Bağırma! Elini ver!

İlk önce istasyonun arkasına koştular, ahırların yanından, gübrelere bata çıka. Uyuklayan köpeği korkuttular. Köpek havlamaya başladı, Seryojka korktu. Tulumbanın olduğu yere çıktılar, vagonların altına girdiler ve sonuna kadar gittiler. Biraz oturduktan sonra, sürünmeye devam ettiler. Mişka ellerini kokladı, tükürdü.

– Birisi pislemiş buraya, terbiyesiz herif! Sana da bulaştı mı?

– Bulaştı.

– Bana dokunma!

Dışarıya göz attılar, hiç kimse görünmüyor. Neler oluyor? İnsanların sesi çok uzaktan geliyor.

– Seryojka, yanlış yerden gidiyoruz.

Diğer tarafa döndüler, tam da burunlarının dibinde tren göründü.

– Buradaymış demek ki!

Erkeklerle kadınlar sessizce trene biniyorlar.

– Bağırmayın!

Mişka arkadaşına yardım etti, arkasından itti.

– Bin!

– Ya sen?

– Bin, benimle konuşma.

Karşı çıkılmaz: Mişka liderdir.

Seryojka tırmandı, ama nereye basacağını bilmiyor. Bir yere dokundu, sıcaktı.

– Mişka, burası soba!

– Sus!

Birden öne doğru atıldı, başının tam tepesinde vızıldamalar, ayaklarının altında ise "fu -u! fu-fu!" sesler. Seryojka'nın saçları diken diken oldu.

– Anam!

İlk önce yavaşça gidiyordu, sonra ise hız arttıkça arttı. Başının üstünde bir şeyler kükrüyor, gürlüyor, öne atılıyor, yukarıdan kıvılcımlar saçılıyor. Rüzgâr da yüzüne vuruyor, saçlarını dağıtıyor. Ah, tren devrilirse herkes ölür, kimse sağ kalmaz.

Seryojka biraz önüne baktı, dehşet içinde titredi: Karşıdan ateşli gözleriyle bir canavar geliyor, şimdi çarpacak!

Canavar ise trene teğet geçip gidiyor.

– I-ııı!

Neyse ki çarpmadı.

8

Uzun süre gittiler.

Tren mi gidiyor, ayaklarının altından yer mi kayıyor, anlamak mümkün değildi. Ne tarafa gittiği de hiç anlaşılmıyor: İleri mi, geri mi? Bir bakıyorsun ileriye gibi, bir bakıyorsun geriye. Bütün yeryüzü bir noktada dönüyor, tren ise insanlarla havada yüzüyor. Derin vadilerin üstündeki köprülerden geçerken tekerleklerin altından korkunç takırtılar geliyordu, vadi bir an göze siyah kocaman ağzını açmış gibi görünüyordu.

Sabahleyin daha iyiydi.

Tarlalar göründü, kulübelerin yanından geçiyorlardı, at üstünde erkekler, kadınlar, çocuklar, köyler.

Mişka, gecenin yorgunluğuyla, bir borunun yanında derin bir uykudaydı. Bir kadın çocuğunu emziriyordu. Yakası açık bir adam gömleğinin altındaki bitleri temizliyordu. Başka bir kadın ona bağırarak:

– Benim üzerime atma!

– Attım bile!

– Nereye?

– İşte buraya.

– Bitli köpek!

– Küfretme, bulurum onu. Eşkalini biliyorum – sol kulağı kesilmiş, alnında da beyaz leke vardı.

Yokuşta tren hızını düşürdü. Çufçufladı, pufladı, durdu.

– Geldik! – Seryojka düşündü. Bir adam da diğerine diyor:

– Tren çalışmıyor.

– Yani yola devam etmeyecek mi?

– Vidaları bozuldu.

Siyah, yağlı gömlekli bir adam indi, çekiçle tekerleklere vurmaya başladı. Birisi daha indi. Tren iki kere ileri gitti, yine durdu. Erkekler ve kadınlar vagonlardan zıplayıp, sabahın sıcaklığı ve aydınlığında trenden az ileride aceleyle hacet gördüler.

Seryojka düşündü:

– Demek ki herkes burada yapabilir.

Onun da çok ihtiyacı vardı, yalnız inmeye korkuyordu, yetişemez geride kalırsam diye, acısına gözyaşları içinde dayanıyordu.

– Mişka, hadi gel seninle gidelim!

– Ben istemiyorum.

– Ben çok istiyorum...

– İn çabuk!

Seryojka tam inecekti ki, adamlar bağırmaya başladı:

– Binin, binin, harekete geçti!

Tren harekete başladı, düdük çalındı – ve yola devam etti.

Seryojka ağlayıverdi.

– İhtiyacım var!

– Biraz bekle, ağlama.

Bir dakika sonra Seryojka sarsılarak pantolonunu tuttu.

– Dayanamayacağım!

– Dur biraz dur! İstasyona gelmek üzereyiz.

Mişka arkadaşı yüzünden utanmak istemiyordu, yalnız Seryojka'nın gözleri çıkacak gibiydi, yüzü bembeyaz oldu.

– Ne oluyor?

– Rahatladım.

– Sus, söyleme. Git orada otur!

Seryojka bir kadının yanına geçti, kadın:

– Neresi kokuyor?

Bir adam da dönüp baktı.

– Birisi biraz kaçırmış!

– Ne birazı, epey kokuyor.

Seryojka'nın karnı rahatladı, kıpırdamadan oturuyor.

Mişka yandan dürtüyor.

– Sus!

9

İstasyona girerken, birden kafalar, kollar, bacaklar, atlar, at arabaları görünmeye başladı. Tren istasyondan uzakta durdu. Erkeklerle kadınlar burada da zıplayıp indiler, Mişka ile Seryojka da indiler. Mişka'nın sol ayağı biraz topallıyordu, Seryojka ise yerde yürümeyi tamamen unutmuştu. Başı dönüyor, ayakları sendeliyordu ve yine, trendeki gibi, vagonlar gözünün önünde uçuyor, gökyüzü dönüp duruyordu. Mişka arkasından sürüklüyordu.

– Haydi, haydi.

– Nereye?

– Burada olmaz, görürler...

Tehlikeli yerden geçtiler, kendilerini viranelikte yüksek duvarın yanında buldular. Seryojka çimende bir vida buldu, çok sevindi. 'Evde lazım olur' diye geçti aklından, ama Mişka:

– Ne koydun cebine?

– Vidayı.

– Bırak!

– Neden?

– Üstünü ararlar...

Seryojka suratını astı. Vidayı bırakmak yazık olur da Mişka'ya da hayır denilmez. Bu nasıl bir patron – herşeye karışıyor! Lafını dinlememek – asla. Seryojka'nın gözünde Mişka'nın dargınlıkları depreşti – sinir oldu. Vidayı sıkarak:

– "Vurursa vursun!" diye düşündü.

Mişka daha da sinirlendi.

– Bırak!

– Kıskanıyor musun yoksa?

Mişka kıskanmıyordu. Sadece üzülüyordu, çünkü Seryojka iyi bir vida bulmuştu, Mişka ise bulamadı, çünkü hep ekmeği düşünüyor ve gözünün önüne bakmıyordu.

– Biz nasıl anlaşmıştık?

– Nasıl?

– Her şeyi ikiye bölecektik.

– O zaman ekmekten bahsediyorduk.

Mişka sırtüstü uzandı, uzun uzun yabancı uzak gökyüzünde süzülen mavi ve kıvırcık buluta baktı. Bağırsaklarına iğneler batmaya başladı, ağzında salya birikmiş, dudakları yapış yapış olmuştu. Tükürdü. İki eliyle kafasını sıktı, çarıklarını giymeye başladı. İstemeyerek giyiyordu. Kenarlarına tekrar tekrar baktı, tabanları çok eskiydi, yavaşça çorabındaki tozları çırptı. Göz ucuyla Seryojka'nın baştan çıkaran vidasının bulunduğu cebine baktı. Kafasını kaşıdı. Kim istemez ki mutlu olmayı. O uğraşıyor, koşturuyor, vagonlara bindiriyor, ama vidayı başka birisi buluyor. Mişka çorabını yere vurdu:

– Neyse, vidan senin olsun, bana lazım değil.

Seryojka'nın hayretten ağzı açık kaldı, gözlerini kırpıştırdı.

Yumruğunda sıktığı vida terlemişti, sanki çatlak avucuna yapışmıştı. Mişka zorla almaya kalkarsa kavga çıkabilir. Bu nasıl bir patron – her zaman türlü yasaklar koyuyor!

Mişka kaşlarının altından baktı.

– Böyle yoldaşlarla gidilmez farklı yollarda. Ekmeğimi yemek için – ilk sıradasın, vida için ise cimrilikten boğulacaksın. Kim seni askerlerin elinden kurtardı? Yine tutuklanırsın, ben sahip çıkmazsam. Bir daha ekmek de vermem ve sensiz tek başıma giderim. Vidanla başbaşa kal...

Seryojka'nın dudakları büzüştü, gözleri üzüntüden kararadı. Yumruğu bir ara gevşiyor sonra yine bütün gücüyle sıkıyordu. Vidaya üzülmüyor – sadece biraz güceniyor. Mişka neden böyle bir lider? Niçin her zaman her şeyi yasaklıyordu?

-Haydi gidelim.

Seryojka Mişka'nın yanında yürümek istedi, ama o itiraz etti.

– Şu taraftan git, bana lazım değilsin.

Seryojka burnunu çekti ve Mişka'yı geriden takip etti. Avucundaki vidaya baktı, dizine sürdü. Verse yazık, vermese de olmaz. Mişka onu yabancı bir yere getirmişti, alır Kırgızların memleketinde bırakır gider.

Hüzünlendi.

İki kere vidayı diliyle yaladı ve aniden sordu:

– Mişka, hadi bakalım kime kalır!

– İstemiyorum.

– Kıyamadığımı mı düşünüyorsun?

Mişka iç çekti.

– Doğruyu söyle yaramaz! Bensiz hiçbir yere gidemezsin.

Mişka'nın kepinin içinden çubuk çekmeye karar verdiler: Uzun ve kısa çubuk. Seryojka itiraz etti.

– Kandırırsın sen beni, başka türlü yapalım.

– Olur.

Mişka küçük bir taş aldı.

– İki avucumu sıkarım. Taşlı avucu seçersen – vida senin. Taşsız avucu seçersen – vida benim.

Seryojka uzun uzun düşündü, hangisini seçsem diye. Gözlerini kıstı, kararsız kaldı, hatta sessizce dua etti:

– Tanrım, benim olsun!

– Çabuk ol!

– Sol!

Mişka dudaklarını şapırdattı.

– Aptal, yanlış seçim! Ben her zaman sağ elimde tutarım...

Seryojka kaybettiği vidayı çıkardı ve daha aç olduğunu hissetti. Onunla karnı daha toktu, şimdi ise bağırsakları boş ve ağzı kuru.

Mişka seviniyordu.

- Nasıl da mutluyum! Eve gelir, bir şeyler yaparım bu vidayla, ya da demirciye 100 rubleye satarım.

Seryojka dikkatlice kafasını kaldırdı.

– Bunun için bayağı bir fazla!

– Niyeymiş? Demir değil mi, her işe yarar.

– Yüz vermezler.

– Haydi iki dilim ekmeğe iddiaya girelim!

Seryojka üzüldü. Yirmi adım kadar yürüdükten sonra, kendini avutmak için:

– Sat, yine aynısını bulurum...

10

İstasyonun arkasında ateş yakıyorlardı. Kaynar suyun, soğanın, patatesin ve yanmış gübrenin kokusu geliyordu.

Burada hem yemek yapıyorlardı, hem hacetlerini gideriyorlardı.

Çıplak kadınlar göbeğe kadar indirdikleri gömleklerle, bakımsız ve kirli, gömleklerinin içindeki bitleri ayıklıyorlardı. Tırnaklarıyla ezip, sıcak kerpiçlere koyup yanarak ölmelerini seyrediyorlardı. Erkekler pantolonlarını indirmiş, başlarını ayaklarına doğru eğerek kirli ve kanlı tırnaklarına tükürüp duruyorlardı. Herkesin gözünün önünde indirdiği eteğiyle bir genç kız ishalden kıvranıyor ve derin acıyla inliyordu.

Saklanacak hiçbir yer yoktu.

Vagonların altından kovuluyorlardı.

İki delikli hacet yerinin önünde uzun bir kuyruk vardı – kantinin önündekinden bile çok. İstasyonun arkasındaki bütün

çayır, hendekler, vadiler tamamen kirlenmişti. Ve insanlar bu kir içinde aptallaşmış, bitlenmiş, her şeyi boş vermişler.

Trenler gidip, geliyordu.

Şanslı olanlar tamponda ve trenin üzerinde gidiyorlar.

Şanssız olanlar ise istasyonda haftalarca dolanıyorlardı, geceleri delicesine kıvranıyorlardı. Anneler aç çocuklarının üzerinde ağlıyorlardı, aç çocuklar ise annelerinin sünmüş sütsüz memelerini kemiriyorlardı.

Mişka ile Seryojka başkalarının yaktığı ateşin önünde durdular, Mişka külleri ince bir dalla karıştırmaya başladı. Kaba bir kadın ciyakladı:

– Def olun gidin! Hırsız hırsız dolaşıyorsunuz, tahammülüm kalmadı.

Sıkıca bağladığı kısa bir kürk giyen adam Mişka'ya doğru eğilerek:

– Ne istiyorsun?

– Hiçbir şey. Yakınlarımızı arıyoruz.

– Yaklaşma buraya!

Garda bir köşede bankın altında uzanan kel kafalı Tatar çocuğunun çığlığı taştan sessizliğin içinde yankılandı :

– Vay Allah'ım, vay Allah'ım!

Diğer bir köşede, kollarını gererek, dağınık kızıl sakallı bir adam yüzüstü uzanıyordu. Sakalının kirli tellerinde büyük gri bitler dolanıyordu, âdeta karınca yuvasındaki karıncalar gibi. Adamın gözleri kâh açılıyor, kâh kapanıyordu. Çorapsız ayağı seğiriyordu, diğeri ise hareketsizdi. Bıyıklarının üstünde, ıslak burun deliklerinin yanında gri kafalı kocaman bir yeşil sinek oturuyordu.

Seryojka sordu:

– Neden uzanıyor?

Mişka cevap vermedi.

Adamın yanındaki küçük kirli ekmek dilimi karşı konulmaz bir güçle kendine çekiyordu. Mişka adamın ölmek üzere olduğunu anladı ve düşündü:

– Ne iyi olurdu şu dilimi çekip alabilsem! Kalabalık yok, kimse görmez. Tatar çocuğu aşağıda yüzüstü uzanıyor. Görse de yakalayamaz. Kendime daha büyük parça alabilirim, Seryojka'ya daha küçük, o kendisi küçük zaten.

Mişka duvardan duvara gezindi, oradaki bir pencereye göz attı. Birden bacakları ilk hırsızlığın tatlı hissinden güçsüzleşti, yüzü ve kulakları sımsıcak oldu. Seryojka'yı görmeden eliyle yokladı ve aceleyle dedi:

– Şuraya bir bak!

– Nereye?

– Oraya, kapının arkasına!

Seryojka kapıdan sordu:

– Mişka, neye bakacağım?

– Bakmasan da olur artık, boş ver...

Platformun üzerinde adamlar istasyon müdürünün peşinden koşuyorlardı, izin vermesi için İsa aşkına rica ediyorlardı.

– Müdür-yoldaş, bize bir güzellik yapsanız!

– Yoldaşlar bekleyiniz, bekleyiniz, şimdi yapamam!

Mişka da adamların peşine takıldı.

Adamlar durdu, Mişka da durdu, hiçbir şey anlamayan bir halde bakınan Seryojka'nın elinden tutarak.

Adamlar şapkalarını çıkardı, Mişka da babasından kalan eski kepini çıkardı. Seryojka'yı dürttü.

– Çıkar!

İşleri hallolmadı, adamlar küfretmeye başladılar. Mişka da büyükler gibi söylendi:

– Rüşvet bekliyorlar...

Sonra bir hanımefendiyi gördüler – başında farklı topuzlar vardı.

Böylelerine Samara'da rastlanıyordu, merhum babası onlara 'fintiflüşka' derdi. Hanımefendi yeşil vagonun eşiğinde duruyordu, parmaklarında iki altın yüzük vardı. Bir kulağında küpe parlıyor ve dişleri bizimki gibi değil: Onlar da altından.

Etrafındaki çocuklar ağzının içine bakıyor. Bir kemik atıyor, çocuklar hemen kavgaya girişiyorlar. Yığınla kemik parçasına üşüşüp birbirlerine giriyorlar. Sonra yine bir sıraya diziliyorlar. Hanımefendi kemikleri bitirdi, ekmek kabuğu atmaya başladı.

Mişka hayretle baktı:

– Geri zekâlı, ekmek atıyor!

Çuvalını düzeltti, Seryojka ile harekete geçtiler.

– Sen yakala, ben de yakalarım.

Mişka'nın boyu kısa olmasına rağmen, iri yapılıydı. Nikanor amcasına çekmişti, herkesten iyi yumruk vuran. Birinin kulağına bir vursa – kafasında yıldızlar dönerdi.

Hanımefendi geniş yapılı bir çocuk görünce, bilerek daha büyük bir dilim attı. Mişka'nın burun delikleri hırsla kabardı. Sağ omuz vuruşuyla birden iki çocuğu düşürdü, üçüncünün üstüne bindi. Kafasını yere bastırdı, boğazını sıktı, âdeta yengeç gibi.

Buruşmuş, tozun içinde sürünen, küçük bir dilim ekmeğe ulaştı.

Daha nefesi düzelmeden, kadın bir dilim daha attı.

Mişka inanılmaz gücüyle yine atıldı.

– Seryojka yakala!

Ama bu sefer eğri bacaklı, koca göbekli çocuk herkesten uyanık çıktı. Seryojka'ya çelmeyi taktı, burun üstü yere düştü. Seryojka bir kalktı ki hiçbir şey göremiyor. Vurmak için iki elini birden kaldırdı ama ıskaladı. Eğri bacaklı ise uzun gömlekli

bir kızı kenara itip önüne çıkan Mişka'ya gelincik gibi dişlerini gösterdi. Diğer ikisi bağırdı:

– Vanka, vur ona!

Mişka omuzun arkasındaki çuvalı düzelterek, gözünün önüne düşen kepini kaldırdı.

– Vur bakalım!

– Eee senden korktuğumu mu düşünüyorsun?

– Haydi, haydi, bir dene.

Hanımefendi yine bir dilim attı.

Aynı anda vagonun penceresinden biri katlanmış kağıdı attı.

– Kahretsin!

Mişka ikiye bölünmeye hazır, ama bu hiçbir şekilde mümkün değil. Kağıdın peşine düşmeye karar verdi.

– İçinde yiyecek bir şey olmalı!

Titreyen parmaklarıyla açıp baktı, kâğıtta ise izmarit kalıntıları vardı.

– Tüüü, cadılar, çıbanınız çıksın!

Oyun uzun sürdü.

Kah Mişka ikisini birden deviriyordu, kâh Mişka'ya iki adam yükleniyordu.

Herkesten çok o yakaladı ve korkmamaya başladı.

Belki yine bir fintiflüşkaya daha rastlarım. O da ekmek atar. Yeter ki Taşkent'e varalım, ekmek için 15 funt kadar tohum getirebilsem ve çok büyük ekmek dilimlerinden...

Aklından geçen düşünceler gönlünü okşuyordu, önümüzdeki baharda yapacağı ekimin hayali şefkatli, oyunbaz bir sıcaklıkla düşüncelerini kaplıyordu. Zayıflamış, aç bedeni tatlı erkeksi yorgunlukla sızlıyordu.

Seryojka hiçbir şey yakalayamamıştı.

Bir ekmek kabuğunu almıştı, onu da eğri bacaklı koca göbekli Vanka kopardı ve yanağını büyük köpek tırnaklarıyla çizdi.

İstasyonun arkasında oturdular.

Mişka topladığı kabukları saydı ve dedi:

– Beş tane! Üçü bana, ikisi sana. Seryojka kabukları ağzına attı, daha kötü oldu.

– Mişa, birazcık daha ver, doymadım.

– Yeter bu kadar. Suyu doyasıya içelim ve yatalım uyuyalım.

– Şu kabukçuğu ver.

– Hangisini?

– İşte dizlerin üstündeki.

Mişka da doymamıştı. Adamdan çaldığı dilimi elledi ve dudaklarını öne çıkardı.

– Hep ver, ver! Sen ne zaman vereceksin!

– Sana vida verdim.

– Onu kazandım.

Seryojka sustu.

Mişka kazandığı vidayı cebinden çıkardı ve ayağının önüne bıraktı

– Al onu ye, arkadaşlık yapmak istemiyorsan.

İkisi de uzun süre sustular.

– Kaç parça yedin?

– Üç.

– Yok ya!

– Ya ne kadar?

– Bir say, öğrenirsin. Yolda dinlenirken sana vermiştim – bu bir.

Oturduğumuz istasyonda, iki. Şimdi iki kabuk verdim – dört eder. Ben senin gibi değilim, fazladan saymam.

Seryojka kendini koyverdi:

– Midem ağrıyor...

11

Gece yağmur yağdı.

Boş alan erkeklerle ve kadınlarla hareketlendi, kömürler ateşlerde cızırdadı, havada bir küfür uğultusu dalgalandı. Karanlıkta biri bağırdı:

– Çapanı al!

– Çapan nerde?

Sürü halinde istasyona aktılar, vagonların altından koştular. Tek başına boş alanda kalan kadın küfür ediyordu:

– Mikolay, şeytanlar seni nereye götürdü!

Mişka ile Seryojka uzun süre su birikintileri üzerinde yürüdüler, çukurlara bata çıka. Gara geç kaldılar, oturacak yer kalmamıştı. Koridorun duvarına yaslanarak, çömelip oturdular. Seryojka'nın karnı ağrıdı.

– Mişka sıkıştım.

– Yine mi! Çabuk duvarın arkasına koş!

– Beraber gidelim.

Mişka sıkıntıdan tükürdü ve sinirlendi.

– Ne tuhafsın Seryojka! Kendin sıkışmışssın ve beni çağırıyorsun. Kurtlar yok ki burada, ayaklarını ısırmazlar.

Seryojka on kere koşturdu, sızlandı, ağladı ve tekrar titreyen bir sesle:

– Mişka, sıkıştım...

– Sızlanma!

– Sızlanmıyorum, akıyor...

– Zırlama!

– İçim dışıma çıkıyor.

Mişka uğraşmaktan sıkıldı ve tembelce dedi:

– Geçer, yeter ki bunu düşünme. Kötü su yüzünden ishal olmuşsun.

Seryojka düşünmüyordu.

Sıçrayarak arkadaşına biraz ısınmak için yaklaşıp gözlerini kapattı.

– Üşüyorum!

Fenerlerin soluk ışığında yağmurun iri damlaları uçuşuyor, su birikintilerinde buharlaşıyor, garın çatısını davul gibi çalıyordu. Deri ceketli bir adam geçti, topuklarının sesleri koridorda çınladı ve yürürken Seryojka'nın ayağına bastı.

Seryojka ağlayıverdi.

Mişka, baba yadigârı şapkasını kulaklarına kadar indirerek yorgunca baktı:

– Seryojka neden inliyorsun?

– Üşüyorum ... başım yanıyor...

Bir bu eksikti! Mişka insanların arasına karıştı ve bağırdı:

– Yoldaşlar, hasta çocuğun ısınmasına yardım edin!

Kimse cevap vermedi.

Bu sefer bir kurnazlık yaptı, Seryojka'nın elinden tuttu, daha sesli haykırdı:

– İzin verin!

– Kim var burda?

– Annemize gidiyoruz.

Köşedeki bir kadının çuvalının üstüne çıktılar, kadın bağırdı:

– Nereye tırmanıyorsunuz, bekliyor muydum ben sizi?

Sinsilik yapmadan olmuyor, Mişka'dan daha önce hayatta böyle yumuşak bir ses çıkmamıştı:

– Teyzecim, sen Buzuluklu musun?

– Çuvaldan in!

– Dokunmayız.

Yanındaki adam, kafasını kaldırmadan dedi:

– Saçını çek, akıllanır o zaman.

– Annemizi kaybettik, babamız da açlıktan öldü.

Yine adam, kafasını kaldırmadan dedi:

– Ben de yetimim, babasız gidiyorum.

Çuvalların yanında Mişka ısındı, birazcık da uyukladı. Tam uykuya dalacakken, Seryojka gayri ihtiyari çığlık attı:

– Kırgız!

Bir kadının çocuğu korkudan ağladı. Kadın kızgın bir sesle:

– Bağırma, çocuğumu korkutuyorsun...

Seryojka yine bağırdı:

– Yangın!

Kendine geldi, sıkıştığını söyledi. Sonra yavaşça kafasını dizlerine koyarak inledi.

Mişka umutsuzluk içinde gözlerini kapadı.

Görülmemiş Taşkent'i düşünüyordu, gözlerinin önünden sürekli 15 funt buğday ve iki çuval ekmek geçiyordu. Hayalinde tamponlara asılıyor, vagonun üstüne tırmanıyor, trende saklanıyordu ve hiçbir asker, hiçbir müdür onu yakalayamıyordu. Onlar peşinden koşuyor, o ellerinden kurtuluyor. Böylece her yerde ondan bahsediyorlardı:

– Bu da eşkıya gibiymiş!

– Kim?

– Lopatinsk ilinden Buzuluklu oğlan. Biletsiz, kayıtsız geziyor. Bir türlü yakalayamıyoruz.

Yanıbaşında ise Seryojka zangırdıyordu, sayıklamalarında köpek yavrusu gibi mızırdanıyordu.

Mişka ona asık suratla ve şefkatsiz gözlerle bakarak düşünüyordu:

– Bunun gibi birine niçin bulaştım? En iyisi hiç bulaşmamaktı, ama şimdi anlaşmamız var, bırakamam. Tek başına bırakırsam – kaybolur. Onunla uğraşırsam – Taşkent'e kolay kolay ulaşamam. Ah, aptal kafam! Yalnız başıma gitmeliydim. Altı dilim toplardım, hepsini tek başıma yerdim.

Kasvetli düşüncelerin ağırlığından bunalan Mişka'nın başı tekerlek gibi dönüyordu. Gardan sıyrılıp giderek platforma çıktı.

Vagonların altında, elinden ekmek kabuklarını alan eğri bacaklı Vanka'yı gördü ve diğer çocuğu – Petka adındaki. Tekerleğin yanında kuru bir yerde oturuyorlardı – ya uyuyorlardı, ya düşünüyorlardı.

Vanka da az önceki rakibini tanımıştı ve barışsever sesiyle dedi:

– Gel yanımıza!

– Ne var ki sizin orda?

– Biraz ısınırsın.

Mişka tekerleğin yanına oturdu, Seryojka'dan ve onun ishalinden bahsetti ve birbirini bırakmamak için nasıl anlaştıklarını anlattı. Seryojka beceriksizin teki, elinden bir iş gelmiyor, Mişka ise ikisi için de uğraşmak zorunda. Daha yeni beş dilim yakalamıştı, isteseydi hepsini kendine alırdı.

Vanka kaşlarını çattı.

– Gücüne mi güveniyorsun?

– Ya neye güvenecektim! Beni doyuncaya kadar yedir, hemen iki kişiyi hallederim.

– Şuna bak, neyle övünüyor! Beni doyur ben de hallederim.

Petka Mişka'yı sinirli gözlerle süzerek sordu.

– Bizim Yaşka'yı dövebilir misin?

– O kaç yaşında?

– 13.

– Adamına göre. Büyük de dövülebilir.

Petka sinir oldu: Tek başına iki adamdan korkmuyormuş. Kazara dirseği Mişka'nın yanağına çarptı.

Mişka çuvalını düzeltti.

– Bu ne, kavga mı istiyorsun?

– Ya sen?

– Bana bak, bir vururum, kendinden geçersin.

Vanka ayağını savurdu:

– Bulaşma!

Petka yumruklarını hazırladı.

– Vanka vur ona, aldığı ekmekler için.

Üç çocuk vagonun altında birbirine girdi, uzun süre şiddetli bir öfkeyle birbirlerini hırpaladılar. Vanka'nın tırnakları berbattı-Mişka'nın burnunu tamamen çizdi! Ama Mişka da kafasını iyice kıstırdı onun, fare gibi viyakladı...

12

Öğlen tren geldi, vagonları iyiydi.

Erkekler binemedi.

Vanka ile Petka'yı kovdular, üç kızla birlikte polise götürdüler.

– Bileti olmayanlar!

Mişka şanslı çıktı.

Kırmızı, yüksek tekerlekli trenin etrafında dolandı durdu, basamağa çıktı. Az kalsın gidecekti, fakat kafasında farklı düşünceler dolaşıyordu.

– Terk ettim, yoldaşımı terk ettim! Hasta yoldaşımı.

Trenin tekerlekleri hareketlendi, düşünceleri daha da fazla karışmaya başladı.

– Terk ettim, terk ettim!

Mişka basamaktan indi, üzüntüden ağlayacaktı.

– Nerden bulaştım ona?

Kırmızı tekerlekli tren gitti, hüznü kaldı.

Seryojka gardaki kabinin arkasında güneşin altında uzanıyordu, iltihaplı diliyle dudaklarını yalıyordu aptalca. Yüzü zayıflamış, burnu sivrilmişti. Mişka arkadaşının yanına oturdu ve kafasını salladı. Çuvaldan bezini çıkardı, ağzına bir tutam tuz koydu. Yüzünü buruşturdu, tükürdü. Sessizce vagonların yanından geçti. Kepini çıkardı, vagonun yanındaki pencerenin altında biraz durduktan sonra yoluna devam etti. Çöpe atılan patates kabuğunu yerden aldı, ağır ağır aç çenesini oynattı.

Bir başka vagondan koyun çorbası koktu.

Mişka yine baba yadigârı şapkasını çıkardı.

– Teyzecim, hasta bir çocuğa verir misin biraz?

– Kime?

– Hastaya.

– Yürü git, gözüne püskürtürüm. Her dakika rahatsız ediyorsunuz, şeytanlar!

Mişka bir şey demeden iç çekti. En son vagonu geçtikten sonra, ince açık renkli bir raya oturdu.

Merhum babası hep söylerdi: İnsanlar almayı sever, vermeyi değil.

Mişka kafasını iki elinin arasına aldı, taş kesildi.

– Öl kardeşim, kimsenin umrunda değil.

O anda şehirli, beyaz eşarplı iyi kalpli bir ablayla karşılaştı. Elinde koca dilim kara ekmek vardı. Ya kendi tahmin etti, Mişka'nın büyük derdini, ya da Mişka'nın gözleri bu derdi belli etti.

– Çocuk, nereye gidiyorsun?

Bu şefkatli ses Mişka'nın üstünden tastan akan sıcak su gibi aktı. Yüzüne baktı – dalga geçmiyor, acıyan gözlerle bakıyor. Mişka fazla düşünmeden her şeyi bütün açıklığıyla anlattı, günah çıkarır gibi. Arkadaşıyla Taşkent'e gitmek için anlaştık-

larını ve birbirini bırakmayacaklarını. Ama arkadaşı biraz rahatsız oldu ve kimse ona ekmek vermiyor. Mişka yoluna devam ederdi, yalnız arkadaşını bırakamaz, kaybolur tek başına kalırsa: Çok tecrübesiz. Hayatta hiçbir yere gitmemişti, trenlerden korkuyor.

– Neyi var?

– Kötü sudan dolayı ishal oldu ve hummalı gibi.

– Bana onu göster!

Seryojka'nın bulunduğu yere geldiler, Mişka dedi:

– İşte, bak!

Şehirli abla Seryojka'nın karnına baktı ve dedi:

– Bu humma değil – tifo olmuş, görünen o ki sen ona yardımcı olamazsın.

– Peki ne yapmak lazım?

Şehirli abla düşündükten sonra dedi:

– Vagonumuz hastalarla dolu, yine de arkadaşını da götürmek zorundayım. Bir sonraki istasyonun hastanesine yatırırız. Anlaştık mı?

Mişka'nın memnun olduğu Seryojka'yı hastaneye yatıracak olmaları değil. Yok, buna da memnun. Ama en çok sevindiği şey – dünyada iyi insanlar varmış, yalnız her zaman karşına çıkmazlar. Gönlünde sevinç, midesi açlığı daha az hissediyor. Şehirli abla bir dilim ekmek koparıp verdi, Mişka sevincinden ağlayacaktı az kalsın.

– Çok teşekkür ederim, teyzecim.

Bir yandan düşünüyor:

– Ah, keşke beni de bindirseydi!

Abla da sihirbaz mı ne? Hemen Mişka'nın düşüncelerini tahmin etti.

– Şimdi nereye gideceksin?

Mişka acıyan gözlere bakarak itiraf etti:

– Teyzecim, bir köşeye oturtur musun, kimseye söylemem.

Dünyada iyi insanlar da varmış!

Hem gönlü sevinçli, hem midesi daha az aç.

Mişka sıhhiye vagonunda oturuyor ve inanamıyor: Ya rüya görüyor, ya bunlar sahiden oluyor.

Vagon ses çıkarıyor, sallanıyor. Tekerlekler vuruyor, tıngırdıyor, Mişka ise düşüncelerini karıştıran tatlı uyku içinde bir köşede gülümsüyor.

– Eğri bacaklı Vanka nerede şimdi? Ateşler nerede?

Bütün ateşler söndü, sadece aşağıdaki tekerlekler ses çıkarıyor:

– Tu tu tu! Tu tu tu!

Sonra tekerleklerin sesi de sustu.

Uyku...

13

Mişka hastaneyi beğendi: Boyalıydı ve penceresi çoktu. Seryojka orda biraz kalır, iyileşir. Serum takarlar, toz ilaç verirler - sapasağlam kalkar ayağa. Mişka Taşkent'ten geri dönerken onu da alırdı. Başarıyla dönerse ekmeğini de paylaşır, kıskanmasın diye. Herkes hasta olabilir, Seryojka'nın suçu yok.

Seryojka'yı sedyeyle eşiğin oraya koydular. Hamallar gitti, uzun süre kimse görünmedi. Ağaçta kargalar gaklıyordu.

– Hayra alamet değil bu, kötü bir şeyler olmasın.

Seryojka kendine geldi, ağladı.

– Beni nereye götürüyorlar?

– Burası hastane, korkma.

– Sen nerdesin?

– Burda, seninle.

Mişka sedyenin yanında verandada oturdu, anlatmaya başladı. Çok iyi bir kadına rastladı, ikisine de acıdı, ekmek ver-

di. Ben diyor, Seryojka'yı mutlaka iyileştiririm. Bende, diyor, öyle ilaçlar var ki! Mişka ne olursa olsun tek başına gitmeyecekti, pazara gidip gelecekti. İstasyonun arkasında pazar var, Buzuluk'taki gibi, istediğin her şeyi alabilirsin. Yeter ki Seryojka gücenmesin, kavga ettikleri için – yolda olur öyle şeyler. Kazandığı vidayı hatırladı.

– Sen, vidayı gerçekten aldığımı mı düşünüyorsun? Başkasının şeyini ne yapayım? Ben bilerek sataşıyordum...

Vidayı sıcak derin cebinden çıkararak, Seryojka'nın eline koydu.

– Al, sakla onu.

Hastanenin kapıları açıldığı zaman, Seryojka içeri girip sonsuzluğa uğurlandığında, Mişka dayanılmaz bir acı ve derin bir yalnızlık hissetti. Beyaz üniformalı, kayıt yapan kadının bulunduğu masanın yanında duran Mişka yorgunca anlatıyordu:

– Lopatinsk ilinin köylüleriyiz. Ben Mihayla Dodonov, o ise Sergey İvanıç.

– Soyisim ne?

Mişka Seryojka'nın soyismini unutmuştu. Kafasında dolanıyordu!

Tahminen söyleyecekti, ama kadın gerçek soyismini soruyor.

– Benim adımı yazın: Mihayla Dodonov, Lopatinsk ili.

– Okuma yazman var mı?

– Tabii ki!

– İmzala.

Mişka göğsüyle masaya dayandı ve dudaklarını zor oynattı.

– Uzun zamandır yazmadım, elim tutmuyor.

İmzayı attı ve hemen içi sıkıldı.

Hastaneden çıktı, verandada vidayı yerde gördü.

– Ah, unutmuş Seryojka.

Pencereye baktı – kimse görünmüyor. Başka bir pencereye baktı – ordan birisi parmağını salladı. Hastanenin etrafında evsiz yavru köpek gibi dolaşan Mişka tekrar verandada durdu.

– Vidayı nasıl verebilirim?

Sedyeyle bir adamı çıkardılar. Seryojka olduğunu düşündü, ama çıplak ayaklı ölü bir kadın vardı. Üzüldü, gücü de kalmamıştı. Canı yemek istiyor, arkadaşına da üzülüyor:

– Vidayı neden unuttu!

14

Mişka bütün gün pazarda satıcıların arasında dolandı, eteklerin, bluzların, ekmeğin fiyatını, kaç para ettiğini öğrendi. Kendisi de çuvaldan babaannesinin eteğini çıkaracaktı ki etrafta adamların konuştuğunu duydu:

– Orenburg'dan sonra Kırgızlar her şeyi daha pahalıya alıyorlar. Oraya götürmek lazım.

Mişka düşündü:

– Biraz daha sabredeyim.

Dilenmeyi denedi, yalnız buranın kadınları çok sert.

Onlara dese:

– Teyzecim! – yüzüne bakmıyorlar.

Israr etmeye başlayınca:

– İsa aşkına! – diyerek ellerini savuruyorlar.

Biri Mişka'nın kafasına vurmaya çalıştı. Bir adamdan ekmek dilimi çaldığını gördüğü için, bütün pazara bağırdı:

– Bak sen, hırsız herif! Çoktan fark ettim buralarda dolandığını.

Mişka baba yadigârı eski şapkasını çekerek kavgadan kaçtı. Karakola şikâyet ederler iki hafta içeri atarlar, sorular sorarlar. Pasaport isterler – yok. İkamet kaydı isterler, o da yok. Bundan uzak kalmak en iyisi...

Seryojka'yı ancak akşama doğru hatırladı. Sanki birisi kalbine sapladı:

– Neden yanına gitmiyorsun? Söz vermemiş miydin?

Koşup gitmek istedi, adamlar korkuttu.

– Taşkent'e tren gidiyor. Birazdan hareket eder.

Mişka'nın zihni ikiye bölündü. Bir yanı Seryojka'ya gitmesini istiyor, diğer tarafı korkutuyor.

– Gitme, geç kalırsın.

İlk yarısı yine kulağına fısıldıyor:

– Utanmıyor musun arkadaşını yabancı bir yerde bırakmaya? Anlaşmıştın ama sözünü tutmuyorsun.

– Oraya kadar gidip gelmek çok mu uzun sürer! Son kez vedalaşırsın ve gidersin. Hem o da rahatlar gittiğini öğrendiği zaman, nafile beklemez...

Diğer tarafı avutuyor:

– Anlaşma artık geçerli değil. Vaktini boşa harcarsan, trene yetişemezsin.

Kalırsan gece gündüz boşa otursun, bu vakitte 100 verst gidebilirsin. Kasten yapsaydın tamam. Ama isteyerek yapmıyorsun ki...

Mişka uzun süre çelişkide kaldı.

İstasyona gitti. Bir hastaneye bakar, bir vagonlara:

– Hareket ediyorlar mı acaba?

Vagonlar hareketsizdi.

Mişka'nın vicdanı kararsızlığından ağır bastı. Bütün gücüyle hastanenin eşiğine kadar koşarak geldi, durdu, pusuda bekler gibi baktı etrafa. Üç pencereden karanlık görünüyordu, birinde ışık vardı. Kapıyı itti, kilitliydi. Işığı olan pencereye kafasını uzattı, biri gömleğinden tutup çekti.

Nereye tırmanıyorsun? Pencereyi mi kırmak istiyorsun?

Mişka arkasına döndü – adam önünde elinde süpürgeyle duruyor.

– Seryojka'ya bakmıştım.

– Hangi Seryojka'ya?

– Bizimki, Lopatinsk köyünden.

– Seryojka falan yok burda, çek git!

Aynı anda istasyonda trenin hareket düdüğü çaldı.

– Tren!

Mişka hastaneden öyle bir koştu ki, ayağının altındaki yeri hissetmiyor. İstasyona koşarak geldi – hiçbir şey anlamıyor. Oradan oraya koşturuyorlar. Bir adama sordu, adam kollarını açarak:

– Kardeşim, hiçbir şey bilmiyorum, kendim burda dört gündür oturuyorum... Sen nereye gidiyorsun?

– Taşkent'e gitmem lazım.

– Taşkent'e çoktan gitti.

– Gitti mi?

– Tabii.

Mişka öylece kalakaldı.

Başka bir tarafa koştu, karanlıkta bir kadına çarptı, kadın kovasında sıcak su taşıyordu. Kova sallandı, kaynar su parmaklarını yaktı. Kovasını yere atarak bağırdı:

– Yakalayın onu.

Koşan, boynuzlarıyla çalıları yıkan bir geyik değildi, omzundaki çuvalıyla Mişka'ydı. Arkasında sesler yükseldi, kulaklarına çarpıyor.

– Çaldı, çaldı, yakala!

Adamlar Mişka'nın yolunu kestiler:

– İt oğlu it!

– Lütfen, vurmayın!

– Polisi çağırın!

– İste polis yoldaş, bu...

– Kadının çuvalını çaldı.

– Dağılın!

Ya dünya teker gibi dönüyor, ya da insanlar birbirinin üstüne zıplıyorlar.

Hayır.

Ne dünya dönüyor ne insanlar zıplıyor: Mişka'nın gözü kararadı, başı her tarafa dönüyor. Korkunç bir çemberin içinde duruyor ve dili bir kelime dahi söyleyemiyor. Konuşmak istiyor ama dili dönmüyor. Yanağına gözyaşı düştü, ama bu hengâmede o gözyaşını kim görecek? Herkesin gözünün önünde Mişka'nın çuvalı. Mişka'nın meselesi istasyonda aylak aylak bekleyen adamları canlandırıyor.

– Böyle enikleri dövmek lazım!

Polis elinden tuttu.

– Haydi gidelim!

– Kayboldum.

Sadece bunu düşünebildi Mişka.

– Şimdi ellerimi bağlarlar.

15

Korkunç bir mahkemeye gidiyor Mişka, tüyleri diken diken oluyor. Merhum babasını, en iyi dövüşçü Nikanor amcayı hatırladı, kalbinde Seryojka'ya karşı büyük bir gücenme uyandı.

– Onun yüzünden başıma geliyor bunlar.

Karakol ise korkunç değilmiş, onların icra komitesindeki gibi.

Büyük masa, masada en önemli adam deri ceketli. Yanda takılmış revolver, kasketinde Bolşevik yıldızı vardı. En önemli adam tek parmağıyla bıyığını kaşıyor, Mişka'ya gözlerini kısarak bakıyor.

– Sorun nedir?

– Çocuğu yakaladık Dunayev yoldaş – polis anlatıyor.

– Biletsiz mi?

– Orasını bilemem! Çuval mı ne çalmış.

– Yaklaş bana doğru.

Mişka çok utanmıştı - kollarını yana saldı. Sol eli korkudan seğiriyor, dizleri biraz titriyor. Başının üstündeki tavan sanki aşağıya düşüyordu ve bütün karakol dalgalar içinde sallanıyor gibiydi.

Dunayev yoldaş bilerek susuyor, acele etmiyor. Sadece kısık gözlerle önündeki kağıdı karalıyor.

Sonra Mişka'ya bakıyor.

– İsmin ne?

Mişka'nın kafasındaki her bir saç kalkıyor, burnunda sıcaklık hissediyordu, nefes alamıyordu.

– Yaş kaç?

– Onbir – oniki.

– Aferin! Tütün içer misin?

– Hayır.

– Gizleme, Mihayla Dodonov, her şeyden haberimiz var...

Amirin yüzünde gülümseme görünce düşündü:

' Gülümsüyorsa yalan söylüyordur, hiçbir şey bilmiyordur'.

Amir tekrar gülümsüyor.

– Çuvalı niye çaldın?

Mişka biraz rahatladı:

' En iyisi yalan söyleyim, inanır belki' diye düşündü.

Anlatmaya başladı: Uzun zamandır babasıyla Taşkent'e gitmeyi planlıyorlardı, bilet satın aldılar, kayıt yaptırdılar, sevgili babası ise vefat etti. Biletle ikamet kaydını almalıydı babasından, ama Mişka akıl edememişti, iki istasyon biletsiz gitti. Bu arada köylerinden bir çocuk takıldı peşine: Beni de al ha beni de al – tek başına korktuğunu söyledi. Onu da yanına aldı. Kime sorarsan sor – hastanede yatıyor şimdi. Mişka onu görmeye gitti, o esnada trenin düdüğü çaldı. Mişka da korktu, koştu, koştu, bir kadına çarptı. Karanlıktan hiçbir şey görünmüyordu. Ayağı kovasına değdi – kadın bağırmaya başladı.

Adamlar bunu duyunca hırsız olduğunu sandılar. Bu çuval ise ona ait. Bu çuvalın içinde bir çuval daha var, içinde ise sarılmış bardak, yol için bir iki tutam tuz ve babaannesinin eteği. O hiçbir zaman hırsızlık yapmamıştı.

Çuvalı çözdüler-doğru: Bardak, tuz ve etek vardı içinde.

Dunayev yoldaş Mişka'ya baktı, tekrar bıyıklarını tek parmağıyla kaşıdı.

– Peki demiryollarında biletsiz gidilmeyeceğini bilmiyor musun?

– Tabii ki biliyorum, ne yapabilirim? Çok açım...

– Taşkent'te ne yapmayı düşünüyorsun?

– Biraz çalışırım.

– Ne iş yapabilirsin?

– Ne gerekirse. Belki, gübreleri temizlerim ya da saban sürerim.

Amir Dunayev kafasını çevirdi, gülümsüyor.

– Bak, Mihayla Dodonov, akıllı bir çocuksun. Doğrusu seni cezalandırmam lazım, daha da akıllanman için. Yarın biletsiz kadınlarla beraber odun taşıyacaksın. Biraz çalışır, sonra yoluna devam edersin. Bedava gidilmez bizde, anladın mı?

Mişka daha kötüsünü bekliyordu.

Polislerle karakoldan çıkarken rahatlamış bir şekilde:

– İşten korkmuyorum. Ne yaptırırlarsa yaparım...

16

Uzun bir gün! Uzadıkça uzuyor, sonu yok. Önce güneş dağ boyunca tırmanıyordu, sonra da dağın arkasına iniyordu, akşama da çok var. Devletin odunu da dağ kadar çok, teker teker ne kadar taşıyabilirsin? Mişka sağlam erkek sırtına bağlayarak her seferde üçer üçer taşıyordu. Kendini sıkmaktan gözleri kızarıyor, geniş çarıklardaki kısa bacakları titriyor, sallanıyordu. Azimli çalıştığı için övüleceğini düşünmüştü ama kadınlar kızıyordu.

– Sen, çocuk, fazla kendini yorma, burası ev değil.

– Neden?

– Gücünü sakla.

İlk yere düşen kıvırcık saçlı, çıplak, çizik bacaklı bir genç kız oldu. Başı döndü ve ağzında bir bulantı hissetti. Etrafına bulanık gözlerle baktı, baştan ayağa bembeyaz oldu. Çizik bacaklarından tutundu, hiçbir şey anlayamıyor. Sanki etrafta ka-

dınlar var veya yok gibiler. Burnunu yere dayadı ve parmağını emmeye başladı.

– Nastyonka, ölümün mü geldi?

– Dermanım kalmadı.

Ölüm Nastyonka'nın kafasını huş ağacından oduna ve bacaklarını ta çenesine kadar bükerek bıraktı. Ölmekte olan sıska kıza bir şeyler yedirmek iyi olurdu ama hiçbir yerde ekmek yok. Kendi ekmeğini versen, yazık: Hem kendini üzersin hem onu doyuramazsın.

-Neyse, hayat böyle.

Telaşlanan kadınlar yeniden sustular.

Herkes kendini düşünüyordu:

– Gideceğim yere varır mıyım acaba?

Etrafını suratsız, sinirli ve aç insanlar çevrelemiş, Nastyonka ise aralarında uysal, sessiz, çıplak çizik bacaklarıyla uzanmıştı. Akşam onu istasyona götürdükleri zaman, Mişka arkadan ağır ağır yürüyordu. Baba yadigârı eski şapkası aşağıya inmiş gözlerini kapatıyordu, yorgun kolları ağrıyordu.

Artık o küçük bir çocuk değil, böyle şeylere şahit oluyor. Ya o hastalanırsa kim yardım eder? Kendi ayakları üzerinde durması, bir yol bulması gerekir. Yoksa , ölüm.

Ama ne kadar iyi düşünse de aksi oluyordu.

Vagonlara girmeyi denedi, izin vermiyorlar.

Öyle gözlerle bakıyorlar ki sanki bulaşıcı hastalığı var.

Öyle bir sesle kovuyorlar ki sanki ömür böyü Mişka'dan nefret etmişler.

Birisi lazımlığı kafasına bile boşalttı.

Mişka iyice sinirlendi.

– Bak burjuvalara, şeytanlar! Kızılları üstünüze salmak en iyisi...

Biraz uzaklaştı, sonra geri döndü.

– Belki suyla birlikte ekmek kabuğu da atmışlardır.

Karanlıkta çömelerek oturdu, parmaklarıyla ayaklarının altında bir şeyler aramaya başladı.

Eline bir şey geldi- meğer küçük bir taşmış. Yine bir şeyler buldu-çocuk kakasıymış. Mişka parmaklarını dizlerine sürdü ve gözlerini üzüntüden kapattı.

– Nasıl da dalga geçiyorlar insanla!

Düşündü, düşündü, yine yoklamaya başladı. Balık kılçıkları buldu, biraz yaladı, ağzını gömleğine sildi.

– Umarım hasta olmam bundan, yerlerdeydi...

Ağzı kendiliğinden açılmıştı, yanakları da sabırsızlıkla hareket ediyordu.

– Ye, balıktan hasta olunmaz.

Kılçıklar dişlerinde çıtırdadı, dudaklarından aç salyalar aktı.

– Neyse, başka çare mi var?

17

Nastyonka garda bankın altında yatıyordu.

Öbür istasyonda da bir adam böyle uzanıyordu, saçları kazınmış Tatar çocuğu... Çok vardı böyle, kimsenin umrunda değil. Ağlayanlar, tükürenler, kavga edenler, inleyenler... Herkes kendi derdinde, kendi üzüntüsünün acısını çekiyor.

İşte bu sırada Mişka'nın kalbine öyle bir hüzün girdi ki, bu hüzünle Nastyonka'nın yanına uzanası geldi. Ama bunu yapmaması lazım.

Taşkent'e gitmek için yola çıktı, varması lazım. Burada ölmektense daha ileride ölmek daha iyi. Dayanamaz mı? Dayanır. Gece mutlaka dayanır. Sabah ise babaannesinin eteğini satar. Beş funt kadar pişmiş ekmek verirler. Hemen yemez onu. Yarım funtu koparıp kalanı saklar. Beş funt on yarım funt eder on günlük ekmek. On günde buradan oraya gidip geri dönülür, tabii trenler durmazsa.

Bu tutumluca düşünceler Mişka'nın kafasına yattı.

Biraz daha iyi hissetti kendini.

Adamlar köşede Taşkent'i konuşuyorlardı, Semerkand'dan da bahsettiler. O da bir şehir, Taşkent'ten sonra 400 verst daha uzakta. Mişka kulak kesildi. Semerkand'da ekmek Taşkent'tekinden çok daha ucuzmuş. Taşkent'te ise fiyatlar yükseliyor, çöp de yokmuş-topluyorlar. Eğer Sartlara[1] doğru Semerkand'dan ileriye gidersen-orası neredeyse bedava. Eski çizmeye dört pud tohum veriyorlar, yenisi için altı. O nasıl kadın eteği imiş, onun için de bir buçuk-iki pud verirler. Çünkü orası Asya, fabrika yok, insanları da değişik şeylere düşkün. Mesela, bir Sart'ın dört karısı olur. Çayı ise kazandan içiyorlar. Güzel bir semaver görürlerse-on iki pud verirler...

Mişka'nın kafasını ekmekle ilgili söyledikleri karıştırdı-içi sıkıldı, tutumluluk hissi bastırdı. Etek hakkında şunu düşündü:

– Satmasam mı yoksa? Dayanabilir miyim?

Bir buçuk-iki pud şaka değil. Bütün işleri yoluna koyabilirim. Bereketli bir yıla denk gelirse -otuz puda çıkar. Kaç çuvalı doldurur! Hem kendimize yeter, hem de bir at satın alabilirsem onu da doyurur.

Gözünün önünde olgun tahıllar uçuşuyordu, ılık Lopatinsk rüzgârıyla dönüp duruyorlardı. Hayalinde Mişka ağılda Lopatinsk erkekleriyle konuşuyor.

– Minka hasat ne zaman?

– Yarın başlarım.

Annesinin elinde de de orak var, kardeşi Yaşka'da da. Fedka oraksız emekliyor-daha küçük o...

---

[1] Sart, genellikle Tacikler için kullanılan bir ifade olmakla beraber, zaman zaman Uygurlar ve Özbekleri, en geniş anlamıyla ise Türkistan coğrafyasında yaşayan yerleşik Müslüman halkları tanımlamak için kullanılmış (SSCB yönetimi tarafından 1924 yılında bu kelimenin kullanımı yasaklanmıştır) bir ifadedir. Taşkent'in Bolşevik Devrimi sonrası yıllardaki demografik yapısı düşünüldüğünde, kitapta bu ifadenin "Özbek" anlamında kullanıldığı anlaşılabilir (Ç.N.)

Kesinlikle dayanmalıyım.

Eteği burda satmamalıyım.

Tren erken hareket etmezse vagonlara dilenmeye giderim. Türlü insan var, kimi kovar, kimi sadaka verir.

Mişka uzun zaman platformda yürüdü, hesap-kitap düşünceleri yormuştu onu, ayakları hareket etmiyordu. Biraz dinlenmek için oturdu ama uyuyakalmıştı, başını tekerleğe dayayarak. Aç ve yorucu iş günü uyuşturmuştu, rüyasında hiçbir şey görmedi.

Sabah hiçbir şey anlamadan fırladı: Sırtı biraz ağrıyordu.

Elini arkaya attı, çuvalı yoktu.

– Anam!

Vagonun altına baktı-yok.

Öne doğru koştu-yok.

Dört vagonu dolandı-yok, yok.

Tanrım!

Alnı ve gömleğinin altı terden sırılsıklam oldu, kalbi de durdu-atmıyordu.

Çalmışlar!

Bacakları büküldü, çözüldü.

Mişka paslı raya oturdu, acı acı ağladı.

Büyük bir acı küçük Mişka'nın üstüne çöktü, bastırdı, sıkıştırdı.

Yüzüstü traverslerin arasına düştü, tabanları çatlamış çarıkları burktu ve bıçak altındaki kuzu gibi büküldü.

Çuvalı ve içindeki eteği değil-son sevincini çaldılar.

Son umudunu alıp götürdüler.

18

Mişka bir iki saat ağladı – bir şeyler yapması gerekiyordu. Gözyaşları kuruyana kadar ağladı, rayların üzerinden istasyonun arkasına adımlayarak gitti – bu yerden gitmesi lazım. Yaklaşık 200 sajen ilerledikten sonra Seryojka'yı hatırladı: Vedalaşsaydım keşke. Belki de görüşemeyiz. İyi bir insan denk gelirse yardımcı olur, bulunamazsa – son. Belki biraz daha dayanır, akşama kadar kimse bir şey vermezse, kim bilir ne olur ona: Muhtemelen, bayılır... Acıdan yığılır kalır ve bir daha kalkamaz ayağa. İnsanların da umrunda değil, biri görse kafasını çevirir. Çoğu, "bize ne, ölsün" der.

Güneşçik, ışıklarını saçma, bununla beni sevindiremezsin.

Ve sen çan, boşuna kilisede çalıyorsun...

Derin bir üzüntü, insani bir hüzün...

Ekmek olsaydı keşke!..

Hastanede Mişka'yı sert karşıladılar.

– Ne istiyorsun?

– Seryojka burda kalıyor.

– Yarın gel, bugün olmaz.

– Fazla vaktim yok.

– Öldü o, yok.

– Nasıl öldü?

– Git, git. İnsan nasıl ölür bilmiyor musun? Gömdük.

Al sana Seryojka!

Çok mutsuz bir gün! Mişka hastanenin verandasının orda bulunan ağacın altına uzandı.

İşler kötüye gitti: Etek yok ve kimse de ekmek vermiyor. Peki bu kargalar neden gaklıyor? İşte şu da sürünüyor, neydi adı... böcek. Yakalayıp yemek lazım. Lopatinsktekiler kedileri, köpekleri yiyorlardı, bu böcek de ne ki....

Orada ise serçe zıplıyor. Demek ki serçeler de varmış daha. Evet! Yaşka tabancasıyla olsaydı şimdi...

Mişka'nın üzerinde kuru ve aç ölüm durdu, kepekli tuzlu ekmekle yüzüne soluyor. Ekmek nereden geldi?.. Bir kıymık alıyor, kıymık ekmek kokuyor. Kokluyor – atıyor... Ot koparıyor – çiğniyor. Ve gözleri yine hüzünle kapanıyor.

Ölüm.

Her şeye rağmen iyi insanlar var.

Mişka'nın üzerinde kuru aç ölüm vardı, Mişka'nın hayatının son saatlerini ve dakikalarını sayıyordu. Soğuk parmakları dudaklarını okşayıp sırtına geçmişti: Son bir kez yabancı gökyüzüne bak, doya doya bak. Taşkent ve Lopatinsk arasında koştuğunu düşün, kalbinden evinle ilgili düşünceleri çıkar at. Ölüm, âdeta ağır çizmelerle Mişka'nın şakaklarına vuruyordu, kulaklarına fısıldıyordu:

- Neden ağlıyorsun? Kimsenin umrunda değilsin.

O sırada amir Dunayev karakoldan geçiyordu, tanıdık çocuğu görünce durdu.

– Vay! Mihayla Dodonov. Neden burada yatıyorsun?

– Kalkamıyorum...

– Neyin var?

– Gücüm kalmadı.

– A-aaa! Bu kötü işte!

Mişka Dunayev yoldaşa bakıyor – iyi adama benziyor, sesi de şefkatlı. Derdimi anlatsam mı, belki yardım eder... Kızıl Ordu yıldızı da var, belki onların İvan'ı gibi o da komünisttir.

– Yoldaş Dunayev, küçük bir dilim ekmeğiniz yok mudur?

– Ne yapacaksın?

– Çok acıktım, hastalanırım diye korkuyorum...

Dunayev neşeli:

– Neden korkuyorsun?

– Annem evde tek başına kaldı, dönmezsem, çocuklarla ölür.

Bu durumda yardım eder misiniz!..

Dunayev tek parmağıyla bıyıklarını kaşıyarak, gülüyor.

– Ne yapalım! Yardım etmek lazım, madem o kadar çaresizsin. Arkamdan yavaşça yürü.

Rüya mı görüyor, yoksa bunlar gerçekten oluyor mu?

Karakola geldiler, Dunayev yardımcısına diyor:

Yoldaş Simakov, bu çocuğun karnını doyurmak ve trene bindirmek lazım. Bırak dört istasyon gitsin.

Yok, bu rüya değil.

Mişka'ya dört dilim ekmek ve bir tas çorba verdiler, kendileri de gülüyor.

Ye, Mihayla Dodonov, çekinme! Güçlü olursan – ölmezsin. Sen parti tutuyor musun?

Mişka sevincinden kaşığı tutamıyor.

– Bizde bir şube var.

– Gidiyor musun oraya?

– Bazen. Bizim İvan komünistlerden, o gider.

Dunayev amir bıyıklarını tek parmağıyla kaşıyarak Mişka'yı inceliyor.

– İyi bir adamsın, Mihayla Dodonov. Her şeyi yala bitir...

Mişka açlıkla sıcak yemeğe dalınca – vücudu tepki gösterdi, nefesi zorlandı: Fazla yemişti. Burnunu ve kulaklarını ter bastı.

– E şimdi nasılsın, yola devam edebilir misin?

– Ederim.

– Simakov yoldaş, benim adıma onu trene bindir. Birazdan Taşkent'e tren var.

Ne ilginç insanlar!

Hem kendileri tutukluyorlar, hem kendileri trene bindiriyorlar. Ya Mişka'nın hali etkiledi, ya da gerçekten böyle iyi insanlar var...

Yoldaş Simakov bir vagonun kapılarını açtı, oradaki erkekler, aynı anda 10 kişi ona yaklaştı. Müdürüm, ne emredersin?

– Bu çocuğu yanına al.

– Memnuniyetle yoldaş, ama yer yok.

Simakov ısrar etti.

– Olmaz arkadaşlar, bana emir verildi, amirimin emri.

Adamlar çekildi.

Mişka'yı baştan ayağı süzüyorlar, gözleriyle iyice inceliyorlar.

– Kim bu bizimle oturttukları kişi – ne kadar kıymetliymiş!

19

Gece hareket ettiler.

Tren yokuşlarda gürültüyle çığlık atıyor, titriyor, püflüyor, tepelerden hızla inerken âdeta uçuruma düşer gibi hissediliyordu. Vagon korkunç sallanıyordu, tekerlekler raylardan çıkıp gitmeye hazırdı, yukardan çuvallar uçuşuyor, sandıklar düşüyordu. Pencerelerde, hızla kaçan siyah gökyüzündeki sıcak yıldızları yakalayan demir kepenkler çarpıp duruyordu. Erkekler karanlıkta at gibi kıpırdanıyor, uzattıkları ayaklarını birbirlerinin kafalarına çarpıyor, çuvalları karıştırıyor, çantaları fırlatıyorlardı.

– Bu kimin sandığı?

– Altımdaki bardak kimin?

– Kimsin?

– Ya sen kimsin?

– Ne dürtüyorsun?

Kibrit çakıp yerdeki kalıntıları yalıyorlardı, üst üste kısa çirkin bedenler, uzun bakımsız sakallar... kadınlar ciyaklıyordu.

Mişka rahatça uzanıyordu.

Sıcak yemek ve koynunda sakladığı dört dilim ekmek onu sakinleştirmişti.

Babaannesinin eteğine yazık, ama yamalı küçük çuvallar için o kadar üzülmeye değmez. Eğer Taşkent'te şansı yaver gider de iş bulursa, yeni çuvallar da alır. O artık çocuk değil. Eteği ise hiç düşünmemek daha iyi. Ders olsun – şaşkınlık yapmayacaksın. Bütün eşyalar aynı yere koyulur mu! O sayede bıçak elinde kaldı, kemerindeydi. Çuvala koysaydı o da kaybolurdu.

Mişka sustalı çakısına dokundu ve koynuna sakladı. Kemerini sıkıca bağladı, sonra vazgeçti. Kemerin üstünde kalsın, ipi kopmazsa iyi! Böyle çakı bulamazsın şimdiki zamanda:

– Jilet gibi! Her türlü sopayı keser.

Ceketi de pazara götürebilirim. Kadın etekleri alıyorlar, ceket de alırlar, birine lazımsa. Üzülmeye gerek yok. Ceket, çakı, asker kemeri. Madem doğru düzgün fabrikaları yokmuş, şapkaya da müşteri bulunur. Mesela ceket için iki pud buğday, şapka ve çakı için bir buçuk.

Gözünün önünden Lopatino köyü ve açlık içindeki evi geçti, içeride ise aç ve hasta annesi uzanıyor. Mişka'nın ekmek getirmesini bekliyor. Yaşka bostanda serçeleri kovalıyor. Hiç aklına gelmez ahırın arkasındaki yayı kaldırmak. Mişka onu yerine koymayı unutmuştu, Yaşka'nın da aklına gelmez...

Sopaları yontmayı ölesiye sever – acemi marangoz. Keşke iyice ustalığı öğrense, ama bu zamanda nasıl öğrensin; okumadan hayata tutunmak da zor. Erkeklerin işi çok zor. Mişka Taşkent'ten dönerse ilk iş ekimi düşünmesi lazım. O zamana kadar belki imkân verirler. Yoksa kendi otlağı olmadığı için Taşkent'e gitmesi gerekir, ne büyük eziyet.

Mişka tıkabasa dolu ve karanlık vagonda aklındaki düşüncelerle diğer tarafa döndü, aklında pudlarla funtları hesaplıyordu, Seryojka'yı hatırladı.

– Kötüydü o, zayıf karakterli.

– Ya sen?

– Ben biraz sertim.

O anda bir adam ayağını dürttü.

– Sen, çocuk, nereye gidiyorsun?...

Mişka cevap vermedi.

Adam yine ayağını dürttü.

– Uyuyor musun, yoksa?

Mişka uyuyormuş gibi yaptı: Uyuduğunu sansın. Belki onun hakkında konuşmaya başlarlar, bu ilginç olur.

Adam bir diğer adama sinirle:

– Biz bu yoldaşı neden bindirdik? Onu defetmemiz lazım.

Diğer adam cevap veriyor:

– Atamayız, karakoldan bindirdiler.

– Bize ne karakoldan? Bu vagonu biz aldık, bunu da düşünmeliyiz. Yetişkin, düzgün birini bindirseler iyi, bedelini alırız, ya bundan ne alabiliriz?

Mişka avucunu boru şeklinde yaptı, dinliyor.

– Öyle bir hakları mı var - vagondan kovmak?

Yine diğer adam ilkine:

– Bu çocukla uğraşmamak en iyisi. Kim bilir, neyin nesi! Belki karakoldan birisinin akrabasıdır. Kovmayı dene bakalım – sonra başına bela alırsın.

Mişka karanlıkta dinleyip, gülümsüyor.

– Eee korkun biraz!

Adamlar Mişka ile ilgili tartışıyorlar, Mişka ise bilerek horluyor, duymuyormuş gibi yapıyor.

– Tartışın! Artık bütün düşündüklerinizi biliyorum...

Adamlar yine aralarında konuşuyorlar:

– Kovmayalım onu. Yarın sabah tuvalet için çıkarsa, geri almayalım.

Mişka horluyor.

– Konuşun! Asla inmem, iki gün dayanırım...

Bir saat sonra adamlar da yatmak için yerleştiler.

Dolu vagonun üzerine koyu karanlık çöktü, kollar ayaklar birbirine karıştı. Erkeklerin arasında sıkışan kadınlar da sızlanmayı kestiler.

Tren dönemeçlerde emekliyormuş gibi gidiyor, tepelerde gürültüyle ilerliyor. Bazen birkaç verst hızlı gidiyor, bazen de yavaş yavaş sallanıyor, tekerlekler çarpıyor, uyuyor numarası yapan Mişka'nın düşünceleri seslerin ritmine karışıyor.

– Gidiyorum, gidiyorum – bir!

– Kurnazca, kurnazca – iki!

– Tak – tak – tak! Tak – tak – tak!

– Aferin, aferin!

– Sen gelirsin, sen gelirsin!

– Bir, bir, bir!

– Çekinme, çekinme, çekinme!

– Kemer – bıçak! Kemer – bıçak!

– Pud – pud – pud!

20

Orenburg.

Bulutlu sabah.

Meltem esiyor.

Mişka köşede oturuyor, vagondan çıkmıyor. Şehire gitmek, hacetini görmek iyi olurdu – ama geceki sohbetten dolayı mümkün değil. Neyse, sabredilebilir.

Erkekler vagonun yanında ateş yakıyorlar, kovaları asmışlar. Kimi kavuruyor, kimi haşlıyor – lahana kokusu burnuna geliyor. Kadınlar patates soyuyorlar, et kesiyorlar, ateşi üfleyerek körüklüyorlar. Mişka'nın vagonunda hep paralı insanlar toplanmış.

Bir adam dört kavun getirdi, para üstünü tekrar saymaya başladı. Köşede Mişka'yı gördü – kafasını çevirdi. Başka adam bir çuval tütünü sürükleyip getirdi: Tütün yolda iyi gider. Her bir kâse için beş yüz istiyorlar, Kırgızlar ise hiçbir şey anlamıyor. Şaka maka kırk bin kazanabilirsin, kendin de bedavaya çekersin tütünü.

İki kişi semaver getirdi, yemek yapmak için gaz ocağı, çizmeler, üç tane balta.

Bütün sabah Orenburg pazarlarını dolaştılar, vagonu baştan aşağı kadar tütün yaprağıyla, tütünle, semaverlerle, kovalarla, tencerelerle, baltalarla, ceketlerle, botlarla, eteklerle doldurdular, kıpırdayacak yer yoktu.

Yeropka, kısa boylu olan adam, o da Buzuluk'tan, bir yerden "amerikan" altın saati almış. Biri Taşkent'te saat iyi gider demiş, o da on iki bine satın almış onu. Uzun uzun baktı saate – kadranı çevirdi. Saat durdu. Hem sağ hem sol kulağında dinledi saati, ama çalışmıyordu. On iki bin boşa gitti, köpeğin kuyruğunun altına.

Saatin bozulması mı yoksa başka bir şey mi sıkıyordu Yeropka'nın canını? Mişka'yı vagonda görünce sinirlendi.

– Bu kimin çocuğu bizimle giden?

Adamlar da sanki Mişka'yı yeni görmüş gibi baktılar.

– Kim bindirdi onu yanımıza?

– Yoldaş, nereye gidiyorsun sen?

Mişka adamlara baktı, baba yadigârı eski şapkasını düzelterek gerçek yetişkin adam gibi konuştu:

– Taşkent'e gidiyorum, dayım orda komiser.

– Kendin nerelisin?

– Uzaktanım, Buzuluk ilinden.

– Neresinden?

– Lopatinsk.

– Dayının soyismi ne?

Mişka gözlerini kırpmadan:

Soyismi benimkiyle aynı değil: benimki Dodonov, onunki Mitrofanov. Annemin abisi oluyor, komünisttir.

Yeropka, kısa boylu adam, dedi:

Ben de Buzuluk ilçesindenim, sizin köyünüzden 20 verst, öyle bir soyisim duymamıştım: Bence yalan söylüyorsun!

Mişka yine gözünü kırpmadan:

– Neden yalan söyleyeyim? Karakola sorun, onlar bilir.

– Kimi?

– Vasilya dayımı.

Yeropka kafasını salladı.

– Hiç inandırıcı gelmiyor bana. Kaç yaşındasın?

– On dört.

Adamlar bakıştılar, Mişka'yı tepeden tırnağa kadar incelediler:

– Yalan söylüyor it oğlu it!

Kızıl sakallı Semyon yanına yaklaştı ve sert bir sesle sordu:

– Paran var mı?

Mişka gözünü kırpmadan:

– Var.

– Ne kadar?

– Ya senin ne kadar var?

Herkes bu beklenmeyen cevap karşısında kahkahayı basıverdi.

– Çocuğa bak! Ona söylemesen de cebini karıştırır bulur...

Topal Prohor, herkesten daha çok inandı Mişka'nın gücüne. Daha yakınına oturdu ve sohbete başladı.

– Dayın uzun süredir mi Taşkent'te görev yapıyor?

– Üçüncü yıl.

– Orada mı kalacaksın yoksa eve mi döneceksin?

Mişka tembelce Prohor'un sakalına doğru tükürdü.

– Bakarız. Beğenirsem kalırım, beğenmezsem eve dönerim. Dayım yirmi pud kadar bedava ekmek verirse, bir dahakine kadar yeter bize.

– Aileniz geniş mi?

Adamları kandırmak Mişka'nın çok hoşuna gitti – tecrübesizler, her sözüne inanıyorlar. Şapkasını düzeltti, sıcak neşeli bir sesle anlatmaya başladı. Ailesi geniş değil: Annesi ve iki kardeşi. Babası karakolda 1.5 sene görev yaptı – komünistlerdendi. Beyaz Ordulu burjuvalar tarafından öldürülmüştü, bunun için devlet maaş veriyor. Mişka'yı geçen istasyondaki bindiren de, babasının dostu, amiri. Mişka da ondan Taşkent'te komiser olarak görev yapan dayısına bir mektup götürüyor. Dayısı da Mişka'nın annesine mektup göndermişti: Oğlun bana gelsin, onu iyi bir işe koyarım ve size de ekmek gönderirim. Lopatinskli adamlar iki kere gitmişler onun yanına. Dayısı onlara devlet kağıdı veriyor, kimse onlara dokunmuyor. Bazılarını durdururlar, bazıları ellerindekileri almaya çalışır, onlar ise dayısının vurduğu mühürlü kağıdı gösterdikleri zaman – kimse onlara parmağını bile süremez.

Prohor Mişka'nın masallarını dinledi ve kıskandı.

– Sen, anlaşılan, sağlam adamsın! Seninle arkadaşlık yapmak lazım.

Mişka gözünü kırpmadan:

– Lafı mı olur! Taşkent'te görüşelim – yardımcı olurum.

– Nasıl?

– Dayım vasıtasıyla...

Prohor'u bu umut hemen ısıttı. İçi kıpır kıpırdı, Mişka'nın etrafında dolandı, sesi yumuşamıştı:

– Çocuk, bu iyi olurdu ama ... bilirsin bizim işleri... Mallarımıza el koyarlar!

– Ben varken yapamazlar...

O anda bir başka adam da sohbete katıldı: Dinlemek çok hoştu.

– Delikanlı, hiç aşağı inmeyecek misin?

– Niçin?

– Biraz bacaklarını hareket ettirirdin.

Mişka gülümsüyor

– Neden hareket ettireyim ki, demirden değil ya onlar!...

Adamlar sıcak yemekle karınlarını doyurdular, neşelendiler. Üçü kadınların dizlerine uzandılar, diğer üçü keselerini çözdüler – paralarını kontrol etmek için. Bir adam Nikolaev banknotlarından koca bir tomar çıkardı, bir diğeri – paçalarına gümüş parayı döktü. Kadınların dizlerinde uzananlar şarkı söylemeye başladılar, Yeropka ise saati satmaya gitti.

Bütün gün dilenciler vagonları dolaştılar: Çocuklu kadınlar, yalınayaklı erkekler. Çöpe atılan kemikleri topluyorlardı, vagonların kapılarına korkunç, soluk gözlerle bakıyorlardı. Ağlıyor, yalvarıyor, ellerini uzatıyorlardı. Mişka başkalarının açlık acısına korkuyla bakıyordu – bu yerden bir an önce gitsek diye düşündü. Adamlar inandıysa iyi, ama vagondan atarlarsa – düşünmesi bile kötü.

Akşama doğru sıkıştı, ama çıkmaması lazımdı.

Mişka dişlerini gıcırdatıyordu, derin nefes alıyordu, karnındaki torba patlamak üzereydi. Geçen istasyonda çok su içtim, gerizekâlı, daha fazla tutarsam zehirlenirim.

Mişka dolanıp durdu, karnına bastırarak. Kendini sıkıyordu, nefes alamıyordu, dişleri kenetlenmişti– daha fazla dayanamayacaktı. Etrafına baktı, az kişi vardı. Sadece iki kadın sırtı ona dönük oturuyorlardı, köşedeki adam ise Heruvim ilahisini okuyordu. Mişka istasyona bakıyormuş gibi omuzlarıyla kapıya dayandı ve yavaş yavaş bırakmaya başladı, ses çıkarmamaya çalışarak.

– Tanrıya çok şükür, bitti!

21

Adamlar gece gürültü ve endişeyle koşturuyorlardı. İlk olarak Yeropka koşarak geldi, aklını kaçırmış gibiydi.

Makinist hareket etmek istemiyor! Arkadakiler para topluyorlar. Burada oturmak pahalıya patlayacak.

Ne kadar lazım?

Kişi başı 100 ruble.

Vay üçkâğıtçılar!

İvan amca sessiz ol, küfür etme.

Adamlar karanlıkla dolu vagon içinde halka şeklinde oturdular, titreyen sakallarını çekiştirdiler, dağınık sakallı büyücülere benziyorlardı. İsteksizce pantolonlarının düğmelerini açtılar, titreyen elleriyle içliklerinde saklanmış onlukları çıkardılar. İnsana malı kıymetlidir! Karanlıkta banknotların sesi çıkıyor, sakallar birbirine değerek hareket ediyor.

Herkes verdi mi?

Herkes.

Peki ya çocuk?

Haydi, uyandır onu!

Hey sen, yeğenim! Para ver.

Mişka kafasını çuvallara saklamak istedi, ama ayakları görünüyordu. Ayaklarını çuvallara soksa, bu sefer kafası dışarıda kalır. Adamlar ise iki taraftan kargalar gibi taciz ediyorlar.

Duymuyor musun?

Para ver!

Uzun düşünmek de olmaz – anlarlar, düşünmemek de olmaz. Mişka kafasını kaldırdı, istemeyerek elini cebine soktu.

Kimin makası var?

Ne yapacaksın?

Gizli cebi kesmek için.

Mariya, bıçak ver şuna!

Mişka öteki istasyonda yerden aldığı kağıdı cebinde buldu, titreyen elini uzatarak yüksek sesle:

Parayı kim topluyor? Alın.

Ne kadar?

Yüz.

Karanlık vagon kurtardı.

Yeropka Mişka'nın kağıdını terli avucuna soktu ve makinisti aramaya koştu. Yaşadığı büyük heyecandan Mişka'nın başı döndü ve kalbi ise sevinçten hızla atmaya başladı.

Adamlara bak. Dayıdan bahsettim – inandılar. Para yerine kâğıt uzattım – inandılar. Ya Mişka çok şanslı ya da adamlar tecrübesiz. İlginç!

Yine de korkunç.

Yeropka geri döner ve derse:

Bu yalancıyı buradan atın: O bana basit bir kâğıt uzatmış...

Mişka kafasını korkudan iki koluyla sardı, düşünüyor. Bir yandan Yeropka'ya, Buzuluk erkeğine gülüyor, diğer yandan ise gömleğinin altındaki korku iğneliyordu onu.

Yeropka geri döndü, erkeklere fısıldıyor:

Hallettim! Bu trenle hiç durmadan 300 verst gideriz. Makinist fazlasıyla iyi çıktı. Ben, diyor, yoldaşlar, hızlıca götürürüm sizleri, çünkü ne durumda olduğunuzu anlıyorum.

Demek ki, tam hallettik?

Aynen öyle.

Bu iyi!

Mişka da karanlıkta gülümsüyor:

Bu çok iyi!

22

Kırgız stepleri sessizliğiyle ve geniş alanlarıyla eski kırık dökük treni sıkıca kavradı, ileri gitmesine izin vermiyor. Sanki aynı yerde hareket ediyormuş gibi çelik dirseklerini döndürüyordu, hırıltılı sesiyle yardım istiyormuş gibi.

Boğuluyor, beyaz bulut gibi koyu buhar çıkarıyor. Beyaz buhar eriyor, borudan çıkan siyah dumanla kaplanıyor. Tekerlekler çarpıyor, vagonlar titriyor.

Kırgız stepleri ileri gitmeye izin vermiyor, sessizliğiyle ve geniş alanlarıyla kavisli kuyruğu tutuyor. Dağın altına geçerken ise hiddetle fırlıyor, dönemeçlerde başını çeviriyor, ikiye bölünüyor, ince yılan gibi kıvrılıyor. Oynayan tekerlekleriyle küçük köprüleri eziyor, homurdanıyor, neşeleniyor, parlak dirsekleriyle çevikçe çalışıyor. Ürkek tavşan gibi tırmanıyor tepelere, donmuş uzun kuyruğunu ihtiyar gibi zorlukla çekiyor.

Mişka keyifle geniş Kırgız bozkırlarına, vadiden gelen uzak dumana, küçük kafasını yukarı kaldırmış kocaman deve-

ye bakıyor. Deve de Mişka'nın trenine bakıyor, esnek boynuyla küçük kafasını her tarafa oynatıyor – sonra kara dudaklarını tekrar dikenli otlara gömüyor.

Etrafta hiç köy yok.

Çıplak tepeler ve tepelerde bozkır çaylakları.

Gökyüzü ise Lopatinsk'teki gibi, güneşi de öyle.

Açık kapıdan rüzgâr esiyor.

Adamlar uzanmış yayılmışlar, huzurla kaplanmışlar, tok hayallerle sarmalanmışlar. Diken gibi olmuş sakalları başkaldırıyor, çaydanlıklarla kovalar gürültü yapıyor. Biri düğümü açılmış yakasında bit öldürüyor, diğeri tırnağıyla bitin ısırdığı yeri kaşıyor. Bir diğeri ise göbeğinden biti çıkarıp sandığın kapağında "zavallı"yı eziyor ve gülüyor:

Çok iyi bir bite benziyordu, yazık oldu.

Neden öldürdün, peki?

Biletsiz gidiyor. Gömleğimin altına saklandı kimse bulmasın diye. İki istasyon geçti, ısırmaya başladı! Ben onu taşıyorum, o da beni ısırıyor. Kurnaz şey!

Vagondakiler kahkahaya boğuldular.

Sadece küçük adam Yeropka büyük dertle saate bakıyor. Orenburg pazarlarında bozuk saati yenisiyle değiştirecek aptal aradı ama bulamadı. Tüccarlar ona gülerek:

Amca, aptalların soyu tükendi, sen sonuncususun.

Küçük adam Yeropka üzülüyor.

Saatin kapağını açıp, yarasına bakarmış gibi kaşlar çatık oturuyor. Bir kapağın altında oklar hareketsiz duruyor, diğerinin altında çark çalışmıyor. On iki bin boşa gitti, çöpe attı. On iki bine elli funt buğday alınabilir. Şeytana uydu para uçup gitti, artık ömür boyu unutamaz. Taşa vurarak kırarsa – yazık olur: On iki bin Yeropka'nın kalbini on iki sülük gibi emiyor, kafasını bulandırıyor.

Adamlar bilerek sataşıyorlar:

Yeropka, saatin kaçı gösteriyor?

Ne oldu Yeropka, çalışmıyor mu?

İstemsizce başını çevirdi onlara...

Satar! Bu mal kıymetini kaybetmez. Yalnız satacağın zaman göstermemen lazım...

Vagondakiler kahkahaya boğuluyorlar, Yeropka'nın derdine gülüyorlar.

Kızıl sakallı Semyon, Orenburg'dan dört etek almış. Önce seviniyordu, karını hesaplıyordu. İki istasyon geçtikten sonra, üzülmeye başladı. Vagonlarda dolaşan lafa göre: Kırgız ve Sart kadınları etek giymiyorlarmış, erkekler gibi pantolon giyiyorlarmış.

Kızıl sakallı Semyon homurdanıyor, lanet etekleri sıkıyor. Kafasını çuvalların üstüne bırakıyor, yüz üstü uzanıyor, tekrar kalkıyor, bulanık, anlam veremeyen gözlerle. Bolşeviklere ve komiserlere küfrediyor (sanki hepsi onların suçuymuş gibi), tükürüyor, acısını dişleriyle sıkıyor, sonra yine kafasını çuvalların arasına gömüyor.

İvan Barala sol ayağında çizmelerini deniyor. Üç çift aldı, küçük çocuk gibi seviniyor. Eskilerine üç pud tahıl veriyorlar, onunkiler de pek eski sayılmaz. İvan Barala tırnağıyla çizmenin altına vurarak yüksek sesle anlatıyor:

Yemin ederim, iki sene dayanır. Altları da demir gibi – bıçakla kesemezsin...

Mişka daha iyi hissediyor.

Eğer Kırgız kadınları pantolon giyiyorlarsa, demek ki babaannesinin eteği için üzülmeye gerek yok. Zaten fazla para vermezler onun için – eskidir. Eliyle sustalı çakıya dokunarak, gülümsüyor:

Jilet gibi! Her türlü sopayı keser.

Prohor Mişka'nın etrafında güvercin gibi dolanıyor, konuşmaya çalışıyor, burnunu çekiyor, nazikçe ağzını şapırdatı-

yor. Çocuğun dayısı komiserse bu iyidir. Bu devirde her türlü insan var. Bakarsın büyük adamdan fayda gelmez, küçük çocuk işine yarar. Onunla takılmam lazım: Belki de gerçekten yardımcı olur.

Prohor'un sakalı Mişka'nın burnunun etrafında sarkaç gibi dönüyor. Sesi yumuşacık, hareketleri de tepeden tırnağa öyle. İçinde ekmek bulunan bir kese çıkardı, Mişka'ya küçük bir dilim uzattı.

Mihayla ister misin!

Kendin neden yemiyorsun?

Ye, çekinme: Sende olunca sen de bana verirsin. Tanrı gibi cömert olmak lazım...

Mişka tozlu dilimi üfleyerek sakin bir sesle:

Dayım yarım pud kayısı vermek istiyordu.

Sana mı?

Anneme.

Kayısı iyidir – yalnız pahalıdır herhalde?

Onun için fark etmez, zengindir kendisi.

Mişka gerçek yetişkin adam gibi konuşuyor, kendisi de şaşırıyor:

Salaklara bak, her lafa inanıyorlar!...

23

Kırgızlar hiç de korkunç değillermiş, tuhaflar o kadar. Cehennem gibi sıcak, istasyonda ateş gibi yanan vagonlardan dolayı nefes alınmıyor, Kırgızlar ise üzerlerinde kürklerle pişiyorlar, hepsinin uzun kulaklı kürkten şapkaları var. Bizim gibi konuşmuyorlar: Tara-bara, tara-bara, hiçbir şey anlaşılmıyor. Ellerinde kırbaçla dolaşıyorlar, çömelerek oturuyorlar. Erkeklerin ceketlerini elliyorlar, semaverleri inceliyorlar, kadınların eteklerini çekiştiriyorlar.

Yeropka, küçük adam, hemen üçünü getirmiş, elini beline koyarak avucundaki saati gösteriyor. Şimdi Kırgızları kandırır, çünkü Asya insanı budaladır.

Kırgızlar parlayan dişleriyle, saati elden ele uzatıyorlar, parmaklarıyla kapağını kontrol ediyorlar. Yeropka yaşlı, kırışık yüzlü bir Kırgız'ın kulağına bağırarak:

– Saat çok iyi, Alman malı!

Kırgız kafasını sallıyor.

– 'Mirikan' altından! - Yeropka daha yüksek sesle bağırıyor.

Kırmızı sakallı Semyon, tozlu çuvalının dibinden etekleri çıkarıyor, yelken gibi açmış, o da Kırgızın kulağına bağırıyor:

– *Bik yakşa*[1]! Hanımefendilerin giydiğinden.

Kırgızlar kendi dillerinde "tara-bara, tara-bara"! Hiçbir şey anlaşılmıyor.

Semyon'un onların etrafında şebeklik yapmadığı kaldı.

– Efendilerin eteği, efendilerin. Moskova'da üretilmiş, büyük şehirde...

İvan Barala bıçakla çizmenin tabanlarını karıştırıyor.

– *Babay*[2], dokun bak dokun! Hiç korkma, yırtılmazlar. Suda yürüsen de ıslanmazlar. Buzağı derisinden yapılmışlar. Kendim de giyerdim ama sana kıyağım olsun.

Kürk şapkalarıyla kafalarını sallayarak, birden uzaklaşıyorlar.

Yeropka arkalarından koşuyor.

– *Şaytan – maytan*, pişman olursun saatimi almadığına!

– Dur, suratsız! Tamam üç puda olur.

Kırgız kollarını sallıyor.

Vagonlardan bir sürü mal çıktı, ondan daha çok da gürültü. Gümüşü kâğıt parayla değiş tokuş ediyorlar, altını ise etmiyorlar. Çuvallardan tütün çıkarıyorlar, ceketleri, etekleri, çizmeleri sallıyorlar.

Mişka istasyonu gezmek istiyor ama korkuyor. Trene yetişemezse, burada kalır. Baktı bir Kırgız geçiyor, dayanamadı, katlanır çakısını çıkardı gösteriyor. Kırgız durdu. Mişka'nın elinden çakıyı aldı, açıp baktı. Dişleri parlıyor, parmaklarıyla bıçağın keskinliğini kontrol ediyor. Mişka vagondan uzanarak olan gücüyle bağırıyor:

---

1 *bik yakşa* – çok iyi (Kırgızca) (Ç.N.).

2 *babay* – Dede, dayı.

– Satıyorum!

Kırgız kendi dilinde konuşuyor, kafasını sallıyor.

Mişka daha da güçlü bir sesle bağırıyor:

– Bir pud!

Kırgız daha fazla sallıyor kafasını.

Mişka çaresiz arkasına bakıyor. Anlaşılır kelimeler bulabilmek için kaşlarını çatıyor, Rusça kelimeleri kırarak konuşuyor, daha kolay anlasın diye.

– Buğda, buğda! Pud!

Bir Rus yandaki vagondan Kırgıza Kırgızca anlatıyor:

– Pud!

Kırgız sinirlenerek tükürüyor.

– *E-eeh Urus*[3]!

Mişka sessizce Rus'a soruyor:

– Ne kadar veriyor?

– Hiçbir şey vermiyor, kızıyor.

Kırgız arkasını dönüp gittiğinde, Mişka bağırıyor ona:

– Kırgız, Kırgız! *Şurlüm – murlüm- kurlam*! Şapkayı satın alsana.

Adamlar Mişka'ya gülüyorlar, Mişka kendisi de gülüyor, nasıl da çabuk öğrendi Kırgızca konuşmayı. Sabredemiyor, dayanamıyor, bir dakika sonra vagondan atlıyor. Burnuna büyük tencerelerden sıcak çorba kokusu geliyor. Tencerenin yanında duran satıcılar yüksek sesle bağırıyorlar:

– Çorba, sıcak çorba!

Demir tepsilerde kavrulmuş ciğer, deve kelleleri, koyun işkembesi, haşlanmış balık uzanıyor. Çeyrek dürümlerle sıcak süt iştahını açıyor, ekmek kokuları kalbini sıkıştırıyor.

---

[3] *Urus*- Rus (Kırgızca) (Ç.N.)

Mişka babasından kalan kepi sallıyor, çakıyla kemeri gösteriyor:

– Satın al, satın al!

Ciğere ve koyunun işkembelerine bakakalıyor, duruyor:

– Teyzecim, aç doyurur musun!

Aşçı kepçeyle kovalıyor, Mişka yine kalabalığa karışıyor, Kırgızların etrafında dolanıyor. Kırgızlar etrafını sarıyor, öyle bir gürültü çıkarıyorlar ki, Mişka ürküyor. Kimi çakıya bakıyor, kimi şapkaya. Biri, en korkuncu, siyah dişli, üzerindeki ceketi bile tutup çekti. Konuşuyor, çıkarmaya çalışıyor, üstünde denemek için. Mişka Kırgızlara bağırıyor:

– Ucuza vermem!

Kırgız ceketi denedi, trenin vagonları ise harekete geçti...

Mişka Kırgızın elinden ceketi aldı, çakısı yok.

Çakıyı buldu, Kırgızlar kemeri birbirinin elinden çekiştiriyorlar.

Mişka başındaki beladan az kalsın ağlayacaktı.

– Çabuk olun, vaktim yok!

Vagonlar ise hareket ediyor.

Tam gözlerinin önünde hareket ediyorlar.

Tekerler dönüyor, yer dönüyor, bütün istasyon Kırgızlarla beraber dönüyor. Mişka vagonların sağ tarafından koşuyor, kapılar ise sol tarafta. Vagonların altına girse, tekerlekler ezer. Mişka küçük bir tay gibi kocaman demirden atın peşinden koşuyor, çarıkları ayağına vuruyor, ceketi omzunda kerpiç gibi ağır. Bacakları koşmuyor, boşalıyor. Ağzı açık, zor nefes alıyor, hava yetmiyor.

Fren yerinde bir basamak gördü, iki eliyle demirden kola sıkıca tutundu, birden ileri doğru çekildi. Az kalsın düşüp parçalanacaktı ama başı ve kolları ile demir kolda asılı duruyor. Mişka'nın bedeni aşağıya tekerleklerin altına çekiliyor, âdeta girdabın içine çekilir gibi. Tekerlekler çatırdıyor, ikiye bölmek istiyorlar, küçük

parçalara. Mişka ağırlaşmış ayaklarını sallıyor, vagonlar gittikçe uzaklaşıyor, büyük çarıkların içindeki ayakları ağır bir taş gibi aşağıya çekiyorlar, onları basamağa kaldırmak imkânsız. Ellerini açarsa kafa üstü taşlara, demir raylara düşecekti.

– Elveda Taşkent!

– Elveda Lopatinsk köyü!

– Ölüm!

Mişka'nın kolları kopacak, kafası da paramparça olacak.

Ama başka bir yol vardır, ölmek istemediğin zaman.

Mişka ölmek istemiyordu.

Son gücünü toplayarak, her bir damarını zorlayarak, sonunda ayağında basamağı hissetti. Kıvrıldı, ayağını ileri yaslayarak sırtını aşağı çevirdi, böylece taş gibi ağırlaşmış belini daha kolay taşıyabiliyordu.

– Şimdi düşmem.

Biraz sevindi, trenden ise üzgün gözleriyle bir adam ona doğru bakıyordu. Bir şeyler söyledi, ama vagonun tekerlekleri sesi yutup hızlı vuruşlarıyla ezmişti. Mişka anlamadı, acıklı gözleriyle sert adama baktı.

– Amcacım, yardım et!

Vagonun tekerlekleri Mişka'nın sesini de ezdiler, vuruşlarıyla yuttular, adamın kulağına teğet geçip boşluğa gitti sesi. Adam asılmış vaziyetteki Mişka'ya uzun uzun baktıktan sonra, biletsiz giden yolcuları almama talimatını hatırladı.

– Gebersin, bana ne!

Sonra (birdenbire oldu) Mişka'nın omzuna doğru kolundan tuttu, trenin arkasındaki alana doğru çekti. Fenerin altındaki sandığın yanına oturttu, kızgın bir sesle:

– Ölmek mi istiyorsun?

Mişka susuyordu.

– Nerelisin?

– Lopatinskliyim.

– Kiminle gidiyorsun?

– Babamla.

– Baban nerde?

– O vagonda.

Adam Mişka'yı sert bir bakışla gözlemledi, kafasını çevirdi.

– Bıktım sizden!

Mişka susuyordu.

Büyük çarıkların içindeki ayaklarını uzatarak sandığın yanına oturdu, nefesi korkudan hala düzelmemişti. Bükülmüş kolları acıyordu, başı dönüyordu, biraz da midesi bulanıyordu. Kimse dokunmasın, uzanmak istiyordu.

Yine Lopatinsk geçti aklından.

Aç annesini, iki kardeşini ve Yaşka'nın yerdeki tabancasını gördü. Mişka kafasını salladı, aklına moral bozucu düşünceler gelmesin diye, az önce yaşadığı üzüntüye aldırmamaya ve unutmaya çalıştı. Derdinden kaçamıyorsun. Mişka Taşkent'e, o da onun arkasından uzanıyor, erkek kedinin dişiyi kovaladığı gibi. İyi ki sert karakterli, ağlamayı sevmiyor, yoksa çoktan hıçkıra hıçkıra koyverirdi kendini. Dunayev yoldaş sayesinde şans yüzüne gülmüştü, tekrar kaybetti.

Aklına kötü düşünceler sızıyor, Mişka'nın kalbini sıkıştırıyor, gözlerinden yaşları çıkartıyor.

Vagon tekerlekleri de kızdırıyor:

Varamazsın,

Varamazsın,

Ölüm!

Varamazsın,

Varamazsın,

Ölüm!

Adam sandıktan ekmek parçası çıkarıyor, yavaşça küçük küçük ısırıyor, Mişka'ya yan yan bakıyor. Mişka kafasını çeviriyor.

– Baban nereye gidiyor?

– Taşkent'e.

– Taşkent'te ölmek daha mı tatlı?

– Ne?

– Hiç. Orada ekmek saklamışlar sizin için, açın ceplerinizi.

Tekerlekler vuruyor.

Boş ve susuz Kırgız bozkırları trenden uzaklaşıyor.

Telgraf direkleri görünüyor.

Üzerlerinde kuş yok.

Telgraf tellerinin üstünde otlar dalgalanmıyor.

İnce patikadan geçen tek bir insan yoktu.

Uçsuz bucaksız, köysüz, insansız bir bozkır.

Köpek havlaması bile olmayan bir boşluk...

Sadece mavi başlı yüksek tepeler, tepelerin üstündeki hava nehir gibi parıldıyor. Yan tarafta yıkık, kırık dökük pencereli kulübe var. Çatısı dağılmış eve takılır gözü, Lopatino'yu hatırlatır, oradaki aç ve boş evler gibi. Mişka'nın içini anlaşılmaz bir üzüntü kaplar, yumruk gibi sıkar, ağrıyan başı aşağı düşer.

– Baban çok mu para taşıyor yanında?

Bu adam da türlü sorularıyla sorguya çekiyor.

Mişka'nın canı laflamak istemiyor, her seferinde övünmekten de sıkıldı. Ama bunlar olmadan nasıl varabilir? Herkes merak ediyor, herkesi savuşturmak gerekiyordu. Öyle yapmazsan, geri gönderirler. Kedi gibi yola atarlar, insansız evsiz bozkırda bırakırlar, derler:

– Sahtekâr bu! Ne babası var, ne annesi. Biletsiz, izinsiz yolculuk ediyor.

Mişka yorgun, kızarmış gözleriyle bakıyor, sakince konuşuyor, gerçek bir yetişkin gibi:

– Para çoktu, yarısını çaldılar.

– Nerede?

– İstasyonda cebini kestiler.

Adam neşeleniyor.

– Aptal demek ki, cebinden çaldırmışsa!

– Tecrübesiz! İç çekiyor Mişka.

– Peki sen nasıl geride kaldın?

– Karnım ağrıyordu. Hacet görmek için gittim, o arada vagonlar harekete geçti. Babam bağırdı: çabuk ol! - benim ayağım takıldı, oraya tutundum zorlukla. Teşekkür ederim, bana elini uzattın.

– Uzatmasaydım?

– Ölürdüm.

– Anlaşılan çevik bir çocuksun!

– Amcacım, sen kimsin?

24

Gecenin inme vakti gelmişti.

İstasyonda fenerler bulanık bir ışıkla yanıyordu.

Karanlıkta insanlar dolup taşıyordu.

Büyük kalabalıklar halinde yürüyorlardı, birbirlerini iterek, bağırtılarda, ağlayan çocukların ince seslerinde boğuluyorlardı.

Sürü gibi uzanıyorlardı, ağlıyorlardı, aç erkeklerden küfürler yükseliyordu.

Kadınlar gözü olmayan baykuşlar gibi birbirlerine çarpıyorlardı:

Sallanan kafaları, dağınık saçlarıyla.

Ellerinde çocukları taşıyorlardı,

sırtına bağlayarak da taşıyorlardı,

eteklerinin ucundan tutunan çocukları da taşıyorlardı.

Bitkin kuşlar gibi, kadınlar vagonların tekerleklerinin önüne düşüyorlardı, çocuklarını ince rayların üstüne bırakıyorlardı.

Çocuklar terkedilmiş enikler gibi uzanıyordu:

Çıplak,

bez parçalarına sarılmış,

kah sesi kısılmış, sessizce viyaklayan,

kah yüksek sesli çığlıklarla ölümü kovmaya çalışan.

Küçük Kırgız istasyonunu dolduran aç ve kızgın insanların arasına bir acı daha eklendi. Bir damla insan ızdırabı daha eklendi. Kimsenin umursamadığı, kimsenin fark etmediği...

Köndüktör Mişka'yı sarsarak neşeli bir sesle:

– Bu yere kadar taşıdım seni, Tanrı'ya şükret. Şimdi git babanı bul.

Mişka'nın babası uzaklarda.

Mişka'nın annesi uzaklarda.

Mişka, farklı ilçelerden ve köylerden toplanan yabancı ve aç sürünün arasında yürüdü, derin derin içini çekti. Yoldaş Dunayev'in onu bindirdiği vagonu aramaya başladı, yalnız gece vaktinde bütün vagonlar birbirine benzer, bütün vagonlar kapalı, içi buğday dolu ambarlar gibi. Kilitlenmiş, engellerle dolu, kimseyi içeri almıyor.

Mişka bir vagona vurdu, biri küçük çatlaktan bağırdı:

– Ne istiyorsun?

– Bizimkiler burada gidiyor.

– Defol git! Sizinkiler gitti, sadece bizimkiler kaldı...

Başka bir vagona vurdu, cevap bile vermediler.

Üçüncüden bağırdılar:

– Ne diye insanları rahatsız ediyorsun?

– Her önüne geleni içeri alma!

Mişka uzun trenin etrafında iki kere dolaştı, büküldü, gözlerini kırptı, oturdu.

– Acımasız şeytanlar! Vagonlarınızı yiyecek miyim sanki?

Yürüyüp gitti.

Ama gidecek yeri yok.

Kara vagonlar üç sırada duruyor. Gece yürüsen de açmazlar, gündüz yürüsen de açmazlar. Her yerde insan kaynıyor:

Vagonların altında,

vagonların arkasında,

istasyonda,

istasyonun arkasında.

Ama sarılacak, derdini anlatacak kimse yok.

Mişka'nın acısı gözlerinden süzülüyor, ama ağlamak ona yasak, bunu iyi biliyor. Kimse yalvaran sesini duyamaz, kimse düşen gözyaşını silemez.

Sabretmesi lazım.

Merhum babası da hep söylerdi:

Gözyaşlarıyla derdine derman bulamazsın.

Mişka yola çıktıysa, her halükarda menzile varmalıydı. Belki de artık az kaldı, geri dönemezsin... yolda büyük bir şehire rastlarsa, çakıyla kemeri satabilir. Mişka evden çıktığından beri kaç gün olduğunu hesaplamaya başladı, karıştırdı: Şimdi Çarşamba ise, on gündür, Cuma ise, on iki gündür.

İstasyonun arkasında gübre bidonunu didik didik eden bir çocuk vardı, başını omuzlarına kadar içine sokmuştu. Mişka onun yanında durdu, merakla baktı.

– Burada ne yapıyorsun?

Çocuk cevap vermedi.

Boş boş baktı, tekrar omuzlarına kadar bidonun içine doğru uzandı. Bir kemik çıkardı, koynuna sakladı. Mişka bidona diğer tarafından yaklaştı ve hızlıca didiklemeye başladı. İkisi de susarak kazıyorlardı, birbirlerinin ellerine çarparak. Bir dakika sonra Mişka bidonun içine indi, çocuk ise hiddetle kolundan çekti.

– Seni buraya çağırmış mıydım?

– Kendim geldim!

Mişka bidonda küçücük görünüyordu, sadece kafası belliydi. Çocuk Mişka'nın kafasına ya da şapkasına vurmak istedi. O esnada ağzında büyük bir parça ekmekle bir köpek koşarak geldi. Çocuk köpeğin dişlerindekini görünce, kollarını sallayarak köpeğin peşine düştü. Mişka da bidondan çıktı.

– Kerpiçle vur!

Elinin altında kerpiç yoktu.

Mişka rayın ahşap parçasını tuttu, ama kaldıramadı.

İki aç çocuk iki taraftan koşuyordu, köpek ise, arkasını kaldırarak istasyonun arkasına, tarlaya koşuyordu. İstasyonun arkasındaki bahçedeki hendeği kolayca geçti, ağzında çaldığı ekmeği tutarak, tepede durdu.

Çocuklar da durdu.

Karanlık ve ıslak bahçeye doğru başka köpekler de koşuyordu.

– Isırırlar! dedi Mişka.

Çocuk ümitsizce cevap verdi:

– Bir tane olsa sopayla kovalardım.

– Senin adın ne?

– Trofim.

– Hadi geri dönelim.

– Dur, onlar şimdi kavga edecek.

– Niçin?

Trofim cevap vermedi.

Göğsü parçalanmış bir gömleğin içinde, yalınayak ve şapkasız duruyordu. Omuzlarında ceket yerine küçük rogojka[4]

[4] *rogojka* – özel dokunmuş bir kumaş (Ç.N.).

parçası asılıydı, boğazının altında bir iple bağlanmıştı, küçük suskun Trofim bu kıyafet içinde kısa cüppeli küçük ve gülünç bir papaza benziyordu.

Sonra hırladılar, dişlerinde ekmek parçası bulunan köpeğe saldırdılar, yumak gibi karıştılar birbirlerine, yuvarlandılar, toparlanıp tekrar saldırıya geçtiler.

Trofim sessizce gözlerini kırpmadan uzun uzun onlara bakıyordu, sonra kısık soğuk sesiyle dedi:

– Köpek dişlerine sahip olmak iyidir.

Mişka Trofim'i gözlemlerken bir anlığına ürktü. Kimdir bu böyle küçük papaz cüppesindeki?

Mişka'yı köpek gibi boğazından tutup yere devirebilir ve ceketiyle şapkasını alır. Artık zenginleri her yerde öldürüyorlar, Mişka da Trofim'den daha zengindi.

Mişka'nın korkusundan Trofim daha da büyüdü, ayın aydınlattığı, birbirlerini kemiren aç köpeklerle dolan boş, tenha ve sessiz tarlada. Beşten fazla köpek yoktu, Mişka'ya ise binlerce ağzı salyalı köpek görünüyordu ve birbirlerini yiyip bitirdikten sonra, istasyondaki insanları parçalamaya başlarlar...

Trofim beklenmedik bir anda sordu:

– Köpeklerden korkar mısın?

– Ya sen?

– Ben hiçbir şeyden korkmam.

– Kaç yaşındasın?

– On dört.

Mişka Trofim'i yandan süzdü ve hiçbir şeyden korkmamış gibi:

– Yaşıtız biz seninle, ben de on dörde girdim.

– Yalan söylüyorsun!

Kendini büyük göstermek için Mişka biraz parmaklarının ucunda kalktı.

– Yakında on beşe gireceğim. Sadece boyum kısa, yaşça büyüğüm. İki pud kaldırabilirim.

– Ne?

– Ne istersin: Kantar taşı mı çuval mı?

İstasyona "dostça" döndüler.

Mişka Trofim'in Kazan guberniyasından olduğunu, dört şehirde bulunduğunu, altı ay önce evden ayrıldığını ve Taşkent'e gitmeye çalıştığını öğrendi. Eğer oraya kadar giderse, geri dönmeyecekmiş. Kazan guberniyasının durumu çok kötüymüş, yiyecek bir şey yok, Trofim'in babası da bu yüzden erken vefat etmiş, otuz sekiz yaşındaymış. İki kere savaşa gitmiş, ölmemiş, ama açlıktan ölmüş.

Mişka dedi:

– Artık bütün erkekler kötü durumda. Herkes bir şeyler ister, kimse bir şey vermez...

– Partiye geçmek lazım! Trofim içini çekerek söylüyor.

– Hangisine?

– Bolşeviklere.

– Kabul ederler mi?

– Kimini ederler, kimini etmezler.

– Bolşeviklerden pek iyi bahsetmiyorlar, dedi Mişka.

– Türlü türlü Bolşevik var, Trofim yine içini çekti.

İstasyonda tek bir fener yanıyordu.

Artık geç olmuştu.

Mişka'nın kafasında iç karartıcı düşünceler dolaşıyordu.

Vagonların içinde,

altında,

arkasında insanlar hareket etmiyorlardı, bağırmıyorlardı, kasten saklanmış gibilerdi, dişlerini sıkıp aç ağızlarını kapatmış gibilerdi.

Korkutan, tek bir fenerle kesilen karanlığın sessizliğinde, bir kadın çocuğununkiyle beraber iki ses dertle ve acıyla ağlıyorlardı. Biri kısık, sızlayan içinden gelen, diğeri ızdıraplı çığlıklarla. kâh çarpan, yükselen bir ses, kâh zorlukla duyulan kulak tırmalayıcı tel sesi gibi.

Ve karışıyor,

yırtılıyor,

hırıldıyorlar,

iki ses birbirini bastırıyor,

iki derenin birbirine karıştığı gibi.

Bu iki derede yakıcı bir acı akıyor, geniş Kırgız bozkırlarına terkedilmiş. Ne öne ne arkaya çeviremezsin onu.

Trofim kadını göstererek Mişka'ya dedi:

– Başka bir memleketten geldi, geri gidemiyor.

– Onu tanıyor musun?

– Ben herkesi tanıyorum, dört gündür bu istasyonda dolaşıyorum. Kocasıyla beraber gelmişti, kocası da vefat etti. İşte tam şuraya gömdüler onu...

Mişka'nın aklına nahoş düşünceler giriyordu.

Trofim'le garın dar geçidinde kapıların yakınında yan yana oturuyorlardı, şimdi hangi tarafta kaldığı meçhul köylerini anlatıyorlardı. Mişka gönülsüzce anlatıyordu, isteksizce dinliyordu. Bunları düşünmekten gına gelmişti, her gün tekrarlamaktan da sıkılmıştı. Kapanan gözlerinin önünde şerit gibi,

tok,

bol ekmekli,

gülümseyen Taşkent,

görülmemiş şehir geçiyordu.

Oradaki yüksek tepelerden ise,

kara ekmekler,

beyaz ekmekler,

türlü türlü buğdaylar bakıyordu.

Taneleri de bizimki gibi değil, ipiri...

Trofim yüksek, uykulu olmayan sesiyle fısıldayarak Mişka'nın düşüncelerini böldü:

– Kaç funt yiyebilirsin?

– Nerede?

– Taşkent'e vardığımızda.

Mişka biraz düşündü, ağırlaşan göz kapaklarını kaldırarak, sessizce dedi:

– Çok!

Kadın ve çocuğu uzun uzun ağladı.

Karanlıkta adamlar öksürüyordu.

İstasyonun arkasında köpekler havlıyordu.

Mişka ile Trofim birbirlerini güzel umutlarla teselli ediyorlardı. Beraber gitmeye anlaştılar. Köpeklerin havlamasını duyunca, Mişka insansız ve evsiz büyük bir bozkır görüyordu, bu bozkırın üzerinde ise hırlayan binlerce aç köpek koşuşuyordu, ağzında ekmek olan büyük pis köpeği kovalıyorlardı, etrafını çeviriyorlardı. Köpeğin tüyleri ıssız bozkırın üzerindeki durgun ayın altında uçuşuyordu. Köpeklerin gözleri parlıyor, dişleri çarpışıyordu...Köpekler birbirlerini dişlediler, başka taraftan da yenileri göründü, vahşi sürü gibi istasyona koştular, Mişka'nın başının üstünden geçtiler, etrafını çevirdiler. Kaldırdılar, attılar, ceketi ve şapkayı yakaladılar. Mişka ölümcül korkuyla uykulu gözlerini açtı, hiçbir şey anlamıyor. Haykırışlar, küfürler, çığlıklar, gürültü, Trofim ise yanında yok.

Tren harekete geçiyor!

İnilti. Çığlık. Ağlama.

– İzin verin!

– Bindirin!

– Ezdiler!

– Annecim!

– Vur ağzına!

Küçük istasyonda, ıssız Kırgız bozkırlarında kalmamak gerekiyordu:

Açlık,

bit,

hüzün,

çaresizlik vardı..

Trenin üstüne, tekerleklerine, tamponuna, basamağına tutunuyorlar.

Trenin üstünde, tekerleklerinde, tamponunda, basamağında -yeter ki bu korkunç ve boş yerden kaçıp gitsinler. Kollarıyla asılarak traverste, vagonun kuyruğuna tutunup sürünerek- yeter ki gidebilsinler, kaçabilsinler yaklaşan aç ölümden.

Durgun ayın altında köpek tüyleri uçuşuyor.

Köpeklerin gözleri parlıyor.

Dişlerini gıcırdatıyorlar.

– Tanrı için, annem için, beni alın!

– Haç için – çar için!

– Yoldaşlar!...

Mişka fırıl fırıl dönüp durdu.

Vagonların önündeki büyük etten duvarı geçemiyor.

Canlı duvar hareket etse, dirsekleriyle vursa, arkasından dolanır, yan tarafa geçer, diğer ucuna bakardı. Bu canlı, kıvrılan duvarı geçecek gücü yoktu, onu alt edecek gücü de yoktu. Kendine çekiyor, kazanda karıştırıyormuş gibi boğuyor, eziyor.

Mişka duran küçük trene atladı, karşıdan kısa cüppeli küçük papaz kılıklı Trofim geliyor.

– Geçebildin mi?

– Nereye?

– Gel benimle!

Mişka ölesiye sevindi, iki kişi birden yeğdir.

Trofim'in rogojkasından tutarak, erkeklerin, kadınların ve vagonların önünden dörtnala koşuyorlardı. En son vagona geldiler, asker duruyordu. Uzaktan ona baktılar, ilerlediler.

– Dur, dedi Trofim, trenin üstüne çıksak daha iyi. Yüz üstü uzanırız, bizi görmezler...

Mişka Trofim'in omuzlarına çıktı, ama trenin üstü çok yüksekti.

Çengele tutunmak için biraz uzandı, dengesini kaybetti, düştü, ayakları Trofim'in kafasına çarptı.

Trofim kızarak bağırdı:

– Karı gibisin! Altta sen dur.

Mişka'nın canı fena yandı, ama ağlayamazdı.

Trofim'in altında durdu, Trofim de dengesini kaybetti, ayakları Mişka'nın kafasına çarptı.

– Gel başka yere gidelim, burdan tırmanamayız.

– Kolumu çizdim.

– Kanıyor mu?

– Biraz.

– Üstüne kum dök!..

Trenin düdüğü insanların seslerini bastırarak çaldığında, Mişka ile Trofim yüzüstü vagonun üstüne uzanmışlardı. Trofim tozlu çatıyı koklayarak, rahatlamış bir şekilde fısıldadı:

– İyi misin? Şimdi gideceğiz...

25

Kırgız rüzgârı Mişka'nın ve Trofim'in yüzlerini fena kesiyordu, ıssız bozkıra fırlatmak istiyordu onları. Ve ne zaman vagonların kapılarına tutunarak iki büklüm giden kadın ve erkeklere baksalar; havada yerin üstünde, bozkırın üzerinde uçtuklarını ve kimsenin onları hayatta bulamayacağını ve rahatsız edemeyeceğini düşünüyorlardı. Ama biraz sonra Mişka'nın kalbi acıyla yandı, karşısındaki adamın bağırmasıyla:

– Ölmüş.

Mişka'nın ayaklarının altında saçları dağınık, ölü, kapanmamış gözleriyle sırtüstü uzanan bir kadın yabancı ve uzak gökyüzüne bakıyordu. Morarmış ince burnu, sarı ve bakımsız dişleri, hareketsiz ve açık duran ağzı, Mişka'yı endişeyle karışık korkuttu, umursamaz kalbine sert bir darbe vurdu.

Trofim kayıtsızca baktı.

Adamlar da kayıtsızca sakallarını salladılar, kendi dertlerini düşünüyorlardı. Onlardan birisi dedi:

– Onu atmalıyız, başımıza bela olmasın!

– Nereye?

– Çatıdan aşağı.

Mişka içine kapandı.

Gözlerini kapatarak köyünü, evde bıraktığı annesini getirdi, hayalinde Taşkent'e gidiyordu, fakat ağzı açık ölen kadın hem annesini, hem köyünü, hem de yorucu, hiçbir zaman yetişemeyeceği Taşkent'i bastırıyordu. Endişeyle ölen kadına bakarak, Mişka Trofim'e sessizce fısıldadı:

– Kim o?

– Açın biri.

– Atacaklar mı onu?

– Gündüz atmak yasak, görürler...

Devasa bir bulut dönüp geldi, güneşi tokatladı, trenin üstünü siyah bir örtü örttü. Tren insanlarla bulutun içine dalıyor, ıslıklarıyla kesiyor onu, çığlıklar atıyor, haykırıyor, bir türlü çıkamıyor içinden. Ya bulut çarptı, ya da bir yokuşa geldiler: Tekerlekler dans etmeyi kesti, vagonlar artık sallanmıyor. Kuyruğunu yavaşça çekerek aheste adımlarla ilerliyordu tren. Tamamen durmaya hazırdı. Aynı anda kovadan boşanırcasına yağan yağmur, trenin kire bulanmış tavanını dövüyordu. Erkekler öbekler halinde toplandı. Mişka ve Trofim de Trofim'in cüppesinin altında hareketsiz oturuyorlardı. Sadece kapanmayan ölü gözlerine yağmur suyu dolan kadın sırtüstü uzanıyordu. Büyük bulut paramparça olduğunda ve parçaları bozkırın üstünde sürünerek son damlalarını bıraktığında ise nemli ve soğuk akşam yaklaştı.

İlerdeki küçük istasyon ufak bir leke gibi belirdi.

Yakındaki vadiden develer geçiyordu.

Tepenin üstünde duman tütüyordu.

Trofim titreyen çıplak vücuduyla Mişka'ya:

– Üşüdün mü?

– Ya sen?

– Biraz.

– Ben de biraz.

– Acıktım! dedi Trofim.

– Ben de acıktım, Mişka itiraf etti.

– Dayanabilir misin?

– Ya sen?

– Ben iki gün dayanabildim.

Mişka arkadaşından eksik kalmamak için, kafasını kendinden emin salladı.

– Sabredelim.

Adamlar istasyonda aceleyle indiler. Vagonun üstünde yalnız Mişka ile Trofim ve ölen sarı bakımsız dişli kadın kaldılar. İstasyonun üzerinde yükselen dolunay, yumuşak ışığıyla ölü vücuda sarıldı, açık ağzını yokladı. Mişka korkmuştu, ama Trofim sakince:

– Biz inmeyeceğiz. İnersen kolay kolay tekrar çıkamazsın. Bu yerde kalırsın, daha kötü olur. Ölülerden korkar mısın?

– Ya sen?

– Ne korkacağım, yerinden bile kalkamaz..

Tren uzun durmadı.

Karanlıkta trenin yanında feneri salladılar, birden tampondan "küt" sesi geldi ve

geceye, soğuk neme doğru ağır ağır hareket etti vagonlar, tekerleklerini tembelce oynatarak.

Son kulübeden geçtiler.

Sönük gözüyle son fener onlara baktı.

Sarı kel kafasıyla ısıtmayan ay vagonların üzerinde asılı duruyordu.

– Soğuk! dedi Trofim. Haydi sarılalım.

Mişka ıslanmış ceketinin düğmesini açtı, Trofim ise rogojkanın altında titreyen kollarıyla ona sıkıca sarıldı, karınlarını ve göğüslerini birbirine bastırarak.

Mişka da ceketinin ucuyla Trofim'in sırtını kapatarak arkadaşına sıkıca sarıldı. Soğuk ve puslu gecede, birbirlerinin yüzlerine nefes alarak birbirlerini ölümden kurtararak vagonun tepesinde iki başlı küçük bir topak gibi gidiyorlardı, sarsılmaz bir istekle ve tek bir amaçla bağlanmışlardı: Ne olursa olsun kendilerini kurtaracaklardı.

– Biraz ısındım! dedi Trofim.

– Ben de, diyerek ona katıldı Mişka.

– Biraz bu yanağıma nefes al!

– Sen de öyle yapar mısın?..

– Hı-hı...

Bir anda her ikisinin kalbinde de bu sıcak dostluktan dolayı daha önce tecrübe etmedikleri bir mutluluk uyandı. Dile getirmeden sessizce gitseler de ikisi de aynı şeyi hissediyorlardı, iki kişi olunca korkmuyorlardı...

Artık korkutucu olmayan ölü kadın da sanki onlara:

– Aferin çocuklar! diyordu.

26.

Sabah büyük Kırgız istasyonunda Mişka'nın ceketini satmaya çıktılar.

Trofim son bir kez tecrübeli bir ses tonuyla:

– Dört bin iste.

– Verirler mi?

– Vermezseler, düşürürüz. İlk ben alırım. Sen kendi malını iyice öv, bana da bilerek söv, ucuza almak istersem. Anladın mı? Haydi insanlara karış.

Mişka renkli pazar ortamına elinde babasının ceketini tutarak girdi, yandan Trofim ona yaklaştı:

– Daha sesli bağır!

Mişka ceketi salladı.

– Hey, alın, satıyorum!

Trofim onun biraz uzaklaşmasını bekledi, tekrar yaklaştı, yüksek sesle sordu:

– Dur! Ne kadar istiyorsun?

– Sen alamazsın! diye tersledi Mişka.

– Nerden biliyorsun?

– Paran yoktur.

– Benim paramı mı saydın?

– Görünüşten belli zaten...

Trofim kızdı.

– Boş konuşma! Söyle en son kaça olur?

– Dört bin.

– İndirim yapar mısın?

– Yok ya, baksana pek eski de sayılmaz...

Mişka ile Trofim renkli pazar ortamında karşı karşıya durarak cekete dikkat çekmek için sesli tartışıyorlardı, ama hiç kimse onların yanında durup bakmıyordu, uzaktan bakıp kafalarını çeviriyorlardı.

Trofim kafasını sallayarak dedi:

– Kurnazlar cin gibiler, kandıramayacağız!

Keyifleri kaçmıştı bile, ceket kötü ve faydasız görünüyordu ve ümitsizlik içinde "bunu ne bin beşyüze ne bine satamayız" diye düşündüler. Bu arada yanlarına Trofim'den biraz daha uzun genç bir Kırgız yaklaştı, çocuklara parlayan kara gözlerini dikti.

Mişka ceketi göstererek:

– Satın al!

Seyrek sakallı bir Kırgız dönüp baktı, dudaklarını bükerek, ceketin içini ve dışını inceleyerek Rusça sordu:

– Kaça?

– Ucuza veriyorum, dört bin.

– Bin!

Trofim Kırgız'ın arkasından seslendi:

– Bu ceketin sahibi kim?

– Ben, Mişka dönüp cevap verdi.

– Ne kadar istiyorsun onun için?

– Dört bin.

– Satmak mı istiyorsun yoksa muhabbet etmeye mi geldin? Trofim kızarak sordu.

– Sana ne bundan? Aynı sesle Mişka sordu.

– Satmak istiyorsan al benden üç bin, daha fazla kuruş vermem. İstiyor musun?

Kırgız yeni alıcıya baktı, yere tükürdü, öfkelendi ve astarı parmağıyla incelemeye başladı. Mişka tüccar gibi konuşuyordu:

– O kadar bakma yoldaş, kumaşı iyidir, iki sene giyersin.

Başka Kırgızlar da yaklaştı, yaygara kopardılar, sakinleştiler:

– İki bin!

– Olmaz yoldaşlar, daha ucuza verememem.

– Üç bine versene!

Trofim dikkatlice fısıldadı:

– Bini düşür!

Mişka Kırgız'ın elini sıkarak, gerçek yetişkin edasıyla sesliçe söyledi:

– Elveda ceketim! Kumaşı çok iyidir.

Artık ekmeği dert etmelerine gerek yoktu.

Mişka ekmeği sımsıkı bastırarak göğsünde taşıyordu. Gözleri sevinçten parlıyordu, dudakları sabırsızlıkla oynuyordu: Koca somuna tezgâhların önünde pazarın orta yerinde aç ağzıyla yumulmak istedi, çiğnemeden yutmak, ama pazarda yemek iyi fikir değildi. Etrafta aç sığınmacılar dolanıyordu, ekmeğe aç gözlerini dikip bakıyorlardı, alabilirlerdi ve Mişka ile Trofim, o anın en zengin insanları, yemeklerini yemek için istasyonun arkasına bozkıra gittiler.

Yüksek gökyüzünde güneş güzel parlıyordu.

Etrafta beyaz Kırgız yurtları[1] görünüyordu.

Köpekler sakin havlıyordu.

– Haydi! Mişka sert çakıyla ekmeğin yumuşak tarafını keserek kararlı bir sesle:

– Benim sağlığıma al bir dilim ye! dedi.

Kendisi de yemeğe başlamadan önce sevinçle istavroz çıkardı, şaşırmış bir halde arkadaşına baktı.

– Sen neden dua etmiyorsun?

– Bıraktım.

– Neden?

– İşte, istemiyorum...Bir dilim daha versene! Dur biraz. Hemen yemeyelim hepsini, sonraya da kalsın.

Önemli olan ekmekti.

Yumuşacık, hala sıcak olan ekmek Mişka'nın dizlerindeydi, geniş bozkırda, onun üzerindeki gökyüzü de beyaz çadırlardan çıkan duman da, yumuşacık, sıcak ve dingin görünüyordu.

Uzun uzun küçük lokmalarla yediler. İkisinin karnı da açlıktan sonra doymaya başlamıştı, bedenleri de huzurla, tatlı ve tok tembellikle doluyordu. Güneşin altında uyumak, her şeyi unutmak, hiçbir şeyi düşünmemek istiyorlardı. Mişka ge-

[1] Yurt: Orta Asya'da Türk ve Moğol göçebelerinin ev olarak kullandığı çadırlara verilen ad.

niş çarıklar içindeki ayaklarını uzatarak, yanlara doğru açtığı kollarıyla uzanıyordu. Sonra tekrar oturuyor, uykulu gözleriyle bitmekte olan ekmeğe bakıyordu, ondan küçük küçük dilimler kesiyordu.

Trofim onu sakinleştiriyordu:

– Ceket için üzülme! Hayatta kalalım da her şey daha iyi olacak...

– Yemekten sonra istasyonda tulumbadan musluğun altına tok ve doymuş ağızlarını kocaman açarak bol bol soğuk su içtiler. Sonra yüzlerini yıkamaya başladılar.

– Biraz üstümüze başımıza çekidüzen vermeliyiz, dedi Trofim kirli üstbaşına bakarak. Haydi ellerimizi kumla temizleyelim.

– Başım fena kaşınıyor, dedi Mişka huzursuzca. Burda da sürekli bir şey yürüyor.

– Bit mi?

– Hı-hı!

– Kaşıma, daha beter ısırırlar...

Soğuk suyu birbirlerine sıçratarak oynadılar biraz, daha iyi hissediyorlardı kendilerini.

Oynarken, Mişka sinsice gözlerini kısarak:

– Artık sen düşün!

– Neyi?

– Trene nasıl tırmanacağımızı.

– Peki sen ne yapacaksın?

– Ben seni ekmekle doyurdum ya...

27

İstasyonda kimse bindirmiyordu.

Vagonların üstünde, içinde, silahlı askerler çuvalları atıyor, erkeklerle kadınları kovuyorlardı, kimliklerini soruyorlardı. Erkekler şapkasız kafalarını itaatkârca eğip askerlerin arkasından koşuyorlardı.

Boş, çaresizlikle kaplı, tekrar tamponların üzerine tırmanıyorlardı, tamponlardan trenin üstüne, tekrar aşağıya atılıyorlardı ve tekrar köpek gibi, suskun bir inatla bu sefer vagonların önünden arkasından girmeye çalışıyorlardı. Mişka ile Trofim'i dört kere kovmuşlardı.

Dört kere askerler tüfeğin dipçiğini savurarak sertçe bağırdılar:

– Defolun gidin burdan!

Boşaltılan vagonun yanında, çıkmazın orda, üç adam, iki kadın, genç kız, ihtiyar ve kaşları çatık tahta bacaklı bir asker oturu-

yorlardı. Adamlar trene bakarak bir çaresini bulup tırmanacaklarını, tutunacaklarını, bu korkunç yerden kaçacaklarını düşünüyorlardı. Ama tren geldiği zaman, çıplak ve kirli vagonların yavaşça deponun önünden mavi bozkıra doğru gittiğini görünce, bir adam çaresizce dedi:

– Bizi artık ölüm bekliyor! Ne ileri gidebiliyoruz, ne geriye dönebiliyoruz. Nereye gidebiliriz?

– Rayların bölündüğü yere gidelim, diye cevap verdi bir diğeri, orada otururuz.

– Binmemize izin verirler mi?

– Neden soralım ki?

– Oraya kadar yürüyemeyiz, dedi asker. Gücümüz yetmez...

Üçüncü adam birden kalktı...

– Her hâlükârda oturmamalı !

– Yürümek mi istiyorsun?

– Tek başıma giderim.

Adamlara yaklaşan ihtiyar tavuğun kanatlarıyla yaptığı gibi, titreyen parmaklarıyla kumu karıştırıyordu, dikkatlice küçük taşlara dokunarak onları avucuna koyup, kirli hissiz burnuyla uzun uzun kokluyordu. Petra, uzun boylu kambur adam, ihtiyara hayretle baktı, sanki yeni fark etmiş gibi:

– Dedecim, nerelisin?

– Canım, ben de bilmiyorum nereli olduğumu, guberniyamı kaybettim...

– Nereye gidiyorsun?

– Nereye gidebilirim? İşte bu yerde beş gündür oturuyorum, hareket edemiyorum. Oğlumla gidiyorduk, öldü, size katılmak isterim.

– Yürüyerek gideceğiz, burada binmemize izin vermiyorlar.

– Ne yapalım! Yürümekten çekinmem çocuklar, yeter ki ayaklarımda derman olsun. Mola vermeden yetmiş verst yürüdüğüm olurdu.

Kadınlarla genç kız endişeyle geniş ve korkutucu bozkıra baktılar. Yürümekten korkuyorlardı, tanıdıklarından ayrılmaktan da. Sakin ve halsiz duruyorlardı, arada bez çantalarının askılarını düzelterek. Yalınayaklı Sidor, yavaşça ağzını şapırdattı:

– Gidecek miyiz gitmeyecek miyiz?

– Gidelim, diye cevap verdi Yermolay. Dedecim sen gelecek misin?

– Ben de yavaş yavaş giderim. Başka çarem mi var?

– Varabilecek misin?

– Tanrı'nın izniyle varabilirim belki...

Terkedilmiş küçük bir sürü gibi toplandılar.

Trofim kararlıca Mişka'ya baktı...

– Onlar yürümek istiyor. Korkmaz mısın?

– Ya sen?

– Ben giderim.

– Ben de giderim...

– Kırk verst yürüyebilecek misin?

Mişka karnını düzeltip:

– Artık daha fazla bile giderim...

Uzun boylu kambur Petra, üzerinde sökük şapkasıyla öne geçti, bir dakikalığına durdu. Düşünceli bir halde istasyondaki üzerinde sarı, güneşten yanmış haç olan çan kulesine baktı ve sopasını kaldırıp sallayarak diğerlerini açık renkli ve oynak rayların önünden, mavi tepeleri olan davetkâr engin bozkıra götürdü, telgraf tellerinin ince sesli şarkılarının, çan kulelerinin sevimsiz seslerinin eşliğinde.

Mişka ile Trofim kuzu gibi arkadan yürüyorlardı.

Adamlara onları da alıp almayacaklarını hiç sormadılar bile, kendi aralarında bile doğru düzgün anlaşmamışlardı... Taşkent'e yaklaşmaları gerekiyordu, uzak kurganların ardın-

dan saklanan tokluk ve ekmeğin memleketine. İstasyonda bindirmediler, vagonun tepesinden attılar onları, onlar da korkmadan, düşünmeden, küçük, neşeli adımlarla çıktılar yola. Adamların dönüp:

– Nereye? demesini beklediler.

O zaman onlar da adamlara şöyle cevap vereceklerdi:

– Taşkent'e!

Adamlar dönüp bakıyorlardı, ama kimse çocukların nereye gittiğini sormuyordu, kimsenin umrunda değillerdi. Asker, tek bir tarafa topallayarak tahta bacağıyla geniş adımlar atarak, yüksek sesle anlatıyordu:

– Biliyor musunuz, Taşkent'in suyu çok soğuk ve içine baktığınızda her şey görünüyor, ayna gibi... Türlü yemişler, yalan söylemeyeyim, onlarca çeşit yetişiyor. Mesela, gün boyu yürüsen hep bahçeler, bağlar... Herkesin evi çatısız ve oluklar kazılmış suyu geçirmek için.

– Peki ekmek kaça?

– Ekmek ucuz. Eğer Sartlar için iki hafta çalışırsan yirmi pud kadar alabilirsin kendi emeğinle...

İhtiyar, genç kız, kadınlar, üç adam ve Mişka ile Trofim, topal askerin neşeli sesiyle yüreklendiler, dağların mavi tepelerine güvenle baktılar ve uzun eğri bir üçgen şeklinde soğuk ve şeffaf suya, ucuz ve heyecan verici ekmeğe, sonsuz yeşil bahçelere doğru yürüdüler.

28

Pusun içinde kaybolan, nadiren tepecikleri olan bozkır geniş bir alana yayılıyordu.Bozkır kartalları tek başına dolanıyor, ölü, sararmış tuz bataklıkları üstünde. Sonra eski bozkır kinyazlarının[1] mezarlarına oturuyorlar, güvenilir nöbetçiler gibi, siyah hareketsiz başlarıyla.İri, el değmemiş bitkiler zincir halinde küçük çukurlara kadar iniyor, oradan tepelere çıkıyor, asırlardır dokunulmamış huzurun ölümcül yalnızlığını rahatsız ediyorlar. Güneş doğdu, geri alçaldı, gün ortası gölgeleri kısalmaya başladı.

Ahşap ayaklı asker artık soğuk, şeffaf sudan bahsetmiyordu, şişmiş kırmızı gözleriyle ölü bozkıra sinirle bakınıyordu, umutsuzca diyordu:

– İstasyona kadar varamayız, gücümüz yetmez!..

Kadınlar ve genç kız, kuru susamış eğri ağızlarıyla esneyip birbirinin kolunu tutarak, bunaltıcı korkudan sessizce ağlıyorlardı.

[1] Kinyaz: Slav devletlerinde, hükümdara verilen ünvan (Ç.N.).

Yalnız yalınayak Sidor ve sert taranmamış saçlı Yermolay, inatla yürüyorlardı; kara, üşümüş boyunlarını eğerek, yıpranmış ayaklarıyla geniş adımlar atarak hareket ediyorlardı.Önde sopasını yükseğe kaldırarak adımlayan Petra, avucunu siper yaparak baktığı rayları işaret ederek, teskin edici bir sesle:

– Bakın orada bir şeyler kararıyor,diyor.

Gözlerini şenlendiren siyah noktaya ulaştıkları zaman ise, yine hüzün kapladı içlerini. Kırgızlar tarafından terk edilen bir karargâhtı bu, yaygın toprağın parçaları, kaçakların ağır ve üzücü emeğinin kalıntılarıydı.Petra yine avuçlarını siper ederek ileriye baktı, kayıp istasyonu arıyordu.

İstasyon görünmüyordu.

Sadece telgraf teli uğulduyordu ve zaman zaman devrilmiş, bir kenara atılmış vagonlara rastlıyorlardı ve ateş eden toplardan kalan kırılmış tekerleklere, Türkistan'dan Samara'ya kadarki bozkırda geçen iç savaştan kalan son izler.

Mişka ile Trofim herkesten daha rahattılar.

Onlar yemeğini yemiş, suya doymuş, dinlenmişlerdi, ceplerinde ise ekmekten artan kocaman dilimleri taşıyorlardı. Bazen Mişka gizlice ağzına küçük kırıntılar atıyor ve sessizce Trofime söylüyordu:

– Başaracak mıyız?

– Varırız! Avutarak söylüyordu Trofim. Yeter ki korkmayalım...

İhtiyar adam sol tarafta önde yürüyordu, ağırlaşmış ayaklarını zorla taşıyarak. Tepede tozlu burun deliklerinden sertçe soluyarak iyi, parlayan gözleriyle hafifçe gülümsedi, bozkırın üstünde süzülen sise bakarak istavroz çıkardı.

– Çocuklar bekleyin, kendimi kötü hissediyorum!

Afallamış gözlerinde bozkır akıp gitti, sürüklendi, dikenler uçuştu, telgraf direkleri fıldır fıldır döndü, telgraf telleri kulaklarında daha bir gürültüyle uğuldadı.

– Çocuklar bekleyin, yürüyemiyorum!

Yaşlı adam kuru ve sıcak toprağa yayılarak sessizce oturdu.

Asker gelip ihtiyarın yanına oturdu, tahta ayağını sıkıca tuttu.

– Durun, kardeşlerim, ben de gidemeyeceğim!

Sidor ile Yermolay da oturdu, Petra birdenbire sopasını attı.

– Of yolumuz epey uzunmuş!

El yordamıyla cebinde kalan tütünü aradı, içti, aç ve boş karnını sakinleştirmek için acı ve keskin dumanı yutmaya başladı.

Üç fırt çektikten sonra başı dönmeye başladı ve kollarını açarak sırtüstü düştü.

Sidor ile Yermolay çenelerini dizlerinin üstlerine koyarak oturuyorlardı, kadınlar ve genç kız boylu boyunca uzanıyorlardı.

İhtiyar adam yumruğunu başının altına koyup iki büklüm oldu, asker de tahta ayağına bakarak, sessizce :

– Kaybolacağız! dedi.

Mişka korkuyla yolda düşüp kalan adamlara baktı, evsiz ve insansız bozkıra bakınarak -kalbi sızlıyordu.

İstasyon yakınsa iyi, ama ya ona kadar daha kırk verst varsa? Cebindeki ekmeğin kırıntısını alıp ağzına koydu, bastıran endişeyi ekmekle avutmak için.

Asker Mişka'nın cebine aç gözleriyle baktı.

– Ekmeğin var mı?

Mişka Trofim'e baktı.

Trofim tembelce, sakinliğini kaybetmeden.

– Ne ekmeği, toprak çiğniyor!

– İhtiyar hareket etti, Sidor ile Yermolay kafalarını kaldırdılar, kadınlar ve genç kız hüzünlü gözlerle baktılar, yarım çember şeklindeki aç topluluk birkaç saniyeliğine doğrulup kulaklarını dikerek oturuyorlardı.

Ya rüzgâr bu hoşnut edici kelimeyi getirmişti, ya da toprak fısıldamıştı yorulmuş bedene.

– Ekmek nerede? diye sordu Petra.

Asker Mişka'yı gösterdi.

– İşte bu kişide.

Mişka korkudan doğruldu, son mutluluğu için çatışmaya hazırdı, gözleri yuvasından çıkarılmış fare gibi parlıyordu.

Trofim beklenmedik bir şekilde kalktı, arkadaşının elini tuttu.

– Haydi, biz yolu biliyoruz!..

Mişka ile Trofim diğer tarafa gittiler, sonra durdular, endişeli gözlerini adamlardan ayırmadan.

Adamlar da düşünceli bir şekilde onlara bakıyorlardı, kesin saldırmaya hazırlanıyorlardı.

Arkada duman göründü.

Batan güneşin ışıklarında uzanan trenin görüntüsü geldi, lokomotifin manivelası bir anlık parladı.

– Geliyor! Petra haykırdı, - Buraya geliyor!

Adamlar uzaktaki treni yeni bir heyecanla küçük bir tepede karşılamaya hazırlanıyorlardı.

Basamaklara tutunmaya karar verdiler, arkadaki tamponlara asılmaya -geceyi bu korkunç bozkır sessizliğinde geçirmemeliydiler.

Asker keder içinde tahta ayağına dokundu:

– Yoldaşlar, ben tırmanamam!

Kadın askerin tırmanamayacağını duyunca sevindi, çekingence:

– Tutunmayın beyler, ölebiliriz.

Kimse cevap vermedi.

O ise bozkırda kalma düşüncesi ile sarsılmış, umutsuzlukla Tanrı'ya yalvarıyordu, asker tırmanamasın ve diğer adamlar da böylece kalsınlar diye.

Tren keskin virajdan daha da yaklaşıyordu. Demir tekerlekleri hızla çalışıyordu, kara ağızlı borusu sesli sesli çufluyor, beyaz dumanı yavaşça dağılıyordu.

Petra ihtiyar adama eğildi.

– Dedecim, tren geliyor! Kalkabilecek misin?

– Bir şekilde kalkarım.

Sidor yüksek sesle diğerlerine seslendi:

– Farklı yerlere atlayın! Bir yere yığılmayın!

Trofim Mişkayı uyarıyordu:

– Tırmanacağın zaman yüzünü trene çevir, yoksa rüzgârından nefes alamazsın.

– Sen benimle mi otursun?

– Nerede yer bulursam, ben senden daha da çeviğim.

Posta treni yaklaşıyordu ve yokuşta hızını biraz yavaşlatmıştı.İğdiş edilmiş demirden ata benzeyen lokomotif burnundan soluyordu, önündeki parlak cam feneriyle toplaşanlara bakıyordu.

Makinistin çıkardığı sıcak buhar tıslayarak kadınlarla genç kızı bir kenara uçurdu, ihtiyar adamı da yokuş aşağı düşürdü. Mişka, rüyadaymış gibi, Trofim'in sesini duydu:

– Zıpla!

– Ve yine rüyadaymış gibi, yeşil vagonda önünden hızla geçip giden basamağı gördü ve ellerini öne doğru uzattı, yüksek sesle bilinçsizce bağırdı:

– Amcacım!

Önünde Trofim'in kafası göründü, havada Trofim'in ayakları sallanıyordu.

Trofim'in trene ulaştığını hissettikten sonra, küçük bedeninin derinliğinde saklanan gizli erkek gücü, gerilmiş bir yay gibi onu öne fırlattı.

Bir basamak daha elinden kaçtı, sonra bir tane daha. Vagonun pencerelerinden insanlar kafalarını çıkarıp trenin yanında koşan geniş çarıklı çocuğa bakıyorlardı, bir şeyler bağırıyorlardı ona, o ise burun delikleriyle zor nefes alıyor halde son basamağa tutunmak istiyordu, ama görünmeyen bir güç onu yerden kaldırdı, düşürdü, ezdi ve derin, kara bir çukura attı...

29

Trene binemeyenler birbiri ardına yavaş yavaş toparlanıyor: Yermolay, Petra, ahşap ayaklı asker, kadınlar ve genç kız.

Geride kalanlar oluyor, birbirlerine sesleniyorlar, korkutucu karanlık gecede dağılanlar, inatla ileri doğru adım atıyorlar.

Ot bulduklarında dişlerine sürüyorlar. Biraz dinlendikten sonra, tekrar hırs ve kararlılıkla yola devam ediyorlar.

Asker yine soğuk berrak sudan ve yeşil bahçelerden bahsediyor, ihtiyar adam ise, daha önce yürüdüğü verstlerle uyuşmuş, yüksek kuru otların arasında kedi yavrusu gibi usulca uzanıyor.

Solan hayallerinde son defa memleketinin tarlalarını düşünüyor, vatanının kokusunu hissediyor ve son bir heyecanla Kırgız bozkırının topraklarını öpüyor, kendi toprağını öper gibi- ölmekte olan ihtiyar dudaklarıyla:

Yaşlılar için, küçükler için, köylülerin mutluluğu için bereketli ol ey bizi doyuran! Erkeklerin ve bütün halkların büyük

derdi gelip geçmişti, görülmemiş sevinçler yeşeriyor, her tarafta, bütün yollarda, küçük ve büyük köylerde işçiler canla başla çalışıyordu.

Her biri tohum taşıyor, aç toprağına ekiyor onu.

Aç toprak, yeşeren başaklarla renkleniyor, bitkin düşenlerin mutluluğu onu da sevindiriyor.

Genç bahar bitkileri geniş bir alana yayılıyor, yer yeşil elbiseyle süsleniyor. İhtiyar adam yeşil tarlaya gülümsüyor, yüzündeki gülümseme morarmış, uzamış dudaklarında donup kalıyor.

– Ey bizi doyuran, bereketli ol!

Trenler geçiyor, trenden kovulan yayalar geçiyor, kimse uzak yolda düşüp kalan ihtiyar adamın ölü dudaklarındaki insani mutluluğu görmüyor.

– Teşekkürler sana, meçhul adam!

30

Mişka, iri yıldızlarla süslenmiş siyah gökyüzünü gördü, siyah bozkırda, tek bir sesin olmadığını, ilk anda anlayamadı.

Derin bir uykudan kalkmış gibi biraz oturdu, incinmiş kafasını kaşıdı ve birden bastıran korku zihnini ve kalbini sıkıştırdı: Onu bırakıp gitmişlerdi, artık kimsenin umrunda değildi ve kimse onu bu korkunç yerden çıkaramazdı.

Mişka'nın tüyleri derisiyle beraber kalktı, düşünceleri bulanıklaştı, gözleri donup kaldı.

Tam karşısında devasa bir gölge ona doğru yaklaşıyordu.

Başını salladı, gölge iki parçaya bölündü ve her parçadan kollar, ayaklar ve sallanan korkutucu şapkalar içindeki büyük Kırgız kafaları çıktı.

Kırgızlar korkunç şapkalarıyla yürüyor, zıplıyor, uzanıyor, otları karıştırıyor, dişlerini sıkıyor, kollarını sallıyorlardı.

Vahşi çığlığı siyah gecenin sessizliğini böldü:

– Annecim!

Mişka bir süre koştu.

Arkasından yakaladı Kırgız elleri, kulaklarına korkunç Kırgızca kelimeleri haykırıyorlardı.

– Ölüm!

Şaşkın gözlerinin önünde kocaman dikenler bir dev gibi büyümüştü, kaçacak yeri yoktu. Mişka devin önünde diz çöktü ve itaatkâr bir sessizlik içinde sabaha kadar uzandı.

Bu, ölüm değildi.

Ölüm vagonların içinde ve üstünde, aç insanların yattığı kirli çukurlarda dolaşıyordu.

Ölüm önde yürüyen askerle genç kızı yakalamıştı, aceleyle gittikleri

küçük istasyonda yakalamıştı. Mişka'nın ise cebinde sakladığı bir dilim ekmeği vardı ve sattığı ceketinden kalan bin rublesi.

Sabah güneşi ısıttığı zaman gece korkusu geçti, sadece ihtiyarca bir halsizlik ve şiddetli bir başağrısı kaldı.

Gözleri cansız bakıyordu, hiçbir şey düşünemiyordu. Hatırına annesi geldi, ama onun hayali de hemen sönmüştü.

Her şey ağır ve anlaşılmaz bir rüyadaymışçasınaydı. Mişka anlamsızca, aldırmazca cebinden ekmeği çıkardı, aptalca, umursamazca yedi onu.

Uzanmak istiyordu, yabancı ıssız topraklarda sessizce ağlamak istiyordu, vücudu ise yine dirençle doldu, kaşları çatıldı, inatçı iradesi parladı.

Uzak dağlar apaçık belirdi, telgraf direkleri ve oynaşan raylardan iki ayrı yol. Mişka her iki tarafa baktı, endişeye kapıldı:

– Ne tarafa gitmeliyim?

– Taşkent nerede?

Bu tarafa gitse, ya orda değilse...

Peki şu tarafa gitse, ya orda değilse...

Sabah güneşinde raylar oynuyor, parlıyor, üzerlerinden ağır bir korku gidiyor, sınırsız engin boşluktan, uzak mavi dağlardan.

Ama ağlamak yasak.

Mişka'nın gözyaşlarını kim görebilir, etrafta kimse yoksa?

Mişka'ya kim yardımcı olabilir, bütün gün aynı yerde durursa?

Bir tarafa yirmi adım kadar attıktan sonra durdu.

– Kaybolursun!

Diğer tarafa yirmi adım kadar gittikten sonra, yine durdu.

– Kurtulamazsın.

Annesi muhtemelen, oğlum yoldadır ya da çoktan ölmüştür, diye düşünüyordur. Belki de kendisi ölmüştür, Yaşka ile Fedka da çoktan yokturlar.

Mişka derin düşünceler içindeydi, solgun dudaklarını sertçe sıkarak bütün hayatını ve evden çıkıp gittiği ilk günü hatırladı.

Ölmek kaçınılmaz mıydı yoksa? Parlak raylara bakarken şaşırmış bir halde donup kaldı: Dün tren şu tepeye doğru gidiyordu, demek ki bu tarafa yürümek lazım.

Mişka asker kemerini daha sıkı bağladı, babasından kalan eski şapkasını düzeltti, cebindeki çakıyı yokladı, cesurca mavi dağlara doğru hareket etti.

Bozkırın boşluğu geniştir.

Üstünde bir nokta gibi kalan insan ondan korkar, bozkır kartallarının bile içi kararır kinyazların eski mezarlarında beklemekten.Bozkırlarda insan yoktur, insan sesi de.

Otlar, çalılıklar, derin çatlaklarla kesilen çıplak topraklar ve nadiren deve dışkısı...

Vagon penceresinden atılan bir kâğıt parçası denk gelir - çaresizce terk edilmiş misafir gibi beyazlamış, kuru otların kök-

lerine dolanmış ; fırlatılıp atılmış bir erkek çarığı heyecanlı bir sevinçle bakıyor, uzak meçhul bir köyden gelmiş.

Mişka içini çeker, Seryojka'yla Trofim'i, Yaşka'yla Fedka'yı, annesini, Lopatinsk'teki adamları, Lopatinsk'teki ırmağı hatırlar ve yine azimle hareket ettirir ayaklarını, endişeden beyazlamış dudaklarını sertçe sıkar.

Şimdi Kırgızlar ona saldırırsa onlara der ki:

– Beni öldürüp ne yapacaksınız? Çakımı, şapkamla kemerimi, pantolonumu, gömleğimi ve bin rublemi alın, yeter ki öldürmeyin.

Bozkırın bozkırından güneşle içe içe geçmiş rüzgâr akıyor. Bazen deniz gibi, bazen geniş bir nehir gibi bazen de dere gibi akıyor.

Keskin, dikkatli bakış uzaktaki hayaletleri yakalar, ağaca ya da insana benzeyen, samandan çatıları uçuşan köyü görür, tıpkı Lopatinsk'teki gibi, bir dakika sonra ise ne ağaç, ne insan vardır, aldatıcı köy eriyip gitmiştir.

Mişka son gücünü topluyor, telgraf direklerini sayıyor, hırs ve inatla düşünüyor:

– Korkma, pek zengin sayılmazsın ki!

İki yüz direk saydı bile, üçüncü yüze geçti.

Hayata karşı inatçı irade, traversleri takip eden küçük endişeli kurtu yönlendirip, Mişka'nın ayaklarını güçlendiriyordu, o zıplayabiliyordu bile, biraz da koşmaya çalışıyordu.

Treni yakalayan Trofim'i hatırladığı zaman, gücentinin acı hissi daha güçlü kamçılıyordu.

Şimdi o tek başına, bıraktılar onu, acımadılar ona, kendinden başka kimseden medet umamazdı.

Varsın öldüğünü düşünsünler, varsın arkadaşlarını bırakıp gidenler vagonlarda gitsinler, o her şeye rağmen yürüyor ve kimse ona dokunmaz, çünkü o fakir ve herhalde bunu herkes anında anlar.

İki yüz direği geçti, bir o kadar daha geçecek, ölmediği sürece yürüyecek. Ölürse de yapacak bir şey var mı? Demek ki kaderi öyleymiş, kabullenmek gerekir...

Geniş vadiden uzanan yokuştan küçük istasyon göründü.

Tren istasyondan ona doğru yaklaşıyordu, uçup giden dumanı siyah bir direk gibiydi. Mişka sevinçle haykırdı:

– İşte ordaymış!

Tren ona yetiştiği zaman, adamlara baba yadigârı şapkasını salladı, yokuş aşağı duruyordu, ekmek dolu son vagonu da parlayan gözleriyle uğurladı, çalınan çuvallarını hatırladı ve tekrar küçük bir top gibi rayların üzerinden yuvarlanıp gitti:

– Artık korkmuyorum!

Karşıdan üç pasaklı köpek geliyordu. Etrafta insan yoktu.

Mişka durdu ve köpekler de durdu, biri rayların arasına uzandı.

Mişka korkuyla ürktü, köpeklerin onu parçalayacağından, Tanrı'ya yalvarmaya başladı, bildiği duaları hatırlamaya çalıştı ama hepsi karışmıştı, köpekler de gitmiyordu.

Mişka bu sefer yolunu değiştirdi nefesi kesilmiş halde, eğildi, kısa boylu görünmek için, köpekler onu fark etmesin diye, ama köpeğin biri onun tarafına gitti.

Mişka durdu köpek de durdu.

Mişka ormandaki ayı ve iki çocuğun hikâyesini hatırladı: Ölü taklidi yaparsan, ayı dokunmaz.

Belki köpekler de dokunmaz, ölü taklidi yaparsam.

Mişka yere çömeldi, ayaklarını dikkatlice uzattı, biraz başını kaldırdı ve tetikte, temkinli gözlerle köpekleri izledi.

Korkudan köpekler gözünde büyümüştü, uzun kara tüyleri, büyük keskin dişleriyle ve birden kayboldular.

Sonra üç kara bulutmuşçasına havaya uçtular, Mişka'nın başının üstünden geçip uzaklarda havlamaya başladılar.

Mişka başını yere daha da yaklaştırdı, âdeta yumuşak yastığa uzanmış gibi, gözleri kapandı.

Derin ve uzun uyuyordu, rüyasında üç köpek gördü, ama bunlar Kırgız köpekleri değildi, kendi köyünün köpekleriydi, Mişka'nın kendisi de uzak bozkır topraklarında uzanmamıştı, kendi evinde Lopatinsk'te, Lopatinsk ırmağının kıyısındaydı.

Köpekler ellerini yalıyor, sırtına uzanıyor, kuyruklarını sallıyorlardı. İçlerinden biri insan sesiyle sordu:

– Taşkent'ten döndün mü artık?

Köpeğe dikkatlice baktı, ama yanındaki atmış. Onun önünde dizüstü çöktü ve o da insan sesiyle konuşmaya başladı:

– Bin götüreyim!

Mişka ata binip gitti. At birden sinirlendi, şaha kalktı, Mişka'yı altına aldı, tırnağıyla alnına vurdu.

Birisi Mişka'nın ayaklarına dokunarak :

– Kalk çocuk, öldün mü yoksa? dedi.

Etrafta ne köpek, ne de insan vardı sadece istasyon feneri yüzüne hafifçe vuruyordu. Mişka kendine geldi, cebindeki çakıyı ve bin rubleyi yokladı, fırladı, silkindi ve koşmaya başladı. İstasyon küçük ve ıssızdı, rayların arasında tozla karışmış ve çöpe atılmış kemik parçaları ile karpuz kabukları vardı.

Birileri buraya gelmiş, kimileri daha uzağa gitmiş, geriye sadece kerpiçler arasında yakılmış ateşlerden kalan küller, çöp, gübre ve koyu bir sessizlik kalmış.

Yandan iki Kırgız geçti, Mişka'ya baktılar. Mişka da onlara baktı, iki kemik parçasını kaldırarak.

Üçüncü Kırgız kollarını uzatarak doğru Mişka'nın üzerine geliyordu. Mişka dizlerinin bağı çözülmüş halde istasyon kapılarına koştu, Kırgız da peşinden gitti.

Mişka'nın bacakları titriyordu, başı dönüyordu.

Cebindeki çakıyı ve bin rubleyi -kalan son varlığı- sıktı, istasyon kapısına daldı.

Arka duvarda ikinci kapıyı gördü, hafifçe itti, arka eşiğe çıktı, küçük bahçenin içinden geçti.

Kalbi atıyordu, ayakları dolanıyordu, istasyonda ise birisi yüksek sesle tek kelimesi anlaşılmayan bir dilde bir şeyler bağırıyordu.

Mişka eskiden hiç korkmazdı, şimdi ise çekinmişti, ne yapacağını bilmez halde başını eğdi. Allah korusun, ya onu öldürürlerse ya da son gömleğini çıkarıp alırlarsa?

Sığınacak biri de yok, bağırsa bile kimse duymaz...

Derin nefes aldı, emekledi. İstasyon binalarından geçti, istasyonun arkasına geçti, küçük bir kulübenin yakınında durdu.

Kulübe penceresizdi, çatısında paramparça tenekelerle, kırık sobasıyla, dağılmış zeminiyle içinde yaşayan yoktu.

Kırık pencereden gece kuşu uçup çıktı, Mişka'nın bacakları çözüldü. Biraz sakinleşince, çekinerek kimsenin yaşamadığı korkutucu kulübeye girdi.

Gece yavaş geçiyordu.

Bir rüzgâr koptu, çatıdaki kalan son parçaları da dağıtıyordu, gürültü çıkarıyordu, duvarlara vuruyordu, köpek seslerine eşlik ediyordu.

Sonra şimşek çaktı. Kulübe tutuştu, âdeta tamamen yanıyordu. Kırılan şimşek hızla köşeye çekildi, keskin açık bir makas gibi görünüyordu ve kırılan camlardan tekrar uğuldayan siyah gece girdi.

Yağmur yağmaya başladı.

Mişka bir köşede oturuyordu, ellerini gömleğin kollarının içine soktu, irkiliyordu, bükülüyordu, eski basit ve güvenli hayatı, artık ebediyen dağılmış, kaybolmuştu.

Nerede oturuyor şimdi? Lopatino'ya mı daha yakın yoksa Taşkent'e mi? Hangisine daha çabuk ulaşabileceğini kestiremiyordu. Belki hiçbir yere ulaşamaz, yolunu kaybeder, güçten düşer, bu bozkırda kalır.

Lokomotifin tiz sesli düdüğü endişeli düşüncelerini böldü, Mişka'yı ayağa kaldırdı, kulübeden ıslak, hışırdayan çimenlere attı, yağmurun ve rüzgârın, şimşeklerin altına. Gözleri şimşeklerin parlaklığından kamaşmış halde küçük istasyona gönderdi, orada karanlığı trendeki iki fener bölüyordu.

Çarıklarıyla kaygan balçığın içinde düşe kalka, traverslere ayağı takılarak bir sağa bir sola sendeleyerek yağmuru ve rüzgârı düşünmeden, Mişka Taşkent'e giden trene koşuyordu.

Bu tren de kesin Taşkent'e gidiyordu, çünkü fenerleri o tarafa bakıyor. Ve eğer Mişka şimdi gidemezse, bu yerlerde kaybolur ve kendi ölümünden kaçacak hiçbir yeri olmaz...

İnsanlar trene üşüşüyordu, çekiçlerle vuruyorlardı.

Mişka onların arasında dönüp durdu, vagonlar boyunca koştu, elleriyle kapalı kapıları tırmalayarak. İçinde onu trene almayacaklarına ve kendini ortada bulacağına dair korku gittikçe artıyordu.

Karanlıktan biri seslendi:

– Ayak altında durma!

İki adım geri attı, kepini çıkardı.

Yağmur yağıyordu, rüzgâr inliyordu, Mişka ise bir dilenci gibi trenin basamaklarının yanında elinde babasının eski şapkasını tutarak duruyordu. Makinist elindeki lambayla yaklaştığı zaman, lambanın yağmurla kırılan kızıl ışığı Mişka'nın yüzüne düşüp onu karanlıktan kurtarınca, Mişka yüksek sesle bağırdı:

– Sevgili amcacım, İsa aşkına bana acı!

Makinist cevap vermedi.

Ve Mişka öylece durmaya devam etti.

Yağmur yağıyordu, rüzgâr inliyordu, çekiçlerle tekerleklere vuruyorlardı, o ise başı açık, soğuktan ve çaresizlikten titriyor halde trenin basamağına yaslandı. Yine elinde yanan lambayla makinist göründü ve Mişka yine onun elini tuttu:

– Amcacım, yok olurum ben burda!..

Makinist durdu.

– Sen kimsin?

Mişka kendi de bilmiyor artık kim olduğunu: Buzuluklu açlıktan ölmekte olan bir çocuk. Ekmek almak için Taşkent'e yola çıktı, ama arkadaşları onu bırakıp gittiler ve vagona kimse bindirmiyor. Onların yanında bir şekilde oturmak yasak mı? Biraz ödeme yapabilir gerekirse: Çakısı var ve para olarak da bin rublesi.

– Bekle! dedi makinist. Kondüktör gelir şimdi, ondan rica et.

Mişka diz çöktü, ellerini öne uzattı ve çaresizliğin, hüzün ve acının harmanlandığı elem dolu sesiyle bağırdı:

– Amcacım, yoldaş, İsa aşkına bindir beni, ölürüm ben burada!..

Makinist cevap vermedi.

Uzun süre tekerleklerin altında çömeldi, çekiçlerle vurdu, sonra istasyona gitti.

Yağmur yağıyordu, rüzgâr inliyordu, Mişka ise trenin tekerleğinin yanında duruyordu, kararsızlığıyla kendine eziyet ediyordu, sonra birden, kimseye sormadan trene tırmanmaya çalıştı. Trenin "borusu"na dayanarak sırtını ısıttı biraz, sonra göğsünü çevirdi. Biraz göğsünü ısıttı, tekrar sırtını döndü.

Sabaha doğru yağmur durdu.

Ortalık sessiz, cansız, sisliydi.

Solgun şafakta istasyon görünüyordu, Kırgız çadırları da istasyonun ötesinde.

Makinist geldi.

Mişka'nın morarmış yüzünü, bulanık, ızdırap dolu gözlerini gördü, yumuşak bir sesle sordu:

– Gidiyor musun, yoldaş?

Mişka ağlamaklı bir sesle cevap verdi:

– Amcacım, beni burdan kovma! Bütün gece dondum...

– Nereye gidiyorsun sen, kafanda beynin var mı? Ölürsün!..

İnsanlar konuştuğu zaman kendini daha iyi hissediyorsun, cesaretin artıyor. Mişka nereden nereye gittiğini anlattı, biraz da abartarak: Taşkent'e kadar ulaşsa yeter, orada akrabaları var. Mişka'nın annesine iki kere yazmışlar, onun gelmesini çok rica etmişler. Eğer, demişler, bizim burayı beğenirse, hep kalabilir, beğenmezse eve biletiyle döner.

Makinist gülümseyerek dinliyordu, Mişka'nın morarmış dudaklarına bakarak, birden:

– Benimle gel! dedi.

Mişka hemen inanmadı, ama kendini lokomotif kazanının yanında bulunca ve hiç görmediği manivela ile tekerlekleri, somunları, anahtarları, kolları ve lokomotifin sıcaktan parlayan ateşten ağzını görünce, aç kafasında korkutucu düşünceler uyandı: Nereye düştüm ben?

Makinist bir kolu çekti, yukarıda, trenin üstünde korna çaldı. Diğer kolu çevirdi, tren birden harekete geçti, aktı: Önce yavaş ve temkinlice, sonra öyle bir hızla ileri atıldı ki Mişka'nın kalbi gümledi ve kafasındaki düşünceler taklalar attı. Hangi güç onları götürüyor ve bütün bunları kim yaptı?

Yokuşlarda tren daha sakin gidiyordu, sonra yine bütün gücüyle ilerliyordu, siyah gömlekli makinist ise pencereden bakıp pipo içiyordu. Başka bir adam alev kazanına odun atıyordu, kasten Mişka'yı korkutmak için makiniste seslendi:

– Kondratyev yoldaş, odun yerine onu atalım mı?

Kondratyev gülerek "at!" diye cevap verdi. Daha da sıcak olur...

Mişka bu yeni insanlara büyük bir hürmetle bakıyordu, ona takıldıklarını anlamıştı ve bu şakalardan ve trenin sıcaklığından daha rahat ve neşeli hissediyordu kendini. Kondratyev

yoldaş küçük musluğu çevirip çaydanlığa kaynar su doldurdu, kendi içti ve Mişka'ya da bir bardak uzattı, bu şefkatten etkilenen Mişka, samimiyetle söyledi:

– Uzun zamandır sıcak su içmedim!

Kondratyev ekmek kabuğundan koparark, ister misin? diye sordu.

Hayır, burada ekmek kabuğunun suçu yoktu.

Mişka doyamadı, küçük ekmek parçası az geldi ona, ama onun içini ısıtan ekmek değildi, yoldaş Kondratyev'in yüzündeki iyi ve şefkatli tebessümdü. Evindeymiş gibi sıcak sobanın yanında oturuyordu, sık sık uyuyakalıyordu, uykulu halde cebindeki çakısını yokluyordu, huzurla ve sevinçle düşünüyordu:

– Ne kadar iyi insanlar!

Büyük istasyona yakınlaştıkları zaman, Kondratyev dedi:

– Sen, Mihayla şimdi burada inersin, tren depoya tamire gidecek. İyice bakımını yapalım da arıza çıkarmasın, sonra yine Taşkent'e gideriz...Az kaldı zaten.

Mişka başını eğdi.

– Sen korktun mu yoksa?

– İnsanlar çok değişik! Kimisi bindirir, kimisi kasten kovar...

Kondratyev omzuna dokundu:

– Korkma, Mihayla, benimle gideceksin, yalnız istasyondan uzağa gitme. Tren depodan geldikten sonra işte bu düdüğü iki kere çalarım, sen de bana koşarsın. Anladın mı? Beni trenin orada görmezsen, bekle...

– Tamam amcacım, öyle yaparım.

– Tamam!...

– O arada ben de bizim arkadaşlara bakınayım istasyonda, belki birilerini görürüm. Sigara içiyor musunuz?

– Neden sordun?

– Belki sigara alırım size.

Kondratyev güldü.

– Bana sigara alırsan, seni bindirmem...

Mişka istasyonda adamın yüzüne sevgiyle baktı, istemeyerek trenden atladı, vagonların arkasına oturdu, ayakkabılarını çıkardı, iplerini çıkardıktan sonra eskimiş çarıklarını attı. İple bağladığı çorapları omzuna attı ve sıkıca taktığı şapkasıyla yalınayak pazara gitti.

Mişka ekmek için hemen büyük paralar vermek istemiyordu, farklı satıcılardan fiyatını sordu, at satın alacak büyük adamlara benziyordu. Fiyatlar her yerde aynıydı, çok da yemek istiyordu, özellikle ekmekleri gördüğü zaman, sakladığı binliğe son kez bakarak büyük bir dilim buğday ekmeğini aldı. Yarısını yedi, ağırlaştı, şişti, yorgunca düşündü:

– İyi, yarın yiyip bitiririm.

Yanından bir adamı sedyede taşıyarak geçtiler.

Mişka sarı sakallı, lacivert pantolonlu, çıplak kararmış tabanlara baktı, içine başkasının kederini çekti, ölen için üzüldü:

– Her şeye rağmen ben mutlu bir insanım: İşte o ölmüş, ben ise yavaşça gidiyorum...

İstasyonun arkasında erkekler, kadınlar, ihtiyarlar, kızlar oturuyordu, kocaman aç bir sürü. Mişka iki adama sordu:

– Siz nereden geliyorsunuz?

Adamlar cevap vermedi.

Mişka gücendi.

– Neden cevap vermiyorsunuz?

O zaman bir adam :

– Sen, çocuk, bulaşma bize, dedi.

Diğeri ekledi:

– Dört gündür burada sürünüyoruz, hiç konuşacak halimiz yok...

Ve Mişka gerçek yetişkin adam gibi :

– Ben de sizin gibi oturuyordum, bozkırlarda tek başıma geceledim, yaya yürüdüm,dedi.

– Nasıl yürüdün?

– Yürüdüm işte, mecburiyetten.

– Saçmalıyorsun! Adamlar kızdı.

Mişka baba yadigârı şapkasını düzeltip anlatmaya başladı; arkadaşlarının onu nasıl terk ettiklerini, bir gece bozkırda kaldığını, diğer gece de kulübede kaldığını ve yanında kimse olmadığını. Sonra yoldaş Kondratyev'e rastladığını, kendisini trene bindirdiğini, çaydanlığından çay ve biraz ekmek ikram ettiğini söyledi. Öyle insanlar daha çok olsaydı, çoktandır herkes gideceği yere varmış olurdu.

Mişka sakin, emin ve sert bir sesle anlatıyordu ve bundan dolayı boyu olduğundan daha uzun görünüyordu. Adamlar dikkatle dinliyorlardı, arkadakiler daha da yakına geldiler, anlatanın yüzüne bakıyorlardı, o ise memnun ve yediği ekmekten dolayı toktu. Bir çift çorabını sallayarak adamların arasında uzak ve bitmeyen yol için inanç ve canlılık ümidi veren küçük bir hatip gibi duruyordu.

İlgiyi görünce, övünmeye başladı:

– Şimdi gidip trene bineceğim!

– Hangi trene?

– Yoldaş Kondratiyev'inkine.

Ve gitti.

Arkasına, adamlara baktı ve düşündü:

– Biraz kıskandılar sanki!...

İki tane manevra treni geçti, düdükleri acı acı çalıyordu, vagonlar serbest bırakılıyordu, tamponlar tıngırdıyordu. Trenler gibi demiryolu makasçıları da düdük çalıyorlardı. Belinde iki bayrak olan kondüktörü görünce, Mişka sordu:

– Yoldaş, bu trenler nereye gidiyor?

– Annenin pantolonuna! diye cevap verdi kondüktör.

– Yani?

– Yanisi bu!

İkisi de kahkahayla güldü.

Kondüktör yoluna devam etti, Mişka ise yalınayak sıcak rayın üstünde kalakaldı. Yanından tüfekle Kızıl Ordulu geçti, Mişka onunla da sohbet etmek istedi:

– Yoldaş, saat kaç?

– Sana kaç lazım?

– Öğleden sonra iki var mı?

– Var!, diye cevap verdi Kızıl Ordulu. İki büyük ve üçüncü küçük.

Mişka kızmıyordu: Onunla şakalaşıyorlar, o da karşılık veriyordu. Dün biraz korkmuştu, şimdi ise yemekten sonra daha neşeli oldu. Her gün bunun gibi yemek olsa ne güzel olur.

Kulübenin yanında elindeki bakır düdükle makasçı duruyordu. Kirli ve açık renkli bir düdüktü, makasçı ise uzun sakallıydı, gözleri müşfikti. Mişka onun yanına yaklaştı, öylesine sordu:

– Yoldaş, çakı satın almak ister misin?

– Ne yapayım onunla?

– Belki lazım olur.

– Göster bakayım!

Bıçağı vermeden önce, Mişka yerden kalın bir talaşı alıyor.

– Kes de dene, ustura gibidir!

Makasçı çakıyı denedi, keskindi.

– Onu çalmadın değil mi?

Mişka kırıldı: Bu onun özel çakısıydı, merhum babası askerlikten getirmişti, ihtiyacı olmasaydı hayatta satmazdı onu,

çünkü bunun gibi çakı bulunmaz, özellikle buralarda. Buzulukta bile yoktur böylesi...

– Hangi Buzuluk?

– Bir şehir, Samara'dan daha küçük!

Uzun uzun konuştular.

Mişka çakıyı satamadı, çok ihtiyacı da yoktu. Bazı yerlerde sadaka istemek için elini uzattı, şapkasını çıkartıp, sakin ve pek de acıklı olmayan sesiyle:

– Bir dilim ekmek verir misiniz!

Bağırıyorlardı:

– Defol git çocuk, bıktırdınız köpek gibi!

Eskiden olsa Mişka gücenirdi, ama şimdi açlıktan veya karnı boş olduğundan sadaka istemiyordu, biraz yaramazlık yapıyordu, cebinde küçük dilim ekmeği vardı ve o varken sorun yoktu. Sadece bir vagonda iki kişi cömertlik gösterdi; kitap okuyan birisi kocaman kurtlu bir elmanın ortasını attı, mavi gözlüklü diğeri ise karpuz kabukları verdi. Mişka memnun oldu, karpuz kabuklarını yediği için şişmişti ve ağırlaşan karnıyla tembelce dolaşıyordu, akşamın çökmekte olduğunu hiç farketmemişti: Akşam gölgeleri uzuyordu, fenerler yakılmıştı.

Parti binasının orada akordeon çalınıyordu.

Toplanan halkın arasından genç bir adam çıktı, ustaca yardı halkayı, şapkasını yere attı, Mordov çarığı giydiği ayağını yere vurdu, neşeyle akordeoncuya seslendi:

– Güzel bir şeyler çal.

Sonra toplananlara seslendi:

– Yoldaşlar çekilin, biraz kurtlarımızı dökelim! Nikolay, ölmeden önce bir göbek atalım, ne de olsa yakında öleceğiz...

– Akordeoncu Komarinsk[1] şarkısını çalmaya başladı.

[1] Rusya'da bir vilayet (Ç.N.)

Adam alkışladı, kıvırdı, çömeldi, ayaklarını uzattı, arkaya doğru tabanlarının üstünde gitti, ayaklarının ucunda dönmeye başladı, ahladı, uhladı, birden oturdu, takla attı, bacaklarını esnetti.

– E-ee, sen Komarinsk erkeği, neden başını öne eğiyorsun, neden?

Akordeon çalıyordu, neşeli adam oynuyordu, trenin raylarından ise ezilmiş üstü başı kan dolu kadını taşıyorlardı. Ya bilmeden manevra yapan trenin altına girdi ya da kederden ve açlıktan kendini attı, kimse bunu bilmiyor ve sormuyordu.

Mişka kadının sadece uzun dağınık saçlı başını gördü, başı da boğazlanmış keçi kafası gibi sallanıyordu ve ağır bir korku, acı,çocuksu olmayan bir üzüntü kalbini sıkıştırıyordu. Gece fenerlerin hafif ışıklarının altında üzgün ve yeni düşüncelerle ezilmiş yürüyordu, her yerde bıktıran kara kederi görüyordu: Kadınlar ağlıyor, çocuklar sızlıyordu, erkekler acımasızca kavga ediyorlardı, tren de depodan gelmek bilmiyordu.

Mişka yoruldu, uyku bastırmıştı, ama yatamazdı: Uyuyakalırsan, yine bu yerde kalırsın.

Gece geçti, fecrin bulanıklığı göründü, tren ise gelmiyordu. Yoldaş Kondratyev de görünmüyordu.

– Kandırdı mı yoksa?

– Tek başına mı gitti acaba?

Dünkü vagonlar uzun sıra halinde dizilmiş duruyordu, içindekiler hala uyuyorlardı, kimseye soramazdı Mişka, kendisi ise bilemiyordu: Bunlar dünkü vagonlar mıydı yoksa yeni gelenler mi? Mişka utanç ve korkuya kapıldı. O kadar yol gitmişti, yürümüştü ve yine mutsuzlukla karşı karşıya. Muhtemelen hiçbir zaman varamaz ve bir yerlerde mutlaka kaybolur, çünkü hep bir hata yapıyor. Burada beklemesi lazımken o gitti akordeon dinlemeye.

– Ah aptal, aptal!..

31

İstasyonun arkasındaki gökyüzü iyice kızardı, Mişka'nın kederi, acıyan kalbini ölecekmiş gibi sıkıştırmıştı. Üzüntüden ağlamak istedi, saçlarını çekiştirmek istedi, ama o an depodan borusundan duman çıkarta çıkarta ve dinlenmiş lokomotif neşeyle çıkıyordu, sabahın sessizliğinde seslice çığlık atıyordu , Mişka'nın kalbi serçe gibi zıpladı.

– Geliyor, güzelim tren geliyor!

Mişka tekerlekler ezmesin diye yana çekildi, lokomotifin kabininin penceresinden ise Kondratyev yoldaş bakıyordu, ağzında da dünkü gibi piposu vardı. Mişka'yı görünce bir şeyler haykırdı, Mişka duyamadı, lokomotifin arkasından rayların üzerinden gitti. Lokomotif arkaya doğru gelmeye başladı, vagonlara yaklaştı, onlara çarptıktan sonra durdu. Yoldaş Kondratyev burnunu çeken Mişka'ya yine bağırdı:

– Mihayla, hadi gidelim mi?

Mişka'nın bütün vücudu kaşındı bir anda, söyleyecek kelime bulamadı. Şapkasını düzeltti, boynunu kaşıdı ve yüksek sesle cevap verdi:

– Bütün gece uyumadım!

Yoldaş Kondratyev güldü.

– Aferin sana. Hadi bin çabuk yoksa tek başıma giderim.

O an Mişka dünyadaki en mutlu insandı.

Yine önceki istasyonlardaki gibi adamlar koşturuyor, kadınlar bağırıyor, ağlıyorlardı, oturmak istiyorlardı, o ise bir köşede sakin oturuyordu, hem de rastgele yerde değil, lokomotifteydi, sadece oturmuyor, sürekli gülümsüyordu. Seryojka ve Trofimi hatırladı ve düşündü:

– Ah beni şu anda görebilselerdi!

– Yoldaş Kondratyev manivelayı çevirdi, istasyon binaları yavaş yavaş geride kalmaya başladı. Mişka dayanamadı, oturduğu köşeden kalktı ve mutlu, neşeli, gururlu bir şekilde daracık kapıdan baktı: İki adamın trenle aynı yönde koştuklarını, kadınla bebeği ve elinde tüfeği olan Kızıl Ordulu askeri gördü, ağlama seslerini duydu...

Fenerler, ağaçlar, tekerleksiz eski vagonlar, vagonların üstündeki örtüler, odunlar, at arabaları, tahtalar daha hızlı geride kalddar, neşeli mavi bozkır ile yüzyüze kalmıştı. Gölde yeşil kamışlar, ince dereler (arklar), tekrar geniş bozkır, tekrar yeşil kamışlar, dağlar, taşlar, kumlar...

Mişka merakla parlayan gözleriyle etrafa bakıyordu ve zihninde onu kendi oğluymuş gibi yanına alan yoldaş Kondratyev'e içten teşekkür ediyordu. Yoldaş Kondratyev ise Mişka'nın neşesini parlayan gözlerinden gördüğü için bilerek soruyordu:

– Mihayla, söyle bakalım nasılsın?

– İdare eder!

– Taşkent'e varmamıza az kaldı!

– Daha kaç gün sürer?

– Uzun bir duraklama olmayacak, bir gün ve gece geçirdikten sonra, sabaha oradayız...

– Mişka yoldaş Kondratyev'a nasıl minnettar olduğunu anlatmak için güzel bir söz söylemek istiyordu, yalnız Mişka'nın lisanında öyle bir kelime yoktu, sadece sevgi ve bağlılıkla dolu gözleri parlıyordu. Son kalan dilimini bitirmişti, doyamadı, o an düşündü:

– Neyse, dayanacağım.

Akşama doğru yoldaş Kondratyev sordu:,

– Mihayla, çok mu açsın?

Mişka iyi bir insanın gözüne bakmaya utanıyordu ve kararlı bir şekilde :

– Siz kendiniz yiyin, bana yetmez zaten, dedi.

Yoldaş Kondratyev ısrar etti:

– Önemli değil Mihayla, bir çare bulunur! Al bak kuru ekmek parçasını dişlerinle parçala, sen gençsin dişlerin güçlüdür. Dişlerinle yiyemezsen suya batır...

Kondratyev Mişka'nın sevgi ve bağlılık dolu gözlerini göremiyordu, sadece titreyen sesini duydu:

– Çok teşekkür ederim, amcacım!

– Sıcak suyun içinde kuru dilim yumuşadı, sonra da Mişka'nın kalbi büyük bir heyecanla yumuşamıştı. Ekmeği yedi, sıcak suyu içti ve Kondratyev'e satılmayan çakıyı uzatarak, titreyen sesiyle söyledi:

– Lütfunuza karşılık benim küçük hediyemi kabul ediniz!

Kondratyev'in sesi de titredi:

– Ne gerek var?

– Beni yanınıza aldınız, yük oldum size.

– Teşekkür ederim Mişa, cebine koy onu.

Ama Mişka o kadar samimi rica ediyordu ve gözleri o kadar yumuşak parlıyordu ki, reddedemedi. Kondratyev sapı delikli büyük bıçağı aldı, iple bağlayıp parmağına astı, salladı, gülümsedi ve kafasını pencereden çıkararak menekşe renkli akşama şefkat ve neşe dolu gözleriyle uzun uzun baktı.

Bu gece Mişka iyi ve rahat uyumuştu. Rüyasında annesini, Yaşka ile Fedka'yı, Lopatinsk erkeklerini ve kadınlarını gördü. Annesi banyonun suyunu hazırlamış, yatağına yaklaşarak sessizce fısıldıyordu:

– Mişka, uyuyor musun? Oğlum yoldan geldin, git yıkan, bak sana gömlek de hazırladım...

Mişka yıkandı, hatta keselendi - uzun yolculuktan dolayı vücudu bitkin düşmüştü, banyodan sonra büyümüş ve tanınmaz halde geldi. Sedirin önündeki masaya oturdu ve yoldaş Kondratyev hakkında anlatmaya başladı.

– Bizim Seryojka nasıl? diye sordu Seryojka'nın annesi. Onu nerede bıraktın? Mişka sakince cevap verdi:

– Seryojka dayanamadı: Hastaneye yatırdım onu, orada da vefat etti.

Seryojka'nın annesi ağlamaya başladı, Mişka'ya yakınmaya, Lopatinskli adamlar ise:

– Mihayla'nın burda suçu yok, herkes ölebilir...

Mişka avluya çıkmak istedi, bıraktığı evine bakmak için, o an içeri yoldaş Kondratyev'in kendisi girdi, tam kulağına bağırdı:

– Kalk, kalk!

Mişka bir şey anlamadan kalktı, Kondratyev'i gördü, memnun ve neşeli sesini duydu:

– Bak Mişka, görüyor musun?

– Neyi?

– Şimdi Taşkent'te olacağız.

Mişka'nın kalbi küt küt attı, sanki bir yere düşüyormuş gibi, gözleri karardı. Önce bir şey göremedi, sadece trenin yanından yeşil bir leke geçiyordu, tren biraz hızını düşürünce ise Taşkent bahçelerini, topraktan yapılmış duvarları ve ince uzun ağaçları gördü.

– Ah, Taşkentçik!

Bahçelerin yanından ilginç, görülmemiş at arabaları geçiyordu, iki kocaman tekerleğin üstünde. Tok atların kuyruklarına kurdele asılmıştı ve yelelerinde çıngıraklar oynuyordu. Atların üstünde tuhaf ve daha önce hiç görmediği, başları bağlı adamlar oturuyordu. Kocaman tekerleklerden de beyaz ve yoğun tozlar kalkıyordu, bahçeleri ağaçları kapatıyordu, toz yüzünden hiçbir şey görünmüyordu.

Sonra küçük eşeklerin üstünde şişman, siyah sakallı adamlar gidiyordu, onların da başları bağlıydı. Adamlar küçük eşeklere binmiş, ince sopalarla boyunlarına vuruyorlar, eşekler ise uzun kulaklarını sallayıp, dizgini olmadan gidiyorlar, kuyrukları da aynı buzağı kuyruklarına benziyor.

Tren kısa bir mola verdi.

Mişka eğilerek baktı, kafalarında sepetle gezen satıcıları gördü, Rusça olmayan sözler duydu.

– Demek böyle yaşıyorlar! Diliyle aç ve kuru dudaklarını yalayarak düşündü Mişka.

Kondratyev :

– Ee Mihayla, memnun musun şimdi? diye sordu.

Kendisi de emin değil: Memnun gibi ama bir taraftan da çok heyecanlı, her şey üst üste gelmişti.

Kondratyev avutuyordu:

– Mihayla artık kaybolmazsın.

– Ruslar var mıdır burada?

– Her türlüsü var. Şehre gider görürsün. Akrabalarının nerede oturduğunu biliyor musun?

Mişka utandı, kızardı, yüzünü çevirdi.

– Biliyorum.

– Onlar neyin oluyor?

– Uzak akraba.

Kondratyev sorularıyla rahatsız ediyordu, Mişka ise üzgünce düşünüyordu:

Yalan söylüyorum sana! Belli olmuyor mu?

Şehirde, istasyonda son kez baktı yoldaş Kondratyev'a, beline kadar eğildi, birden gözleri kırpıştı ve beklenmedik bir anda gözlerinden yaşlar aktı, candan söyledi:

– Amcacım, çok teşekkür ederim.

– Önemli değil Mişa, eğilme. İşlerini hallet!

– Tekrar gelecek misiniz buraya?

– Ben buraya hep gelirim...

– O zaman şimdilik elveda, belki bir daha görüşemeyiz.

– Elveda Mişa, yolun açık olsun.

Mişka trenden indi, omzuna çoraplarını astı, etrafına bakındı, yoldaş Kondratyev'in önünde bir kez daha eğildi ve güneşten ısınmış taş binalara, tozla kaplanmış uzun ağaçlara bakarak küçük bir damla gibi insanların arasına karıştı. Elini cebine soktu, bıçak... Burdaymış!

– Nasıl olur?

Mişka önce şaşırdı, trene koşmak istedi, sonra rahatlamış bir halde düşündü:

– Böyle bir insan alır mıydı!

İstasyonda erkekler, kadınlar yatıyorlardı: Çıplak, yarı çıplak, Taşkent güneşinden kararmış, hasta, ölmek üzere olanlar. Mişka uzaktan baktı, yaklaştı, durdu, düşündü.

– Burada da mı ekmeğe ihtiyaçları var?

Çıktı.

Mütevazice uzun ağaçlı yeşil sokağın yolunu tuttu, durdu.

Başını yukarı kaldırdı, ince dallı ağacı gözlemleyerek, siyah sakallı adama bakakaldı (Sart), eşeğe binmiş gidiyordu ve birden korktu: Karşıdan adam mıydı değil miydi birisi geliyordu: Elleri ayakları kafası görünüyor, yüzünün olduğu yerde ise siyah bir örtü var[1]. Mişka gördüğü tuhaflıktan dolayı yana çekildi, yüzünü ekşitti, dudaklarını öne büktü ve yine yavaşça daracık yeşil yoldan tozlu, kuru, sıcak şehire yöneldi. Babasından kalan büyük şapkanın içindeki kafası uzun süre yandı, omzundan asılı çorapları epey sallandı. Durdu, kirli tozlu arkın içine baktı, yine yürüdü, köşeden döndü ve kayboldu...

1 Sart kadınları yüzlerini böyle kapatarak yürür.

32

Sonbaharın son günlerinde, açık ılık günün birinde, Buzuluk ve Samara arasındaki küçük istasyonda Taşkent'ten gelen tren durdu. Vagonlardan adamlar indi. Tren kısa süreliğine durdu. Vagonlar ileri devam ettikleri zaman sert ve donmuş kumların üzerinde tekerlekler vurduğunda, rayların yanında, çarpılarla, çubuklarla, eğri büğrü harflerle işaretlenmiş ekmek çuvalları tepeleme yığılmış duruyordu.

İki çuvalın üzerinde, üç pud ağırlığıyla, mürekkepli kalemle yazıyordu: Mih. Dodon.

Çuvalların yanına iri, güneşte yanmış, büyük yırtık şapkalı bir genç yaklaştı, dikkatlice çuvalların iplerine baktı, parmağıyla çuvallara dokundu, halinden memnun bir halde kara, yıkanmamış yanaklarını şişirdi.

Yüksek, açık gökyüzünün üzerinden mavi bir bulut geçti, bir tarafıyla güneşi yakaladı, hafif bir gölge bıraktı.

İri yapılı, güneşte yanmış çocuk, paçavraya sarılmış geniş bacaklarını erkek gibi açtı, rahat ve ciddi bir şekilde iki düğümle sımsıkı bağlanmış çuvallara baktı, sümüklü burnuyla sert sonbahar havasını çekti, öksürdü, kafasını salladı.

– Ne kadar soğukmuş bizim buralar! Gece soğukları başlamış olmalı...

Bu, Mişka'ydı.

Taşkent'te uzun uzun pazarları gezmişti, duvarların altında gecelemişti, pis arkların yanında yatmıştı, öleceğini sanıyordu, karın hastalığına yakalanmıştı: Bütün günler ishal acısı çekiyordu, uğraşıyordu ve bağırsakları kıvranıyordu yediği çürük elmalardan ve şeftalilerden dolayı. Ama yine de o zor günlerde ölmemişti, dayandı, yendi: Bitleri, pisliği ve karın hastalığını... Çakıyla kemeri satmıştı, çürük elmaları toplamıştı, sadaka için el açmıştı ve bunlar hepsi canına tak etmişti, iğrenmişti: Bunlarla uğraşarak tohum getirilmez, Mişka'nın ise tohuma ihtiyacı vardı, kendisi ekebilsin diye, tarlasını kurtarmak için...

Zengin bir Sart'ın bahçelerinde çalışmaya başladı, Buzuluklu adamlarla karşılaştı ve onlarla beraber bozkıra çalışmaya gitti. Ekin topladı, kamış kesti, dörder pudluk iki çuval tahıl kazandı, iki pudu bilet parasına ve yolda dilenmemek için yemeğe gitti ve adamlarla beraber memleketine döndü.

İstasyonda Lopatinskli yoktu.

Çuvallara komşu köylülerin iki at arabası yaklaştı ve adamlar kendi ekmeklerini yükledikleri zaman Mişka taşıyıcılara :

– Benim çuvallarımı da yükleyin, bunun için biraz ödeyebilirim,dedi.

– Ağır olur, dedilar.Adamlar inatlaştı.

Mişka kollarını açtı.

– Nesi ağır bunun! Altı pud kadar, daha fazla değil. Yavaş yavaş gideriz, aceleye gerek yok, sizin için fark etmez zaten köyümüzün yanından geçeceksiniz.

Atların sırtındaki kemikler iyice bükülmüştü, tanıdık bir sesle takırdadı tekerlekler, sarı tohumlarla dolu çuvalların yüklendiği araba homurdanıyordu, yavaşça dar tarla yolundan gittiler, boş kalmış tarlaların şeffaf sessizliğinde.

Mişka adamların yanında arabanın arkasında yürüyordu, merakla tepeleri, vadileri, sincapların yuvalarını gözlemleyerek annesini düşündü:

– Acaba yaşıyor mu?

Heyecanlı gözleriyle aç ve can çekişen tarlalara baktı, avucunda ekilmemiş yerden aldığı sert toprağı tuttu, iç çekti:

– Atlar kaç para, satın almak istersem?

Evde onu boş, sessiz, yeşil camlı küçük pencereli kulübe karşıladı. Avludaki açık kapıdan kısa kıvırcık otlar, çitlerin üstünde uzun çalılar ve atılmış, kararmış yay görünüyordu.

Annesi karşılamaya çıkmadı.

Yaşka ile Fedka da koşup gelmediler.

Taşıyıcı adamlar kollarındaki tahıl dolu çuvalları Mişka'nın avlusuna getirdiler, pencerenin altındaki çıkıntıya yerleştirdiler.

Hala kimse yoldan geleni karşılamaya çıkmıyordu.

Kalbi titredi, gözleri kararardı.

Kendi çitinin üstünden İgnatiy dede göründü, üstünde çuvallar olan arabayı görebilmek için elini gözlerine siper yapmıştı , kısık bir sesle bağırdı:

-Birine yardım mı geldi ne?

Karşı pencereden birisi baktı.

Mişka taşıyıcılara getirdikleri için biraz tahıldan verdi, dolanıp duran kırışmış ihtiyara yaklaştı.

– Dedecim, bizimkiler nerde?

İgnatiy dede bulanık anlamsız gözlerle bakakaldı, titreyen parmaklarıyla sakalını sıvazladı.

– Dur, dur, nerelisin sen?

İki kadın yaklaştı, iki çuvalı elledi, yere düşen iki tohumu aldılar, ağızlarını yaya yaya:

– Vay anam, neler getirmiş öyle! dediler.

– Boş, kararmış kulübedeki çıplak yatakta, iki ikonun cansız gözlerinin altında hasta annesi yatıyordu.

Yaşka ve Fedka ölmüştü.

Mişka hasta annesine yaklaştı, yavaşça:

– Anne, kalk, ben geldim.

Annesi önce korktu, sonra sevindi, dudaklarını güçlükle kımıldatarak:

– Aman Tanrım, Mişenka!

– Anne, sana ekmek getirdim.

Cebinden bir parça bayatlamış beyaz ekmek ve bir avuç kuru elma çıkardı, annesinin soğuk eline koydu.

– Al, anne, ye!

– Oğlum sen sağ mısın?

– Sağım anne, korkma!

Mişka annesinin yanında duruyordu, kararmış, büyümüş, tanınmaz bir halde, annesi ise kurumuş parmaklarıyla onun yanağını okşuyordu.

Sonra uzun süre bakımsız kalmış, içinde kıvırcık otların boy verdiği avluya gitti. Kurumuş at gübresini gördü, atlarını hatırladı: Yenisini almak lazımdı. Tavuk kümesini gördü, samanların üstünde iki tüy vardı, üzüntüyle iç çekti: Bütün işleri baştan yoluna koyması lazımdı. Ne at var ne tavuk...

Ahırın ince çatısına sağ kalmış bir serçe kondu, parmaklıkların üstüne zıpladı, tüylerini silkeledi, Mişka'ya düşünceli gözlerle baktı.

Mişka da serçeye bakarak düşüncelere daldı. Kararmış yayı aldı, bir köşeye attı, tahıl dolu çuvalların yanında durdu ve kararlı bir şekilde:

– Peki, artık kederlenmeye gerek yok, her şeyi baştan kuracağım...

1923

Ekmeğin Peşinde Taşkent'e Doğru

ALEXANDER NEVEROV

Mişka boş ve açlık kokan kulübeye girdi, şapkasını gözlerine çekerek kaşlarını çattı. Hemen de büyük ve gerçek bir erkeğe benzedi, büyükler gibi de yayıla yayıla oturdu.

– Anne, neden uzanıyorsun?

– Kendimi kötü hissediyorum, oğlum.

– Ben ekmek bulmak için Taşkent'e gitmek istiyorum.

– Orası neresi?

– Öyle bir şehir var, buradan iki bin verst uzaklıkta, ekmek orada bayağı ucuzmuş.

Mişka sakin ve kendinden emin bir sesle konuşuyordu, tıpkı yetişkin bir adam gibi.

Annesi de ona şaşkın gözlerle bakıyordu.

– Boş mu konuşuyorsun ne, anlamıyorum seni.

Mişka baştan anlatmaya başladı. Orada meyve çoktu ve herkesin fazla fazla ekmeği vardı. Tek gidişte 30 funt getirilebilirdi.

ISBN 978-605-9279-79-6

HECE YAYINLARI | ROMAN